

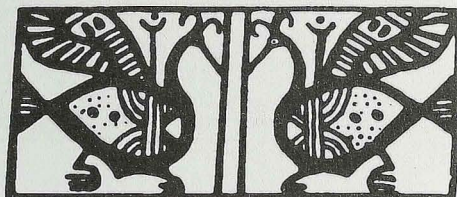
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ, ΙΑΚΩΒΟΣ ΚΥΘΡΕΩΤΗΣ, ΓΙΩΡΓΟΣ ΧΡΙΣΤΟΓΙΑΝΝΗΣ,
ΣΑΡΑΝΤΟΣ ΠΑΥΛΕΑΣ, ΚΩΣΤΑΣ ΜΟΝΤΗΣ, ΑΝΔΡΟΥΛΑ ΝΕΟΦΥΤΟΥ-ΜΟΥΖΟΥΡΟΥ,
ΒΕΡΑ ΚΟΡΦΙΩΤΗ, ΓΙΩΤΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ-ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΑ, ΦΟΙΒΟΣ ΚΛΗΡΙΔΗΣ,
ΠΟΠΗ ΣΦΑΛΛΑΓΚΑΚΟΥ, ΛΙΝΑ ΓΑΡΥΦΑΛΑΚΗ-ΝΙΚΟΛΑΟΥ, ΡΟΥΛΑ ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ-
ΣΤΑΥΡΟΥ, MICHELE IANNELLI, ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΑΥΡΗΣ, ΑΝΔΡΕΑΝΗ ΗΛΙΟΦΩΤΟΥ,
ΤΟΥΛΑ ΜΠΟΥΤΟΥ, ΚΟΥΛΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ, ΙΑΣΩΝ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ, GABRIELE D'
ANNUNZIO, Γ. ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΗΣ, ΜΑΡΟΥΛΑ ΒΙΟΛΑΡΗ-ΙΑΚΩΒΙΔΟΥ, FRANCO
LOI, ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΔΗΜΟΥ, ΝΙΚΗ ΛΑΔΑΚΗ-ΦΙΛΙΠΠΟΥ, ΤΑΣΟΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ,
ΑΓΑΘΗ ΓΙΑΓΚΟΥΛΛΗ, ΣΤΕΛΙΟΣ ΙΕΡΩΝΥΜΙΔΗΣ, ΚΩΣΤΑΣ Ε. ΧΑΤΖΗΣΤΕΦΑΝΟΥ,
ΑΝΔΡΕΑΣ Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΙΣ, ΝΙΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ

ΠΡΟΣΑΡΤΗΜΑ: ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΓΙΑ ΤΟΝ Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗ

396

ISSN 0554 - 3363

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΤΕΤΡΑΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Υπεύθυνη εκδότρια: ΛΟΥΛΛΑ ΚΥΠΡΟΥ ΧΡΥΣΑΝΘΗ
Ἀνδροκλέους 2, 1060 Λευκωσία ἢ Ταχ. Θυρ. 27355, 1644 Λευκωσία
Τηλ. 764900

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΚΔΟΣΕΩΣ: Ἀνδρούλα Ἡλιοφώτου, Μαρούλα Βιολάρη-Ἰακωβίδου,
Νίκη Λαδάκη-Φιλίππου, Κίκα Ὀλυμπίου, Νίκος Παναγιώτου, Γιώργος Ν. Χατζηκωστής,
Παῦλος Κ. Χατζημάργος

Ἐτήσια συνδρομή	Κ£5.00
Ἐτήσια συνδρομή Ἑλλάδος	6.000 δραχμές
Ἐτήσια συνδρομή ἔξωτερικοῦ	\$25 (δολάρια)
Τιμὴ τεύχους	Κ£2.00
Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται. Φωτογραφίες ἐπιστρέφονται. Ἀνάτυπα πληρώνονται στὸν τυπογράφο.	

Για τους συνδρομητές Ἑλλάδος:
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ - Λογαριασμός 080/51260530
στο ὄνομα Παναγιώτης Κ. Χρυσάνθης.
Αιτιολογία: Συνδρομή Περιοδικοῦ «Πνευματικὴ Κύπρος»
καὶ να αποστέλλεται στο περιοδικό η ἀπόδειξη.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κύπρος Χρυσάνθης: Ἐπικαλοῦμαι, Ἦρεμε Θεέ	169
Ἐπικαλοῦμαι, Ἦρεμε Θεέ	170
Ἰακωβὸς Κυθρεώτης: Μνήμη καὶ Τιμὴ	170
Γιώργος Χριστογιάννης: Θάλαττα... θάλαττα	171
Σαράντος Παυλάς: Πῶς;	172
Κώστας Μόντης: Γιὰ τὸν πόνο, Γιὰ τὰ μαλλιά μας, Γιὰ τὴν καρδιά μου, Πρὸς ἐλπίδα, Γερατεία - πρὸς πρῶτους μου στίχους, Γιὰ τὴ ζωὴ μας, Ἐπιθεωρησιακό, Πρὸς καρδιά, Στιγμές	173
Ἀνδρούλα Νεοφύτου-Μουζουρου: Κύπρος Χρυσάνθης	175
Βέρα Κορφιώτη: Γιὰ ποῖαν ἀρετὴ, Ἐλευθρία	176
Γιώτα Παρασκευᾶ-Χατζηκώστα: Στῆς Παναγίας τῆς Τροοδίτισσας, Στοὺς ἥρωες τῆς Κύπρου	177
Φοῖβος Κληρίδης: Οἱ ἀναμνήσεις	178
Πόπη Σφαλαγκάκου: Μνήμη Κύπρου Χρυσάνθη, Ἡ θλίψη ὅταν ἔρχεται	179
Λίνα Γαρυφαλάκη-Νικολάου: Ἐγκατάλειψη	180
Ρούλα Ἰωαννίδου-Σταύρου, [Μετάφραση Michele Iannelli]: "Κίτρινες Κορδέλες"	181
Χρῆστος Μαυρῆς: Ὁ τελευταῖος οὐρανομέτρης	182

(Συνέχεια στη σελ. 218)

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΙΜΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ίδρυτής: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΧΡΟΝΙΑ Μ'	ΣΕΠΤΕΜΒΡΗΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΗΣ 2000	ΑΡ. 396
-----------	-----------------------------	---------

ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΑΙ

Τὸ τελευταῖο μου δρομολόγιο μὲ πίκρανε πολὺ:
κάθε γωνία μιὰ κρεμασμένη ἰδέα,
ν' ἀκοῦς τοὺς ποιητὲς σὲ πελιδνοὺς μονόλογους νὰ λέν
γιά τις δολοφονίες χελιδονιῶν καὶ λέξεων,
γιὰ τὰ σπασμένα τζάμια τῶν καλῶν σπιτιῶν,
νὰ λέν νὰ πάεις στοῦ πλήθους τὴν πρωτεύουσα.
Ποῦ οἱ καλημέρες, ποῦ οἱ χειραφίες;
Δὲν ἔχουν οἱ πλατεῖες ἀγάλματα κι οἱ φιλαρμονικὲς
σ' ἓνα περίπτερο τοῦ παρελθόντος ξεχαστήκαν.
Θεέ μου, μιὰ ἑλληνικὴ ἐπανάσταση σ' ἐπικαλοῦμαι
νὰ βροῦμε μιὰ ἀρετὴ μὲς τὴν καρδιά μας.

ΗΡΕΜΕ ΘΕΕ

Τὴν καλημέρα δὲν ἀκούω ἀπὸ τὸν φράκτη
λαλιά δὲν ἔχει τὸ ρολόι
ἢ ἐφημερίδα δὲν χτυπᾷ τὴν πόρτα μου
καὶ τὰ ταχυδρομεῖα μὲ ξέχασαν.
Ἦρεμε Θεέ μου, τί εὐτυχία ἢ μοναξιά
μετὰ τις φωταφίες καὶ τὸ κρασί!

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΤΗΡΙΟ ΣΤΟ ΓΙΩΡΓΟ ΧΡΙΣΤΟΓΙΑΝΝΗ

Σεβόμαστε τή ροή τοῦ χρόνου

Ἡ γνωριμία κι ὁ χωρισμός
ἀνοίγουν τὸ παράθυρο στὴ διαύγεια,
τὸ κλείουμε τὸν Ὀκτώβρη
μὲς τὸ χαλκό.

Κι ὅμως ὑπάρχει μια αἴσθηση πληρότητας:
τὸ ρόδο δὲν τὸ χτύπησε χειμώνας
μὲ τὴν τριβή.

(ἀναχωρήσεις γέμισαν οἱ δρόμοι
κι ἀποδημίες)

Καλὸ ταξίδι σου, ἀδελφέ τῶν ἄλλων ἡμερῶν μας.
Ἡ μνήμη σου θὰ εὐδοκίμει τὸ φῶς, τὸ γιασεμί
καὶ τίς εὐχές.
... καὶ νὰ μᾶς ἀγαπᾶς...

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ
Λευκωσία 1 Σεπτεμβρίου 1967

ΜΝΗΜΗ ΚΑΙ ΤΙΜΗ

Στον ἄνθρωπο Γιώργο Κ. Ιωαννίδη

Κέρδισες ἀπὸ νωρίς τὸ πέταγμά σου
κι υψώθης τανυσίπτερο πουλί
τὸ πνεῦμα με ἀρετὴ νὰ μαστορεύεις
καὶ τὸ λίθο με ἰδρώτα νὰ λαξεύεις.

Λάτρεψες τα ψηλά καὶ τα ωραία
τὸ «έσο ἔτοιμος», παρών καὶ πάντα
με φῶς καὶ πάθος υπηρέτης
Θρησκείας καὶ Πατρίδας ευεργέτης.

Αρίστευες στὴς κοινωνίας τὴν κονίστρα
καὶ πρόσφερες κανίσκι τὴν ψυχὴ σου.
Φώτισες πλατιά μικροὺς μεγάλους
πρότυπο ἀνθρωπιάς καὶ κάλλους.

ΙΑΚ. ΚΥΘΡΕΩΤΗΣ

ΘΑΛΑΤΤΑ... ΘΑΛΑΤΤΑ

Σέρνουμε τα μολυβένια πόδια μας
και τις πληγιασμένες αισθήσεις μας
μέχρι το υπέρτατο της αντοχής μας.
Βεντούζες τα μάτια μας κολλούν
στ' αυχηματά βράχια με τα κοράκια
– κελλιά μελλοθανάτων.

Ο ουρανός μάς πλακώνει στακτοκίτρινος
με σαρκαστικά χαμόγελα γαλάζιου.

Μονοπάτια ανίσκιωτα, απάτητα,
διακλαδώνουν την απόγνωσή μας
με κάποια ελπίδα αντικατοπτρισμού.

Είμαστε τα κατάλοιπα της εμπροσθοφυλακής
του μισθοφορικού στρατού των μυρίων.

Άμυνα νειάτα κινήσαμε για περιπέτειες,
για το χρυσόμαλο δέρας σ' εκστρατείες,
με το προσωπείο αλλαγών
που γλυστράνε σαν τις σαύρες.

Κι ούτε νιώσαμε πως μας αιχμαλώτισε
τούτη η άξενη γη, ξέμακρη απ' τον τόπο μας.

Στρατοκόποι σερνόμαστε στ' ατσάλινα βράχια
– δεσμά του Προμηθέα, που, σαν κι εμάς
τόλμησε να προκαλέσει τους Θεούς.

Ο Απόλλωνας χύνει πάνω μας τη λάβα του
κι ο Ήφαιστος σφυροκοπάει τα μηνίγγια μας.

Από χρόνια οι πηγές γύρω μας έχουν στερέψει
κι οι στέρνες γέμισαν με φίδια.

Καμμένες οι καλύβες κι έρημες στάνες
και λάκισαν τα μαντρόσκυλα
στα κονάκια των Καρδούχων.

Οι σύντροφοί μας, όσοι απόμειναν, σέρνονται
ξοπίσω μας σα φίδι ζαλισμένο από την κάψα.

Μας άφησαν να προπορευόμαστε
γιατί η δίψα στέρεψε τις ελπίδες τους.

Πιο πίσω ακολουθούν οι μνήμες
από χαρωπά σπιτικά κι αγκαλιές γυναικών.

Δεν μας απόμειναν στρατηγοί,

μήτε σκαπανείς κι οδηγοί,

ούτε καν η απαντοχή πως θα δώσουμε
την τελευταία μάχη κι ας τη χάσουμε,

– ΘΑΛΑΤΤΑ ... ΘΑΛΑΤΤΑ,
 μια κραυγή τόσο απόμακρη, όσο κι η ελπίδα,
 τόσο κοντά μας που θαρρούμε
 πως οι προπορευόμενοι, σ' έσχατη απόγνωση,
 άρχισαν νάχουν παραισθήσεις.
 – ΘΑΛΑΤΤΑ... ΘΑΛΑΤΤΑ.
 Τώρα ένα γαλάζιο ξίφος χάραξε τον Πόντο
 στους οφθαλμούς και στις καρδιές μας.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΧΡΙΣΤΟΓΙΑΝΝΗΣ
 Λευκωσία 1966

ΠΩΣ;

Στή μνήμη του Κύπρου Χρυσάνθη
 του κορυφαίου λυρικού μας

Πώς τόσο τυφλωθήκαμε
 και δραπετεύσαμε από τον πρώτο
 του Θεού παράδεισο;
 Πώς υποδουλώναμε τους συνανθρώπους
 και συσσωρεύαμε ό,τι είχαν τ' αδέρφια μας
 στον πλανήτη μας και μεγαλώναμε τις αποθήκες μας
 και με κάθε φόνο κατακτούσαμε
 χώρες που δέ μας ανήκαν
 με τό πάθος του πλούτου και τής εξουσίας
 πάνω στους κατοίκους μας του πλανήτη μας!

ΎΑχ πώς ξεχνούσαμε την άλληλοκατανόηση!
 Πόσο άσχημα μεταμορφώναμε με την
 ύποκριτική την ήθική μας τό ιερό δικαίωμα
 τής ελευθερίας σε κανονικό δεσμοκτήριο!
 ΎΑχ ό καθένας μας πια δέ θυμόταν και δέν άκουγε
 τό άναπτυσσόμενο μέσα μας τραγούδι
 του Θεού, άπ' όπου τά πάντα γεννήθηκαν
 τ' άστρα και οί γαλαξίες!
 ΎΑχ σήμερα δολοφονούσαμε κάθε τόσο παντού
 τον άδελφό μας τον Κάϊν με τίς διαφημιζόμενες
 εύφνεϊς βόμβες μας χωρίς ν' άκούμε
 έντός μας τη φωνή: Κάϊν ποῦ εἶναι
 ό άδερφός σου ό ΎΑβελ, ποῦ εἶναι ό άδερφός
 σου ό ΎΑβελ;

ΣΑΡΑΝΤΟΣ ΠΑΥΛΕΑΣ

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΩΣΤΑ ΜΟΝΤΗ

ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΟΝΟ

*Ναί μὰ ἐκείνη τὴν ἀνακούφιση
ὅταν ὁ πόνος παρέλθη
τίποτ' ἄλλο δὲν μπορεῖ νὰ σοῦ τῆ χαρίση.*

ΓΙΑ ΤΑ ΜΑΛΛΙΑ ΜΑΣ

*Σιγά-σιγά πού ἀσπρίζουν,
διακριτικά,
τρίχα-τρίχα
νὰ μὴ μᾶς τρομάξουν,
νὰ μὴ μᾶς ἔρθη ξαφνικά!*

ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑ ΜΟΥ

Φοβᾶμαι πὼς θὰ φτύσουν τὴν πίκρα τῆς τὰ σκουλήκια.

ΠΡΟΣ ΕΛΠΙΔΑ

*Καλέ, τί μᾶς λές τώρα!
Ξαναείδαμε τὸ ἔργο κατὰ κόρο,
Ξαναείδαμε τὸ ἔργο σου κατὰ κόρο.*

ΓΕΡΑΤΕΙΑ - ΠΡΟΣ ΠΡΩΤΟΥΣ ΜΟΥ ΣΤΙΧΟΥΣ

*Ἄν ἐπανεέλθετε ξέρετε τί ἀγαπημένα θὰ ἐπανεέλθουν μαζί μας,
ἂν ἐπανεέλθετε ξέρετε πόσα ἀγαπημένα θὰ ἐπανεέλθουν μαζί σας,
πόσα ἀγαπημένα πού μονάχα ἐσεῖς μπορεῖτε νὰ ἐπαναφέρετε;*

ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΜΑΣ

*Τώρα πιά ἔμεινε μιὰ ἀκρούλα τῆς,
μιὰ τρεμουλιαστή ἀκρούλα τῆς.*

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΑΚΟ

Μὲ τὸ νὶ θὰ σοῦ πῶ καὶ τὸ σίγμα
 κὶ ἄκουσε, πουλάκι μου, νὰ σέ χαρῶ
 δὲν ὑπάρχει τέτοιο μίγμα
 δέκα νᾶν' τοῖς ἑκατὸν ἀγάπη
 κ' ἐνενήντα νᾶν' νερό.

ΠΡΟΣ ΚΑΡΔΙΑ

Εἶπα τζιαι ξαναεἶπα
 ἔν ἀγαπῶ ξανὰ
 τζιαι ὅσο θέλεις χτύπα!

ΣΤΙΓΜΕΣ

- α) Στὸν κατάλογο τῶν ἁμαρτιῶν
 πρόσθεσε ἰσότιμη καὶ τὴν περίπτωση
 ποὺ ἐσὺ δὲν πεινᾷς κὶ ἄλλοι πεινοῦν.
- β) Δὲν ἔχει σημασία
 ἂν θᾶρθης ἢ δὲν θᾶρθης
 Σημασία ἔχει ἡ ἀναμονή,
 σημασία ἔχει ποὺ σέ περίμενα.
- γ) Μιὰ τόσο ὁμορφη Γῆ
 τὴν ἐπᾶνδρωσες μὲ δυὸ ἀποδιοπομπαίους
 ἁμαρτωλούς, Κύριε;
- δ) Τὶ νὰ σοῦ πῶ πιά, καρδιά μου εὐάλωτη,
 τί νὰ σοῦ πῶ πιά, καρδιά μου ἀνοχύρωτη!
- ε) Εἶναι περίεργο πῶς τὸ παρελθὸν
 περιμένει τὴ νύχτα γιὰ ν' ἀναδυθῆ.
- στ) Ἄν δὲν ἀνακινηθῆ ὁ ἀέρας
 δὲν μπορεῖς νὰ ὑποψιαστῆς πόσο κρύος εἶναι.
- ζ) Ἄνοιχτά, ὀλάνοιχτα τὰ χαρτιά τῆς θάλασσας,
 ἀνοιχτά, ὀλάνοιχτα τὰ χαρτιά τ' οὐρανοῦ
- η) Ποιοὶ ἦταν ἄραγε αὐτοὶ
 ποὺ τοὺς ἀφιέρωσα κατὰ καιροῦς
 στίχους μου «μὲ πολλὴ ἀγάπη»;

- θ) Σὲ παρακαλῶ νᾶμαι τὸ ἐπόμενο πένθος
στὴν οἰκογένεια, Κύριε,
γιὰ ἐμένα νὰ φορεθοῦν
τὰ ἐπόμενα μαῦρα ροῦχα.
- ι) Πῆς πὼς γράφουμε τώρα
τοὺς πρῶτους μας στίχους,
πῆς πὼς γράφουμε τώρα
τοὺς πρῶτους μας στίχους
στ' ἀγαπημένο λιμανάκι τῆς Κερύνιας.
- κ) Τζεῖν' τὰ φιλιὰ ποῦ σοῦδωκα
ἔθθα σοῦ τὰ χαρίσω
τζαὶ γιὰ νὰ τὰ ξοφλήσης
νὰ μοῦ τὰ δώκης πίσω.

ΚΩΣΤΑΣ ΜΟΝΤΗΣ

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Της Γραμματείας Αρχάγγελε,
της Ποίησης Ολυμπιονίκη,
της Αρετής Πρωταθλήτη.

Ἄγγελοι τον κάλαμό σου οδηγάνε
... ἄγιοι την πέννα σου κρατάνε.

Οι μύριοι στίχοι σου ανοίγουνε στρατὶ μυριόπλοιο
στον Παραδείσου τις αυλές,
σ' ἓνα ολόγλαυκο αττικό ουρανό,
που τόσο ανυμνούσες.

Με θεία μουσική και λυρισμὸ
με τη σαγήνη του ὕφους

Κύπρo Χρυσάνθη,
κράτησε ελληνικά τα φωνήεντα
πας' στο θρονί της ξεγνοιασιάς
στον σύμπαντος τα πλάτια.

Επιγραμματικά,
μερίμνησε για τούτη τη δεινή μας ἔνδεια
στις Πράσινες γραμμές...
Ἐχεις ἀντίκρουσμα...
Αιωνία η μνήμη σου...

ΓΙΑ ΠΟΙΑΝ ΑΡΕΤΗ

Καθημερινοί άνθρωποι
 ἐπεικῶς ἐνάρετοι
 περίπου ὅπως ἐμεῖς
 ἐμφανιζόμενοι
 ἕως καὶ ἀφελεῖς
 ὅπου δεῖ
 μετρίως ἄκακοι
 διακηρύσσουν
 μετὰ πεποιθήσεως
 καὶ στεντορείας φωνῆς
 «ἡ ἀρετὴ δὲν ἔχει τιμὴ».

Ὁ πλούσιος ὑποκριτικὰ
 συγκατανεύει
 καὶ χαμογελά.

Εἶναι ὁ μόνος ποὺ ξέρει
 τί κατόρθωσαν τὰ λεφτὰ
 νὰ τοῦ προσκομίσουν
 ἀπὸ τὴν ἀγορά.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

Σάραζα
 τὴν ἀμείλικτη εὐθεία
 τούτης τῆς προοπτικῆς
 ἐν τούτοις μοῦ ἐξήγησε
 μὲ προσήνεια.

Πρέπει νὰ βγεῖς ὀριστικὰ
 ἔξω ἀπ' τὴν εἰκασία

Νὰ παραχωρεῖς
 στὸν ἄλλο
 ὅ,τι τοῦ ἀνήκει
 εἶναι στὴν οὐσία
 ἢ ὑπέριστατη νίκη

ΣΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΤΗΣ ΤΡΟΟΔΙΤΙΣΣΑΣ

Δεν ήταν πια το κατανυκτικό περίβλημα
της νιότης μας
μαύρες λαμπάδες μέσ' στο χιόνι οι μοναχοί
ν' ακτινοβολούν σ' αόριστα σκότη
το αόριστο φως της ανάστασης.
Ήτανε αυτοί που παίζανε
μονά-ζυγά με σφαίρες και με θάνατο
στις κορυφογραμμές της νύχτας και του πάθους.
Πυκτεύοντας ολοχρονίς το διάβολο,
τις άύλες κινήσεις των πνευμάτων
για να μπορούν τα παιδάκια
να κοιμούνται ανέμελα τον άσπρο ύπνο τους,
και να ονειρεύονται κήπους μ' αγγέλους,
για να μπορούν οι άνθρωποι,
που θέλουν ν' αποκρυπτογραφήσουν το άσπιλο,
να βρουν τα φωτεινά σημάδια για το τέλος.
Έτσι ως ανεβοκατέβαιναν τα χέρια τους
αδιάκοπα στο σχήμα του σταυρού
σαν συνεργείο ακούραστο
ενάντια του θανάτου,
μοιάζανε κωπηλάτες, σε μαύρα εξαίσια νερά,
που φέρναν ξαφνικά σε θάλασσα αιωνιότητας
καθώς εφλοίσβιζε, στον ήλιο του Θεού από κάτω.
Θροούσανε τα μαύρα ρασομάνικα
σαν δυνατά φτερά που φύτρωναν στους ώμους
σε ώρες άναυδες της προσευχής
και υπερίπταντο της γης και του θανάτου.
Κι έτσι καθώς στο τέλος του εσπερινού
φιλούσαν τα εικονίσματα ένας-ένας,
ο ηγούμενος απ' το δεσποτικό
μετρούσε περισσότερους απ' όσους είχε
η μονή αδελφούς.
Μονάχα σαν απόφαγαν κι άνοιξε στο κελλί
το συναξάρι το αυριανό
κατάλαβε απ' τη ζωγραφισμένη τη μορφή
πως ο ξερακιανός καλόγερος,
με μάτια που καθρέφτιζαν αιώνες
κι ουρανό,
ήταν ο Ιλαρίων Κύπριος
του 10ου αιώνα ο μοναχός.

ΣΤΟΥΣ ΗΡΩΕΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Κείνα τα μάτια τους δεν χάθηκαν,
π' αντιφέγγισαν τις λευκές πυρκαγιές των ονείρων,
που λύγισαν με το αθώο ατσάλι τους το χάρο
κι είδαν κρυφά «έν εσόπτρω»
έκπαγλα όμορφη, αναδυόμενη
τη λευτεριά.

Γίναν χρυσοί αετοί πού ανέβηκαν,
ριπίζοντας στάλες αιωνιότητας, στο φως.
Γίναν αστέρια, ασημένια τάματα
στο εικονοστάσι του ουρανού
να φέγγουν, νύχτες άνυδρες,
πάνω από την πατρίδα
και ν' αξιώνουν τα ελέη του Θεού.

ΓΙΩΤΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΑ

ΟΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

Αφού το ξέρεις πως το χρόνο δε μπορείς
πίσω ξανά να τον γυρίσεις
τουλάχιστον τη σκέψη σου ν' αφήσεις
να ξεχαστεί σ' ένα ταξίδι ατελείωτο
στο παρελθόν πλεούμενη να σέρνεται
και τη ζωή σου την ταλαίπωρη ν' αναπολεί
απ' το λυκόφως της Ανατολής
μέχρι της Δύσης το βασίλειμα
στην τροχιά του κόσμου σου να γέρνει.

Τότες θα ξεπηδούν τριγύρω σου
εικόνες, πρόσωπα και γνώριμες φωνές
απ' το βιβλίο σου, με δάκρυα γραμμένες
κάποιες σελίδες της ζωής σου ξωτικές.

Στης λήθης το ποτάμι ξεχασμένες
οι πρωτινές σελίδες του βιβλίου σου
τα άλικα ερωτικά σκιρτήματα
της νιότης όνειρα ανεκπλήρωτα
θα ξετυλίγονται στο πλάι σου ανάλαφρες
οι δικές σου, σκόρπιες αναμνήσεις.

Στο τέλος, στον ορίζοντα της Δύσης σου
 όλες οι αναμνήσεις σου θα σβήνονται
 ελπίδες μαδημένες απ' το χρόνο
 και συ στον εαυτό σου θα βυθίζεσαι
 στο πέλαγο των στοχασμών σου ναυαγός
 έρμαιο των δικών σου αναμνήσεων
 πάνω στο άρμα της ταλαίπωρης ψυχής σου.

ΦΟΙΒΟΣ ΚΛΗΡΙΔΗΣ
 Γενάρης 2000

ΜΝΗΜΗ ΚΥΠΡΟΥ ΧΡΥΣΑΝΘΗ

Στη Μνήμη σου την Άγια
 Μεγάλε Ποιητή
 Ένα κερί Αγάπης
 Σου προσφέρω
 Μικρό και ταπεινό
 Αλλά με Φως Αθάνατο
 Δε θα ξοδεύεται ποτέ
 Γιατ' είναι της καρδιάς μου
 Που αξόδευτ' είναι...

Θεσσαλονίκη, 4.11.2000

Η ΘΛΙΨΗ ΟΤΑΝ ΕΡΧΕΤΑΙ

Η θλίψη έρχεται
 σαν την παλίρροια
 Υψώνεται σαν
 διαμαρτυρία σιωπής.
 Απλώνεται σαν
 άηχη φωνή
 και σαν μουντή κηλίδα
 που τείνει να καλύψει
 του Πνεύματος
 τον φωτερό Λόγο
 Η θλίψη είναι
 η τελευταία ανάμνηση
 πριν το Σκοτάδι
 Η θλίψη όταν έρχεται...

ΠΟΠΗ ΣΦΑΛΛΑΓΚΑΚΟΥ

ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΗ

Το ρολόι ξεχασμένο
 δίπλα στην ξύλινη σκάλα
 τεμαχίζει αδιάκοπα το χρόνο
 που σαρκάζει την ανικανότητα του ανθρώπου
 να τον δαμάσει.
 Στενάζουν οι ώρες
 καθώς επικαλύπτουν στη ροή τους
 με περισσότερη σκόνη
 κάποια παλιά πορτραίτα
 που κοιτούν βλοσυρά, ανάλγητα
 τη λεπτοκαμωμένη φιγούρα
 μιας ηλικιωμένης γυναίκας
 με την εγκατάλειψη ζωγραφισμένη
 στο ευγενικό πρόσωπο,
 ν' αναστενάζει όπως αργολικνίζεται
 στην κουνιστή πολυθρόνα
 που κάποτε ήταν του συντρόφου της.
 Ξεφυλλίζει θλιμμένη
 τις γλυκόπικρες μνήμες μιας ζωής
 που κυλήσαν σαν σε όνειρο
 πληγώνοντας στο διάβα τους, τις προσδοκίες.
 Σαΐτεύοντας μέχρι θανάτου την ελπίδα
 για την επιστροφή του μονάκριβου
 θύμα του αιμόχαρου Αττίλα.
 «Οι αγνοούμενοι δε ζουν πλέον
 εκτελέστηκαν από ορδές βαρβάρων...»
 Τριβελίζει το μυαλό της η είδηση.
 Ενώ δυό πύρινα δάκρυα σταλάζουν
 απ' τα χωρίς ελπίδα προσμονής πια, μάτια.
 Παντέρημα παλληκάρια
 Παντέρμες Μάνες
 Παντέρμη Κύπρος
 θύματα
 των αιματόβρεχτων συμφερόντων.

ΛΙΝΑ ΓΑΡΥΦΑΛΑΚΗ - ΝΙΚΟΛΑΟΥ

«ΚΙΤΡΙΝΕΣ ΚΟΡΔΕΛΕΣ»

(Αποσπάσματα)

IX

Ἐκεῖνος: Κάποτε θὰ πρέπει ἐπιτέλους
 νὰ συμβιβάσεις
 αὐτὴ τὴν ἀναρχὴ σχέση
 τῆς καρδιάς μὲ τὸ λόγο
 καὶ τὶς τόσο ἐπώδυνες
 ἐπαληθεύσεις του
 καὶ ἄλλο τόσο τὶς βασανιστικὲς
 διαψεύσεις του.

Ἐκείνη: Φαντάστηκες
 πόσο πολὺ θ' ἀπογοητεύσουν
 ἂν κάποια μέρα
 αὐτοὶ οἱ ἀνεξέλεγκτοι κτύποι
 τῆς καρδιάς μου
 γίνονταν ἐντελῶς φυσιολογικοὶ
 καὶ ἀπολύτως ἐλεγχόμενοι;

IX

LUI: *Un giorno bisognerà
 che tu armonizzi finalmente
 questo rapporto senza capo
 del cuore con la ragione
 e con le tanto dolorose
 verifiche
 ed altrettanto tormentose
 smentite di quest' ultima.*

LEI: *Hai pensato
 di quale e quanta delusione sarebbero motivo
 se un giorno
 questi battiti incontrollabili
 del cuore
 diventassero del tutto fisiologici
 ed assolutamente controllabili?*

X

Ἐκείνη: Τὶ θὰ κάνω, τώρα
 αὐτὸ τὸ ὑπόλοιπο
 ποὺ μ' ἄφησες;

Ἐκεῖνος: Τὸ ὑπόλοιπο
ἀποτελεῖ μέρος
τοῦ ὁλόκληρου.
Γι' αὐτὸ
νά 'σαι σίγουρη
πὼς κάποτε
θὰ διεκδικήσει
τὰ δικαιώματά του.

X

LEI: *Che farò, adesso
di questo residuo
che m'hai lasciato?*

LUI: *Ogni residuo
rappresenta una parte
dell' intero.
Per questo
abbi per certo
che un giorno
reclamerà
i suoi diritti.*

ΡΟΥΛΑ ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ - ΣΤΑΥΡΟΥ

Μετ. MICHELE IANNELLI

Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΟΥΡΑΝΟΜΕΤΡΗΣ

Μνήμη Κύπρου Χρυσάνθη

*Με αγνώριστη πλατεία
μοιάζει ο σκοτεινός ουρανός
μετά που τον κτύπησε κεραυνός
και διακόπηκε το ηλεκτρικό ρεύμα
που τον φωταγωγούσε.*

*Μόνο ο τελευταίος Ουρανομέτρης
διακρίνεται ακόμη μέσα στο πυκνό σκοτάδι
να μοιράζει παράξενα πουλιά
αγγελοκρουσμένα άστρα και
δύστυχο χώμα
στις απελπισμένες ψυχές μας.*

ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΑΥΡΗΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

ΤΑ ΦΩΤΑ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

Όταν πρωταντίκρυσε το κέντρο της Αθήνας βράδυ, στάθηκε να κοιτάξει κατάπληκτος τ' αμέτρητα, πολύχρωμα φώτα του. Ήταν κάτι άλλο απ' εκείνο που 'βλεπε κανείς την ημέρα: οι όγκοι διαλύονταν, έχαναν το πλακωτικό τους μέγεθος, το βαρύ τους φορτίο, ενώ το σκοτάδι κι η μαυρίλα του σκίζονταν από αμέτρητα χρωματιστά χαμόγελα, κόκκινα, πράσινα, μπλε π' ανοιγόκλειναν σαν φωτεινά, ευτυχισμένα, παιδικά ματάκια. Ένας ακαθόριστος, χωρίς περιγράμμα κόσμος κολυμπούσε στο φως. Προπαντός ήταν ένα κάλεσμα ζωής με το πλήθος να πηγαινοέρχεται στους δρόμους, ν' αγνοεί το κράτος της νύχτας, να μένει ξύπνιο, κεφάλτο, φτιάχνοντας μιαν άλλη πραγματικότητα ανάλαφρη, λαμπερή, γεμάτη μυστήριο. Στο νησί του, το βράδυ χαιρόταν τον ολόστερο ουρανό: το κέντρο της πόλης είχε κατεβάσει κείνο τον ουρανό στα πόδια του. Κι αυτός βάδιζε κάπου ψηλά, ανάμεσα στα χαμογελαστά τούτα φωτάκια, τυλιγμένος στη λάμψη, το μυστήριο, τη χαρά και τη δύναμη της ζωής. Στην αρχή σαν κουραζόταν να διαβάζει – πρωτοετής φοιτητής της Νομικής – κατηφόριζε προς το κέντρο να χαρεί τη μαγεία της φωτισμένης νύχτας: χάζεψε, χωνόταν μες στον κόσμο, καθόταν κάπου να κοιτάει την παλιόροια του πλήθους. Με τον καιρό σαν άρχισαν τα χειμωνιάτικα κρύα, προτιμούσε την καμαρούλα του. Τότε το κρύο άγγιζε την καρδιά του και την πάγωνε: του 'λειπε το χάδι της μάνας, η ζεστασιά των απλών ανθρώπων του τόπου του: όσο που συνέβη το αναπάντεχο.

Από γυναίκες δεν είχε καμιά πείρα: καμιά άλλη έξω από τη μάνα του δεν είχε γνωρίσει: κι αυτή δεν ήταν γυναίκα, ήταν μάνα, κάτι ανώτερο, ιερό. Κάτι άγνωστο, λίγο υστερόβουλο, λίγο μυστηριώδες, θελκτικό βέβαια, μα τελείως αστάθμητο και μακρινό ήταν γι' αυτόν η γυναίκα. Ύστερα ήρθε να σπουδάσει.

— Μακριά από γυναικοδουλειές, του είπε η μάνα, ανάμεσα σ' άλλες συμβουλές: τώρα προηγούνται άλλα.

Κι αυτή ήξερε βέβαια. Όλα τα τακτοποιούσε, τα βόλευε στην ώρα τους.

Κρύος, βροχερός ο χειμώνας κι έφτανε στο τέλος του μια υποψία θαλπωρής διαπερνούσε την ατμόσφαιρα, έσκιζε τον ουρανό, πλανιόταν στους δρόμους της πόλης. Ο ερχομός του καλοκαιριού, του γυρισμού στους ανθρώπους του του 'διναν φτερά, γλύκαιναν τη μοναξιά.

Ανεβαίνοντας ένα πρωί σβέλτα τις σκάλες για το αμφιθέατρο της Νομικής, σταμάτησε απότομα λίγα σκαλοπάτια πριν από τον πρώτο όροφο: μπροστά του ένα κορίτσι μάζεψε σκυφτό τα βιβλία που είχαν γλιστρήσει απ' τα χέρια του: καθώς δυο βρέθηκαν στα πόδια του, τα πήρε να της τα δώσει. Σαστισμένη στράφηκε χαμογελώντας με συγκατάβαση.

— Ευχαριστώ, είπε, σας ευχαριστώ πολύ. Η βιασύνη τα φέρνει όλα άνω-κάτω.

- Της Φιλοσοφικής; τη ρώτησε.
- Ναι, πρωτοετής. Κι εσείς;
- Πρωτοετής της Νομικής.

Για μια στιγμή, δευτερόλεπτα μόνο κοιτάχτηκαν στα μάτια από πολύ κοντά. Μια γλύκα μελιού τον συνεπήρε, ένα ηδονικό μούδιασμα διέτρεξε το κορμί του. Ένωσε να τον απορροφά ένα βάθος απύθμενο· σαν να είχε μπει σε μια δροσερή, θαυμαστή σπηλιά με σταλαχτίτες. Έτσι να ήταν άραγε η ευτυχία;

Είχαν περάσει δυο βδομάδες. Κάποτε ανάπλαθε αφηρημένα εκείνο το αίσθημα κι ύστερα γελούσε με τον εαυτό του. Γιατί του άρεσε η αυτοκοροϊδία; Ευσεβοποθισμοί, μια στιγμή ήταν, ένα βλέμμα ούτε τ' όνομά της δεν ήξερε. Δεν είχε παρά να ξεχάσει το «συμβάν».

Την επομένη βγαίνοντας από το άμφιθέατρο την είδε να στέκεται, απέναντι, ακουμπισμένη στον τοίχο. Αυθόρμητα έτρεξαν ο ένας κοντά στον άλλο.

— Ήθελα να σε ξαναδώ του είπε, δίδοντάς του και τα δικά της χέρια. Ούτε καν συστηθήκαμε. Έλενα Προκοπίου με λένε.

— Κι εμένα Ντίνο Αναγνώστου.

Έτσι αφέθηκε στη μαγεία της πρώτης αγάπης. Όλα ήταν απλά κι όμορφα γύρω του· είχε βρει την αδελφή ψυχή, αντίο μοναξιά. Τα σαββατόβραδα πήγαιναν στο θέατρο ή τον κινηματογράφο κι ύστερα καθισμένοι σε κανένα φτωχομάγαζο συζητούσαν ώρες για το έργο, για την τέχνη, τις ιδεολογίες, για τα πάντα. Στο μέσο της βδομάδας δραπέτευαν στην ακρογυαλιά. Αγαπούσαν κι οι δυο πολύ τη θάλασσα. Απέραντη, απρόβλεπτη, αινιγματική σαν την ψυχή του ανθρώπου. Κρύβει κόσμους, συνδαιλιζει τ' όνειρο, αγγελικό, γαλάζιο φως και μαύρο σκοτάδι συνάμα, αφροπλασμένη Αφροδίτη και φίδι ολέθρου, φαρμακερό.

Όλα όμως όσα είχαν σχέση μ' αυτή την ιστορία, ασήμαντες λεπτομέρειες, χτεσινά και τωρινά ανακατεύονταν, έβραζαν μες στο καζάνι του μυαλού του μια που από τη μια στιγμή στην άλλη ο κόσμος αναποδογυρίστηκε. Όπως αναπάντεχα ήρθε στη ζωή του η Έλενα έτσι αναπάντεχα έφευγε.

Μόλις πριν από λίγο, πάντα κοντά στ' αγαπημένο τους ακρογυαλί του είχε αναγγείλει πως οι γονείς της θα την έστελλαν στο Παρίσι για ένα χρόνο, να κάνει εξάσκηση στα Γαλλικά. Πιθανόν να συνέχιζε κι εκεί τις σπουδές της. Ήταν λοιπόν η τελευταία τους συνάντηση. Στεκόταν απέναντί του γελαστή, ψύχραιμη, για κείνη δεν έτρεχε τίποτα.

Τον κυρίεψε οργή κι απελπισία. Ήθελε να την φτύσει, να την πνίξει, να την βρσίσει «ανεύθυνη, αναισθητη, άμυαλη». Με ποιο δικαίωμα όμως;

— Είμαστε πολύ μικροί, του είπε· είν' αστείο να δεσμεύουμε το μέλλον.

Ένωσε ασήμαντος, γελοίος. Φόρεσε κι αυτός την ασπίδα της αδιαφορίας. Καθώς δέχτηκε κατάσθηα τη μαχαιριά, δεν ήθελε ούτε να τη βλέπει πια. Πολύ περισσότερο να την εκλιπαρήσει ή να της εξηγήσει πως γι' αυτόν δεν ήταν έτσι τα πράγματα.

— Έτσι είναι, αν έτσι νομίζετε, της πέταξε. Καλή τύχη. Και χάθηκε μέσα στο σούρουπο.

Μόνος, πήρε το λεωφορείο της Απελλισίας να γυρίσει στην πόλη. Όπως το σαραβαλιασμένο όχημα ανέβαινε τη Συγγρού ταρακουνώντας τους λίγους επιβάτες του, τρικυμίες και σκοτάδια χτυπιούνταν μέσα του. Νόμιζε πως είχε πυρετό, πνιγόταν, πάλευε, σφάδαζε σαν το ζώο που το σφάζουν.

Νύχτωσε. Τα φώτα της πόλης άναψαν, καταργώντας τη νύχτα. Καθώς το λεωφορείο πλησίαζε στο κέντρο οι στήλες του Ολυμπίου Διός διαγράφηκαν στα μάτια του σαν δυο στημένες αγχόνες: ο θάνατος του έρωτα, της ζωής, της αγάπης. Αυτόν καρτερούσαν εκεί να τον αποτελειώσουν· ο πόνος τον έκανε να ξεφεύγει προς την ανυπαρξία.

Κατέβηκε στο Σύνταγμα και κατηφόρισε τρικλίζοντας. Τα φώτα της πόλης δε γελούσαν πια· όλα μαζί ζωντάνευαν ένα πολύμματο γίγαντα, παντοδύναμο, ειρωνικό, απαίσιο. Ανοιγοκλείνοντας ασταμάτητα τ' αμέτρητα μάτια του κοροΐδευτικά, κάγχαζε:

— Ανόητε, αδύναμε μικρέ· χάσου, χάσου· νομίζεις πως μπορείς να τα βγάλεις τόσο εύκολα πέρα με τούτο τον κόσμο; Από την Πανεπιστημίου έστριψε στην Κοραή. Και βρέθηκε μπροστά στην πιο όμορφη βιτρίνα του κόσμου: γωνία Κοραή και Σταδίου το πανέμορφο ανθοπωλείο. Πάντα καμάρωνε τη φινέτσα και την ομορφιά του· στα μάτια του ήταν ένα κομμάτι του Παράδεισου. Τώρα η ολόδροση ομορφιά των λουλουδιών λαμπερή και σπαθάτη μέσα στ' άπλετο φως ξύπνησε μέσα του το αίσθημα της καταστροφής. Τα λουλούδια, τα σύνεργα της ψευτιάς, η ομορφιά της απάτης. Σαν την ομορφιά της Έλενας που τον δολοφόνησε μέσα σε λίγα λεπτά «ανεπαισθήτως» με τακτ και χαμόγελο. Τι χρειάζονταν τα λουλούδια σε τούτο τον απατηλό κόσμο; Για να σκεπάζουν το θάνατο, να υπηρετούν την υποκρισία; Ας χαθούν, λοιπόν, ας αφανιστούν για πάντα.

Σαν άγριο ζώο που ορμά να κατασπαράξει τη λεία του αναζήτησε όπλο. Ένα κομμάτι σωλήνα ήταν αφημένο πάρα πέρα, περίσσευμα από κάποια υδραυλική επιδιόρθωση. Έτρεξε, τ' άρπαξε και κατάφερε το πρώτο κτύπημα στην ολόφωτη βιτρίνα. Το τζάμι έγινε κομμάτια. Μα τη στιγμή που σήκωνε το χέρι για το δεύτερο, ένα άλλο στιβαρό χέρι κράτησε το δικό του στον αέρα.

— Τρελλός και μεθυσμένος είσαι νεαρέ;

Με την επαφή του ξένου χεριού η λυσσασμένη ορμή του διοχετεύτηκε σαν να ήταν ηλεκτρικό φορτίο, αλλού. Η καταστροφική του μανία έγινε μεμιάς συντριβή. Στράφηκε απότομα κι ελευθέρωσε τ' οπλισμένο χέρι που τον πόνεσε από το δυνατό σφίξιμο. Ένας γεροδεμένος, ώριμος άντρας τον κοιτούσε αυστηρά, λίγο θυμωμένα, λίγο στοργικά, λίγο περιέργα.

— Δεν πιστεύω να 'θελες να κλέψεις τα λουλούδια!

Το χέρι του έπεσε αδύναμο κι το σίδερο κύλησε στη γη, το κεφάλι έσκυψε κάτω από το βάρος της ντροπής. Συμμαζεύτηκε, μίκρανε, απόμειν' ένα άδειο σακί. Με το κτύπημα και το θρυσάλισμα των γιαλιών κάμποσοι περαστικοί έτρεξαν περιέργοι και τους περικύκλωσαν. Καθώς ο άγνωστος κρατούσε το χέρι του Ντίνου, νόμισαν πως οι δυο αρπάχτηκαν, χτυπιόντουσαν κι έσπασαν τη βιτρίνα.

— Την αστυνομία, φωνάξτε την αστυνομία, θα σκοτωθούν.

— Δεν χρειάζεται, εδώ είναι η αστυνομία. Αστυνόμος Γεώργιος Καραγιάννης, συστήθηκε ο άγνωστος κι έβγαλε την αστυνομική του ταυτότητα.

Σώπασαν όλοι, κατίσχυσε η επιβολή της εξουσίας.

— Σας επετέθηκε, σας χτύπησε, κύριε αστυνόμε; Να τον τιμωρήσετε.

— Το παλιόπαιδο ή μεθυσμένο ή μαστουρωμένο θα είναι.

— Ξέρω τη δουλειά μου, κύριοι, δε θα μου τη μάθет' εσείς, είπε εκνευρισμένος ο Καραγιάννης κι αρπάζοντας από το χέρι τον Ντίνο τον έσυρε στην άκρη του πεζοδρομίου. Σταμάτησε το πρώτο ελεύθερο ταξί και τον έσπρωξε μέσα.

— Εσείς οι νέοι είσατε περίεργοι. Θα μου πεις τι σου 'φταιξε η βιτρίνα;

Ο Ντίνος σιωπούσε ζαλισμένος, ανύπαρκτος. Καμιά απάντηση στις απανωτές ερωτήσεις του Καραγιάννη.

— Δεν μπορεί, θα υπάρχει κάποια εξήγηση, κατέληξε ο αστυνόμος. Ή θα μου τη δώσεις ή θα σε κλείσω στο κελλί; Μίλα μου για να σε βοηθήσω. Έχω όλη την καλή διάθεση. Είμαι κι εγώ ένας πονεμένος πατέρας· σε παρακολουθούσα από το λεωφορείο, όλη τη διαδρομή... Σε είδα τόσο σκοτεινό κι απελπισμένο που φοβήθηκα το χειρότερο και σ' ακολούθησα.

— Τι να σας πω, κύριε; Δε θα με καταλάβετε. Καταστράφηκα, θα καταδικαστώ, θα με διώξουν από το Πανεπιστήμιο. Λεφτά να πληρώσω τη βιτρίνα δεν έχω, μίλησε επιτέλους τρέμοντας από ντροπή και απόγνωση. Με παρέσυρε ο πόνος μου για κείνην. Ήθελα να πεθάνω, να καταστρέψω κάθε τι όμορφο, ν' αφανίσω κάθε λαμπερή και απατηλή επιφάνεια που κρύβει ψευτιά, ανευθυνότητα, εγωισμό, υποκρισία. Ό,τι αγαπούσα και θαύμαζα πριν, να... τα λουλούδια, να πούμε.

— ... Αχ νιάτα... νιάτα!... Με κάτι τέτοια πήγα να χάσω και εγώ το μοναχογιό μου πριν μερικές μέρες. Μόλις που τον προλάβαμε... Είσαι φοιτητής;

— Ναι, πρωτοετής της Νομικής. Τώρα όμως χάθηκαν όλα, γιατί δεν μπόρεσα να συγκρατήσω τον πόνο μου.

— Δεν χάθηκε τίποτα. Όλα θα τακτοποιηθούν φιλικά, μεταξύ μας. Ορίστε την κάρτα με τα τηλέφωνα μου.

— Κι η βιτρίνα; Ποιος θα την πληρώσει;

— Θα επικοινωνήσω εγώ με τους ιδιοκτήτες. Θα πληρώσει η ασφάλεια. Έλα αύριο το μεσημέρι στο γραφείο μου. Και προσπάθησε να συνέλθεις.

Την επομένη η απογευματινή εφημερίδα «Σκορπιός» στη στήλη της «Παράξενα κι Ασυνήθιστα» που κρατούσε ο δημοσιογράφος Κώστας Χαρίτος, στενός φίλος του αστυνόμου, έγραψε μεταξύ άλλων «Φοιτητής ύστερα από ερωτική απογοήτευση... σκοτώνει τα λουλούδια» και διηγείτο το γεγονός ως να είχε συμβεί εις Παρισίους.

Η ΓΙΟΡΤΗ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΣ ΘΑΛΕΙΑΣ

Ἡ κυρία Θάλεια Ἰωάννου εἶχε τὴ φαινήν ἰδέα Σκέψεις, σχέδια καὶ ἀποφάσεις, ὅλα δικά της. Ἔβαλε ἀμέσως «μπρὸς» γιὰ τὴν πραγματοποίησή τους. Πῆγε μόνη της στὴ διεύθυνση τοῦ ἰδρύματος. Ὁ διευθυντὴς ὁ κ. Ἀστερίου, τὴ δέχτηκε μὲ μεγάλη προθυμία. Ἡ κ. Ἰωάννου ἦταν ὁ πιὸ ἐκλεκτὸς «τρόφιμος» ἐκεῖ. Κρατοῦσε τὸ «λουξ» δωμάτιο στὸν ἔκτο ὄροφο, ὄχι ἀπλὸ δωμάτιο, ἓνα μικρὸ ξεχωριστὸ διαμέρισμα, μὲ τὸ σαλόνι ἐπιπλωμένο μὲ τὰ προσεγμένα καλόγουστα ἐπιπλα, τὸ τραπέζι, τὰ τραπεζάκια, τὴν T.V. Τὴν κρεβατοκάμαρα μὲ τὸ ἀναπαυτικὸ κρεβάτι, τὸ παράθυρο στὸν κῆπο, νὰ φέρνει τὸν ἥλιο καὶ τὴ δροσιά του, καὶ τὴν εὐρύχωρη τουαλέτα.

Τέσσερα χρόνια τώρα ἡ κ. Ἰωάννου ἔμενε στὸ Γηροκομεῖο, σ' αὐτὴ τὴν ἐκλεκτὴ θέση πληρώνοντας ἀβίαστα τὸ τσουχερὸ μίσθωμα, κάνοντας μάλιστα καὶ γενναιοδωρὲς προσφορὲς γιὰ τοὺς σκοποὺς τοῦ ἰδρύματος, κάθε Πάσχα καὶ Χριστούγεννα.

Ἦταν ἡ χαϊδεμένη ὄλων ἐκεῖ μέσα, μία παρουσία πού ἐπιβλήθηκε ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή. Τὰ χρόνια δὲν εἶχαν κυρτώσει πολὺ τὸ ψηλὸ λιγνὸ κορμί της, καὶ τὰ ἄσαρκα χέρια της μὲ τὰ μακριὰ δάχτυλα εἶχαν πάντα μία ἀριστοκρατικὴ κίνηση πού τὴν ὑπογράμμιζαν τὰ πολλὰ δαχτυλίδια καὶ τὰ χρυσὰ βραχιόλια σκορπώντας τὴ λάμψη τους.

Τῆς ἄρεσε τὸ χρῶμα τὸ μαβί. Ἀκόμα κι οἱ μεταξένιες της ρόμπες, αὐτὸ τὸ χρῶμα εἶχαν οἱ πιὸ πολλές, καὶ τὰ φορέματα μὲ τίς ἀλλοχρονίτικες μὰ τόσο ἐντυπωσιακὲς δαντέλες, σ' αὐτὲς τίς ἀποχρώσεις τοῦ μώβ τὰ περισσότερα, καὶ τῆς ταίριαζαν τόσο καθὼς τ' ἀπογεύματα ντυνόταν μὲ προσοχὴ καὶ ὑπομονὴ γιὰ νὰ καθίσει στὸ σαλόνι μὲ φίλους καμιά φορὰ πού ἔρχονταν νὰ τὴν ἐπισκεφθοῦν, μὰ πιὸ συχνὰ μόνη, καὶ νὰ πάρει τὸ τσάι της πάντα μὲ τὴν ἴδια ἱεροτελεστία. Τὸ σερβίτσιο ἀπὸ ἀκριβὴ προσελάνη, τὸ διάφανο φλιτζάνι πού συχνὰ τὸ σήκωνε προτοῦ τὸ γεμίσει γιὰ νὰ θαυμάσει τὴ φωτεινότητα τοῦ πιάτου δείγμα τῆς ἐκλεκτῆς του ποιότητας. Ὅλα δικά της, ἀπὸ τὸ δικὸ της νοικοκυριὸ πού τὸ ἔφερε μαζί της ὅταν «ἐκλείσει» τὸ σπίτι της κι ἦρθε πιά νὰ ζήσει τὸ ὑπόλοιπο τῆς ζωῆς της στὸ Γηροκομεῖο.

«Μεγάλη ἀπόφαση» εἶχαν πεῖ ὅλοι. Τὸ διαμέρισμα στὴ λεωφόρο Ἀμαλίας, ἡ ἐξοχικὴ κατοικία στὴν Κηφισιά μὲ τὸν μεγάλο κῆπο... Πῶς εἶναι δυνατόν ν' ἀποφασίσει κάτι τέτοιο κάποιος πού θὰ μποροῦσε νὰ ἔχει δύο καὶ τρεῖς ἀνθρώπους στὴ δούλεψή του, νὰ τὸν περιποιοῦνται;

Ὅμως ἡ κ. Ἰωάννου εἶχε διαφορετικὸ εἶρμό στὴ σκέψη της. Ἦθελε πιότερη ξεγνοιασιά κι ἀσφάλεια στὰ γεροντικά της βήματα. Κάθε μέρα τὸ ἄνοιγε πῶς ξεπέφτουν οἱ δυνάμεις, τ' ἀποθεματικά τῆς ζωντανίας. Τῆς νιότης οἱ τελευταῖες ἀναλαμπὲς σβησμένες ἀπὸ καιρὸ.

Ὁ κύριος Ἀστερίου, σηκώθηκε, τῆς κράτησε τὸ χέρι μὲ τὰ δύο δικά του, τῆς ἔδειξε νὰ καθήσει μπροστὰ στὸ γραφεῖο του.

— Τί κάνετε ἐκλεκτὴ μου κυρία; Τί μεγάλη χαρὰ νὰ ἔλθετε νὰ μὲ δεῖτε! Πόσο χαίρομαι νὰ σᾶς βλέπω τόσο καλά!

— Naί, εἶμαι ἀρκετὰ καλά, δόξα σοι ὁ Θεὸς εἶπε δισταχτικά, καθὼς καθόταν ἀργὰ καὶ προσεκτικὰ στὴ μεγάλη πολυθρόνα.

— Θέλω νὰ μοῦ τὰ λέτε ὅλα! Τὴν παραμικρὴ σας ἐπιθυμία, παράπονο... ἀδιαθεσία (χτύπησε ξύλο ὁ κ. διευθυντὴς). Νὰ μοῦ τὰ λέτε ἀμέσως, νὰ κάνουμε αὐτὸ πού πρέπει!

— Εὐχαριστῶ κύριε διευθυντά, εἶπε μὲ τὴν κάπως τρεμουλιαστὴ φωνή της, εἶστε πάντα πολὺ εὐγενῆς καὶ τὸ προσωπικὸ ἐπίσης, ὅλο τὸ προσωπικὸ. Δὲν ἔχω παράπονο κανένα σὲ γενικὲς γραμμὲς. Καὶ τὸ φαγητὸ τώρα πολὺ καλὸ, αὐτὸ, τὸ λίγο μὰ ἐκλεκτὸ ποὺ θέλω.

— Ὅ,τι θέλετε καλὴ μου φίλη! Καὶ τώρα, γιὰ τὰ Χριστούγεννα, μήπως κάτι ιδιαίτερα ἐπιθυμεῖτε; Θὰ μᾶς λείψετε καθόλου; Θὰ μείνετε κοντὰ μας; Θέλετε κάτι νὰ σᾶς ὀργανώσουμε; Πεῖτε μας ἐλεύθερα!

— Ναί, γι' αὐτὸ ἀκριβῶς πρόκειται! Τὰ μάτια τῆς κυρίας Θάλειας εἶχαν πάρει λάμψη καὶ φῶς, τὰ μαραμμένα της χεῖλη μὲ τὸ κοραλὶ κραγιόν, τρέμαν στὶς ἄκρην καθὼς προσπαθοῦσε νὰ ἐξηγήσει, μὲ ἔμφαση, τὴ σκέψη της.

— Γιὰ τὰ Χριστούγεννα... θάθελα νὰ ὀργανώσουμε κάτι τὸ καινούργιο... Θᾶναι κάτι πολὺ ὁμορφο, πρωτότυπο κι ἀνθρώπινο πολὺ. Λέω... νὰ κάνουμε μιὰ γιορτὴ, στὸ κτίριο τὸ δικὸ μας. Στὴ μεγάλη μας αἴθουσα! Νὰ φέρουμε τοὺς τροφίμους τοῦ Α' κτιρίου, τῆς τρίτης θέσης, τοὺς ἀπόρους... Γιὰ τὰ ἔξοδα μὴ νοιάζεστε! — εἶπε δυναμώνοντας τοὺς τόνους τῆς φωνῆς καθὼς εἶδε τὴν ἔκφραση τῆς ἀπορίας στοῦ πρόσωπο τοῦ ἄντρα — θὰ τ' ἀναλάβω ἐγώ!

— Μὰ πῶς! δοκίμασε νὰ πεῖ ὁ κ. Ἀστερίου...

— Μόνον τὴ βοήθειά σας γιὰ τὴν ὀργάνωση, τὸν προσδιορισμὸ τῆς ἡμέρας καὶ τῆς ὥρας! εἶπε πάλι ἡ κ. Θάλεια. Θὰ παραγγείλετε φαγητὰ, ποτὰ, γλυκὰ, ὅ,τι νομίζετε πῶς ταιριάζουν στίς... ἡλικίες αὐτές. Καὶ μερικοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὸ προσωπικὸ γιὰ νὰ βοηθήσουν. Ἐπιθυμῶ μιὰ ὠραία Χριστουγεννιάτικη ἀτμόσφαιρα, νὰ μὴ λείπει τίποτα, οὔτε ἡ μουσικὴ, ἀκόμη καὶ κάποιους εἰδικούς, ἡθοιοὺς νὰ ποῦμε... γιὰ ν' ἀπαγγείλουν τὰ ἀνάλογα ποιήματα, τραγούδια, νὰ γίνῃ κάποιο κέφι... Γι' αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους!

— Τὸ χαρακωμένο πρόσωπο τῆς γηραιᾶς κυρίας εἶχε μιὰ λάμψη ἀσυνήθιστη. Τὰ ἀριστοκρατικὰ της χέρια μιὰ κίνηση ἐνθουσιασμοῦ, μιὰ παιδιάστικη νότα στὴ φωνὴ καθὼς...

— Μὴ μοῦ χαλάσετε τὸ χατήρι! εἶπε.

— Ὅχι, κυρία Ἰωάννου, ὄχι! βιάστηκε νὰ πεῖ ὁ κ. διευθυντής. Δὲ θὰ χαλοῦσε δὰ ποτὲ τὸ χατήρι σ' αὐτὴ τὴν κυρία.

Ἡ γιορτὴ ἄρχισε νὰ σχεδιάζεται, νὰ παίρνει σάρκα καὶ ὄστα. Ἡτεράστια αἴθουσα τοῦ Β' κτιρίου καθαρίστηκε, στολίστηκε, χρωματιστὰ λαμπιόνια, χάρτινες πολύχρωμες γιρλάντες. Μπαλόνια δεμένα στὰ φωτιστικὰ, ἓνα μεγάλο καταπράσινο ἔλατο ἄστραφτε στὴν γωνία.

Ἡ κ. Ἰωάννου ἀνεβοκατέβαινε ἀπὸ τὸν ἔκτο ὄροφο στοῦ ἰσόγειο, παλεύοντας μὲ τοὺς πόνους τῶν ἀρθριτικῶν στὰ πόδια, μὲ τὸ μικρὸ της λαχάνιασμα, μὲ τὴν ἐπιθυμία νὰ βρῖσκεται ξαπλωμένη στὸν καναπέ τοῦ σαλονιοῦ της. Ἦθελε νὰ παρακολουθεῖ τὶς ἐργασίες, νὰ κάνει τὶς παρατηρήσεις καὶ τὶς ὑποδείξεις της.

Μία ὑπάλληλος τὴν ἀκολουθοῦσε εὐλαβικά, γιὰ νὰ τὴν φέρει πίσω ξανά, κατακουρασμένη μὰ τόσο εὐχαριστημένη.

Κάτι εἶχε ἀλλάξει στὴ ζωὴ της. Ἐπαιρνε τὸ ζεστὸ της ρόφημα στοῦ σαλόνι, ἀπαλή μουσικὴ συνόδευε τοὺς στοχασμούς της, ταξίδευε στίς παλῆς ἐποχές... Ὁ ἄντρας της, ἥρωικὸς ἀξιωματικὸς τοῦ '40... τόσο ὁμορφος μέσα στὴ στολή του... Οἱ γονεῖς, ἀριστοκράτες μέλη μίας ἐκλεκτῆς κοινωνίας, κι ὅλα τους τὰ πλούτη γιὰ τὴν μοναχοκόρη τους. Δεξιότητες στοῦ πατρικὸ σαλόνι φωταψίες, χειροφιλήματα, πολιτικὲς ἴντριγκες καὶ

κοινωνικά κουτσομπολιά... Έρωτικές ματιές, έρωτικά παιχνίδια. Θάνατο και γεννητούρια... Αρχή και τέλος σε αναρίθμητες ιστορίες... Ταξίδια... Κόσμοι προσωρινοί, να ξανοίγονται εμπρός σου, κι ύστερα να μπαίνουν στο χρονοντούλαπο της μνήμης. Τό παιδί... Χαμένο στα πρώτα του βήματα. Ούτε πού μπορούσε να θυμηθεί το προσωπάκι του, κι οι φωτογραφίες θαμπές. Μόνο μία αίσθηση σάρκας τρυφερής πάνω στο μάγουλό της. Παπτινή σφραγίδα εκεί. Ύστερα άπουσίες, χαμοί... Κόσμος πού άραίωνε άτελπιστικά.

Μοναξιά; Δέν ήταν κάτι χειροπιαστό, δέν ήταν ποτέ πολλές παρουσίες τριγύρω, και προθυμία και χαμόγελα. Μόνο ή άνία, πού έρχόταν να τή βασανίσει... Και κείνη ή όμορφιά της πού βούλιαζε λίγο-λίγο. Ήρεμα και άνεπαίσθητα κάθε μέρα στα ήμερα γερατεία πού έφταναν... Στο τέλος τόσο βολεμένα, άνακουφιστικά, αυτά τά γερατεία σε τούτο, τó στερνό καταφύγιο.

Όμως τώρα τελευταία, ένας φόβος είχε σκαλώσει στην καρδιά της. Ένας άλλόκοτος φόβος, μία επίμονη σκέψη για τόν έρχομό τού θανάτου, και πώς θα 'ναι αυτή ή ώρα. Πόσο σκληρή μαζί της αυτή ή καθοριστική στιγμή... Ποιός θα μπορούσε, πώς θα μπορούσε να τής πεί τόν τρόπο για να τήν κάνει όσο γίνεται πιο μακρυνή κι άνώδυνη... Δέν μπορούσε, δέν ήθελε να τó συζητήσει με κανέναν...

Ήταν τρεις μέρες πριν τά Χριστούγεννα, Σάββατο άπόγευμα, πού άναψαν όλα τά φώτα στο Β' κτίριο. Άπό τούς κατοίκους αυτού τού κτιρίου, πολύ λίγοι είχαν τήν επιθυμία να παρακολουθήσουν τή γιορτή. Οί περισσότεροι είχαν πολύ δυσάρεστηθεί.

— Μά εδώ; Στη δική μας διαμονή; Προβλέπει κάτι τέτοιο τó καταστατικό μας; Γιατί δέν κάνετε τή γιορτή εκεί πού μένουν αυτοί; Ο' Άστερίου είδε κι έπαθε να τούς πείσει.

— Δέν θα ένοχληθείτε καθόλου! Είναι μία περίεργη επιθυμία της κ. Ίωάννου πού πρέπει να τή σεβαστούμε, τί να κάνουμε; Για πολύ λίγες ώρες, και άναλαμβάνει όλα τά έξοδα...

Η κυρία Θάλεια ντύθηκε άπο νωρίς. Τό λιλά μεταξωτό της φουστάνι – κάπως νεανικό με τó χαμηλό του κούμπωμα – και κάπως έλαφρύ για χειμώνα, ταίριαξε με τó ξεπλυμένο μπλέ τών ματιών της, με τόν καλοχτενισμένο γκριζό κότσο – μπανάνα τών μαλλιών της. Δαχτυλίδια, χρυσό κολιέ και βραχιόλια τήν έκαναν κάποια στιγμή να σκεφτεί:

— Μήπως δέν έπρεπε να τά φορέσω σήμερα όλα αυτά; άφοϋ θα δεχτώ αυτούς τούς άνθρώπους; Όμως έδιωξε τή σκέψη αυτοστιγμής. Ο καθένας με τή θέση του, τήν τύχη του και τήν προσφορά του.

Ο κόσμος άρχισε άπο πολύ νωρίς να καταφθάνει. Μία νότα άνυπομονησίας στα γεροντικά βήματα, άλλα άργά και κουρασμένα, πιο γρήγορα και σπασμωδικά μερικά, σερνάμενα και δύσκολα τά περισσότερα. Τρεις άναπηρικές πολυθρόνες πού τραβούσαν νοσοκόμοι πάνω τους γεροντάκια σκυφτά και άχρωμα.

Ο κ. Άστερίου πλάι στην κ. Ίωάννου στην είσοδο για να τούς ύποδεχούν. Έκείνη γελαστή και μεγαλόπρεπη, χαμογελούσε άπλώνοντας τó χέρι. Έμπαιναν ένας-ένας, άντρες και γυναίκες έδιναν τó χέρι τους. Ρούχα φτωχικά στο χρώμα τού μαύρου και τού γκριζου τά πιο πολλά.

Έπαιρναν τή θέση τους, τραπέζια με τις καρέκλες γύρω, τó προσωπικό 5-6 άτομα – τούς τακτοποιούσαν, τούς βοηθούσαν να καθίσουν. Ένα σερβίτιο – πιάτο, πιρούνι, κουταλάκι μπρός στόν καθένα.

Στó βάθος μία πρόχειρα στημένη σκηνή. Χαρούμενη μουσική πλανιόταν παντού. Μία γλυκειά γυναικεία φωνή άρχισε να τραγουδά παθιάρικα! «Σ' αγαπώ γιατί είσαι ώραία!»

Τὰ γεροντάκια ζωντάνευαν. Ἄρχισε καὶ τὸ σερβίρισμα. Πορτοκαλάδες, κόκα-κόλα, γλυκὰ καὶ λιχουδιές. Ὅλο καὶ ζέσταινε ἡ ἀτμόσφαιρα. Ἡ αἴθουσα σχεδὸν γεμάτη, τὰ φῶτα ἀντανακλούσαν πρόθυμα, χαϊδευτικά, πάνω στίς κουρασμένες φάτσες τῶν ἀνθρώπων.

Ἡ κ. Ἰωάννου μὲ τὸν κ. Ἀστερίου σ' ἓνα τραπέζι πλάι-πλάι καὶ τρεῖς-τέσσερις ἀπὸ τοὺς συγκατοίκους στο Β' κτίριο.

Ὁ Διευθυντὴς σηκώθηκε μὲ ὑψωμένο τὸ ποτήρι.

— Εἰς ὑγίαν ὄλων! εἶπε, ἀγαπητοὶ μου σὰς καλωσορίζω σ' αὐτὴ τὴ χριστουγεννιάτικη γιορτὴ, σ' αὐτὴ τὴν ἐγκάρδια σύναξη πού τὴν ὀφείλουμε στὴν κ. Ἰωάννου. Στὴν ἐκλεκτὴ μας φίλη, μὲ τὴν τόσο μεγάλη καρδιά. Νὰ τὸ πιοῦμε τὸ ποτήρι στὴν ὑγεία της!

Χέρια τρεμάμενα σηκώθηκαν, ἀμφίβολα χαμόγελα. «Στὴν ὑγεία της!» ἀκούστηκε.

Ἡ κυρία Θάλεια ἔβλεπε ἐκστατική.

Πάνω στὴ σκηνὴ μία ὁμάδα νέων εἶχε ἀνέβει καὶ ἔλεγε τὰ κάλαντα. Οἱ δροσερὲς φωνές πλημμύρισαν τὴν αἴθουσα, οἱ γέροντες καὶ οἱ γερόντισσες ἀκούγαν μὲ κατάνυξη, μουρμουρίζαν τὸ γνώριμο σκοπὸ. Κουραμπιέδες, μελομακάρονα, ἓνα σωρὸ ἄλλα γλυκὰ καὶ μεζεδάκια κυκλοφοροῦσαν ἀπὸ τραπέζι σὲ τραπέζι! Μία πνοὴ χαρᾶς παντοῦ.

Ἐνας χαρούμενος, γελαστὸς ἄντρας ἦταν τώρα πάνω στὴ σκηνή, κι εἶχε ἀρχίσει ν' ἀπαγγέλλει κάποιον ποίημα. Ἐνα ἀπλό χριστουγεννιάτικο ποιηματάκι, που ταίριαζε κι αὐτό...

Ἡ κυρία Ἰωάννου σηκώθηκε. Ὁ κ. Ἀστερίου πετάχτηκε ἀμέσως ὀρθιος κι αὐτός.

— Θέλετε τίποτα κ. Ἰωάννου;

— Ὅχι, ἀγαπητέ μου. Θὰ ἤθελα μόνο νὰ δῶ ἀπὸ κοντὰ αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους!

Προχώρησε μόνη της ἀνάμεσα στὰ τραπέζια. Μάζευε ἀπὸ τὸν καθένα τὰ μαραμμένα χαμόγελα καὶ τὶς ματιές τους. Ἔστελνε κι αὐτὴ τὸ δικό της χαμόγελο...

Σταμάτησε στοῦ πιὸ ἀπόμακρο... μία γερόντισσα τόσο σκυφτὴ πού τὸ πηγούνη της ἀκουμποῦσε στοῦ στέρνο! Ἐνα μπαστούνι τὴν παράστεκε στοῦ πλάι. Οἱ δύο ἄλλοι γέροντες στοῦ τραπέζι της βρισκόνταν στὸν δικό τους, ὀλόδιό τους κόσμον.

Κάθισε κοντὰ της! Τὸ μῶβ μεταξωτὸ φόρεμα ἀκουμποῦσε σχεδὸν στὴν μαῦρη ρόμπα τῆς γερόντισσας.

— Τὶ κάνετε; εἶπε δυνατὰ, πολὺ κοντὰ της. Τὸ ξεδοντιασμένο στόμα της κυρούλας ἀνοιξε σ' ἓνα πλατὺ χαμόγελο.

— Καλά, εὐχαριστῶ, ἐσεῖς τί κάνετε;

— Πεῖτε μου, εἶπε, καὶ τὸ χέρι μὲ τὰ δαχτυλίδια καὶ τὰ βαριά χρυσὰ βραχιόλια σκέπασε τὸ ζαρωμένο χέρι, γυμνὸ καὶ ἀκίνητο πάνω στοῦ τραπέζι.

— Θέλω νὰ μοῦ πεῖτε, φοβᾶστε καθόλου; Πόσο σκέπτεστε καὶ φοβάστε... τὸν θάνατο;

Τὸ ξεδοντιασμένο στόμα δὲν ἔπαψε στιγμὴ νὰ χαμογελά, ἡ κυρούλα διόλου δὲν ἀπόρησε.

— Τὶ νὰ φοβηθῶ κόρη μου. Ὅ,τι πεῖ ὁ Θεός! Στὰ χέρια του εἴμαστε, καὶ ὁ θάνατος καλῶς νὰ ῥθει κι αὐτὸς σὰν θα ἴναι σταλμένος ἀπὸ Κεῖνον!

Μία τέτοια γαλήνη ἀπὸ τὰ σβησμένα μάτια, ἀπὸ τὸ πλάσμα τὸ ἀφύσικα σκυφτό.

Μία τέτοια γαλήνη καὶ παραδοχή! Ἦρεμη μὰ πιστὴ καὶ ἀξιοζήλευτη. Ἡ κ. Θάλεια ἔνοιωσε νὰ γεμίζουν δάκρυα τὰ μάτια της.

«Κάτι πού δὲν ἀγοράζεται! Μὰ μεταγίγεται!», σκέφτηκε.

Καὶ ὑψωσε τὸ γεροντικὸ χέρι μέχρι τὰ χεῖλη της κρατώντας τὸ σφιχτὰ μὲ τὸ δικό της.

ΤΑ ΓΡΟΥΣΟΜΗΛΑ

— Γόρασε πε... Γρουσόμηλον καλό. Πολλά καλό... Καλλύτερον εν εἶει. Για θώρε. Έτσι κόφκεις με το ὄιερι, στα δκυο μοιράζεται. Κοκκώνα πετάσσεις. Φάε, γιαβού, λογκούμιν. Δκιάλεξε...

— Γειά σου, εφέντη. Σπουδαία τα χρυσόμηλά σου. Τώρα πρωτοφκαίνουν;

— Ναι, τωρά πρωτοφκαίνει. Έκοψε το γεναίκα μου τζαι γιος μου που το περβόλιν. Εγέμωσεν κασόνια δκυο τζαι ἤρτα να πουλήσει στο Δεκέλεια, βάσσεις Εγγλέξος.

— Φαίνονται πολλά σπουδαία. Πού ἔθεις το περβόλιν σου;

— Ό,τι σου πω εν ηξέρεις.

Ξέρεις Πλατάνι; Χωρκόν δικόν μου Πλατάνι. Έθεις τρία περβόλια πουκάτω. Δικό μου ἔθει γρουσόμηλα, αρφού μου λεμόνια, φίλου μου πάσα λοϊ, δεντρά, αππίθκια, μήλα, μόσπιλα...

Ο μεσόκοπος Δημήτρης, πρόωρα ασπρισμένος ζαλίστηκε. Άρπαξε τη διπλανή καρέκλα και ἔκατσε. Έχωσε το κεφάλι του στα χέρια του και ἔσκυψε. Έκρυψε τα μάτια να μην φανούν τα δάκρυα που ἔσταζαν στο χώμα.

— Είντα 'πάθεις; Ζαλίστηκε;

— Η μυρωδιά τους με ζάλισε.

Αγοράζω ὄλο το κασόνι. Κρατώ μόνο δέκα λίρες. Έλα πάρε τες... Μόνο πε μου.. είναι καλά τα δέντρα; Πράσινα; Έχεις νερό;

— Ναί. Το διάτρηση ἔθει νερό. Εν ἔξερα πρώτα. Τώρα ποτίζω. Αρφού μου ξεράναν πέντε-ἕξι λεμονιές.

— Εν ετσάππιζεν. Περβόλιν τέλει κόπο. Εγιώ ποτίζω, τσαππίζω. Γλέπω τα σαν τα μάθκια μου, περιποιούμαι πολλά. Τζαι γεναίκα μου Αἴσιέ, τζαι γιος μου Μουσταφά, τζαι κόρη μου Εμινέ. Θώρε είντα πράμα; Γρουσάφι. Εσου πόπτεν είσαι; Ξέρει που περβόλια;

— Ναι... Σκούπισε ξανά μια τα μάτια του, που τον πονούσαν λες και μπήκαν αγκάθια μέσα και μια τη μύτη που ἔσταζε.

— Άτε γεια σου. Άργησα. Πρέπει να φύγω. Ν' αγαπάς τα δέντρα, να τα ποτίζεις. Μην σου ξεράνουν. Είναι σπάνια ποικιλία τα γρουσόμηλά σου.

Πήρε το κασόνι. Κίνησε να φύγει μα... Ξαναγύρισε.

— Δεν μου λες... κοντά στο περβόλι σου είναι κανένα... ξωκλήσι:... Αη-Φουκάς;

— Αμάν. Πού το ξέρεις; Πήαινα με πατέρα μου στο παναῦρι. Άναβε τζερί. Άλλοι τζαιροί... Εσύ πού ξέρεις;

— Είχα τρία περβόλια εκεί κοντά. Ένα με χρυσομηλιές, ένα άλλο με λεμονιές κι ένα με διάφορα δέντρα. Ο πεθθερός μου, ο Πουρεκκής, επέμενε. Γιατί να μη φυτέψουμε κι εμείς χρυσομηλιές ὅπως στον Άγιο Αμβρόσιο; Έκαμε το πείραμα και πέτυχε. Καταλαβαίνεις, γιατί ζαλίστηκε ὅταν είδα τα δικά μου χρυσόμηλα. Τούτα τα χρυσόμηλα ἦταν η καλύτερη ποικιλία στην Κύπρο ὄλη. Τα ανοίγεις με το χέρι και μοιράζονται στα δυο.

Τωρά ο Αλής χρειάστηκε να πιάσει την καρτέλα για να κάτσει.

— Είπες «Πουρεκκής»; Φίλος τζύρη δικού μου. Έκαμε κοντά του αλωνιστική μηχανή. Ήρτεν έσσω μας. Καλός άνθρωπος εσού, καλός άνθρωπος τζ' εγιά. Όϊ κλέφτης. Ήρτασιν πράματα έτσι. Παππούς μου, τζύρης μου σαν αδέρκια με τους γριστιανούς. Κάχι μέρα Λευκόνοικο να πουλήσουν χαλλούμι, καραόλους, αγρέλια, μάμπουρους... Άκου να σε πω: (κοιτάζει φοβισμένος μη τον ακούσουν) Τουρκοκύπριο καλό, αγαπά Έλληνες. Άλλοι πέταξαν χώμα στα μάδκια μας. Όνομα σου;

— Δημήτρης.

— Εσένα;

— Αλής (ένωσαν τα χέρια)

— Δημήτρη, εμένα καλός άνθρωπος. Περβόλιν σου εν να φυλάξω. Να μεν ξεράνει δεντρά. Πού ξέρεις; Αλλάχ...

— Είσαι με καλό γάλα βυζασμένος, Αλή (κλαίει). Τα περβόλια μου, που μαζί με τον πεθθερόν μου τα ανάστησα, ήταν η ζωή μου. Πρόσεχέ τα, ώσπου να ξαναμίξουμε. Είμαι ξεροριζωμένος από το Λευκόνοικο στη Λεμεσό. Έλα τζαι το τηλέφωνό μου. Ο Θεός...

— Τζ' εσού να το δικό μου. Ο Δημήτρης έκανε να φύγει και ξαναγύρισε. Στον Άη Φουκά... Μπες ένας πρωινό ή ένα σουρούπο τζαι προσκύνια για μένα... αν υπάρχει η εικόνα του στη θέση της...

Πώς οδήγησε το αυτοκίνητο ο Δημήτρης, πώς δεν τούμπαρε στο δρόμο, μόνο ο Θεός ξέρει. Κάθε λίγο η ματιά του ήταν στα γρουσόμηλα, στο κασόνι, δίπλα του. Σκεφτόταν τι γλυκόπιτρο δώρο θα 'κανε στη γυναίκα του, τη Θεωρού. Ο νους του καρφωνόταν διαρκώς στα τρία του περβόλια, στον Άη Φουκά Λευκονοίκου, κοντά στο Τούρκικο χωριό Πλατάνι. Αλήθεια, ποιος τον φώτισε και σταμάτησε το πρωί για νερό στη Δεκέλεια;

Καθώς το αυτοκίνητο προχωρούσε, ένιωσε μια λύπη μεγάλη αλλά και μια κάποια ανακούφιση, ότι τα περβόλια του είναι εκεί. Η διάτρησή του είναι εκεί. Ο Άη Φουκάς του... Ο Θεός τα βλέπει όλα.

Είχε βαθιά ένα ίδιο συναίσθημα της μάνας, που μαθαίνει για το παιδί της που είναι στην ξενιτιά.

ΚΟΥΛΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ

1. γρουσόμηλα : βερύκοκα
2. κοικώνα : κουκούτσι
3. αρφός : αδελφός
4. γλέπω : βλέπω, προσέχω
5. γρουσάφι : χρυσάφι
6. κάχι : κάθε
7. μάμπουρος : κουκουνάρι
8. Πουρεκκής : Ο εφευρέτης της αλωνιστικής μηχανής στην Κύπρο.

ΜΕΛΕΤΕΣ

Η ΑΛΗΘΕΙΑ ΚΑΙ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ

«Τι ἔστιν ἀλήθεια»; Θα ρωτάνε πάντα οι Πιλάτοι της σκέψης, της έρευνας και της αμφιβολίας. «Έγώ ειμί ἡ ἀλήθεια» θ' αποκρίνονται πάντα οι Μεσσίες των αξιών. Οι μύστες των οποιωνδήποτε αξιών του πνεύματος, της ιδέας ἢ της ὕλης, της φιλοσοφίας ἢ της τεχνικής επιστήμης. Και θα προσπαθούν οι μύστες αυτοί, να επιβάλλουν με κάθε τρόπο την ἀλήθεια τους, δηλ. να επιβληθούν. Μα το γνώρισμα μιας ἀλήθειας είναι να κυριαρχεί αυτοδύναμα χωρίς να εκλιπαρεί, να απειλεί ἢ να εκβιάζει να την πιστέψουν. Το φως της ἀλήθειας, μόνο στο λύχνο της ελευθερίας καίει, ἔστω κι αν αυτός ο λύχνος είναι μια μικρή αδοῦλωτη καρδιά.

Για τον άνθρωπο, ἀλήθεια είναι η διάνοιξη της κλειδαριάς της πραγματικότητας με το κλειδί της νόησης· το μοναδικό κλειδί που έχει στη διάθεσή του. Αλήθεια είναι η ταύτιση της πραγματικότητας με τη διάνοια (veritas est adaequatio rei et intellectus). Η γνώση και η κριτική αντίληψη, που προέρχεται από την επίμοχθη παιδεία και τη σπουδή του επιστητού, κατακτάει ένα μέρος της ἀλήθειας. Και μόνο οι απαίδευτοι, από οκνηρία ἢ προκατάληψη, πιστεύουν σε μια κάποια «ουρανόπεμπτη» αποκάλυψη ολόκληρης της ἀλήθειας. Στην ουσία, η ερώτηση «τι είναι ἀλήθεια» είναι ταυτόσημη με την ερώτηση «τι είναι ζωή και θάνατος». Γι' αυτό την απάντηση δεν είναι φρόνιμο να την περιμένουμε αποκλειστικά απ' τη φιλοσοφία ἢ τη θρησκεία, αλλά – κυρίως – απ' τη βιολογία και τη φυσική. Και πρέπει να τη ζητούμε και να την ψάχνουμε αυτή την ἀλήθεια για να διαπλάθουμε νωρίς την κοσμοθεωρία μας και τη βιοθεωρία μας (με όλες τις ηθικές προεκτάσεις τους). Και κάτι ακόμα: κατά χρονικά διαστήματα, όλες οι ἀλήθειες πρέπει να υφίστανται έναν έλεγχο επαλήθευσης κι αν χρειάζεται ν' αναθεωρούνται. Γιατί ο σωστός δρόμος για την ἀλήθεια ξεκινάει απ' την προϋπόθεση ν' αμφισβητούμε κάθε τόσο τα συμπεράσματά μας για τα πράγματα που γνωρίζουμε. Γνωστός δρόμος που κανένας δεν ακολουθεί. Αλλά και κάτι που συχνά μας διαφεύγει: οι μεγάλες οικογένειες των ηθικοθρησκευτικών ἀληθειών, μοιάζουν με τις μεγάλες δυναστείες που κυβερνούν τους λαούς: «ἔλεψ Θεοῦ» ανεξέλεγκτα... Ο σωστός άνθρωπος με την ώριμη συνείδηση, είναι ένας αξεδίψαστος της ἀλήθειας. Αδιάκοπα επιδιώκει να κάνει κτήμα του την ἀλήθεια σε κάθε τομέα που ελέγχει. Ερευνά τις πηγές και τις αιτίες των γεγονότων, συγκρίνει και κρίνει, και ποτέ δεν επηρεάζεται από τα συμπεράσματα των πολλών μα ούτε και εκείνων που ισχυρίζονται πως είναι αυθεντίες. Γιατί ξέρει – αυτό που είπε ο Μπρέχτ — πώς «η ἀλήθεια είναι θυγατέρα του χρόνου και όχι της αυθεντίας».

Η σύσταση και η ουσία της ἀλήθειας μαρτυρεί για ένα φαινόμενο πολυδιάστατο. Η ἀλήθεια είναι φως, μα δεν είναι πάντα κάτι το αυτόφωτο. Πρέπει να τη φωτίσουμε εμείς για να τη διακρίνουμε. Αλλιώς μπορεί να σκοντάψουμε ασάνω της και να μη την αντιληφθούμε. «Η ἀλήθεια είναι αυτό που περνάει πλάι απ' την ιστορία και που η ιστορία δεν την προσέχει», θα μας πει ο L. Cheston. Κι ακόμα, είναι εκπληκτικό το πόσο πρέπει να διαφωτίζονται οι άνθρωποι για τις ολοφάνερες ἀλήθειες! Η ίδια η ἀλήθεια που για τα γνήμυαλά είναι μια ευχαρίστηση για τ' άρρωστα είναι μια δοκιμασία.

Όπως το φως του ήλιου που για τα υγιή μάτια είναι μια ευφροσύνη, για τ' άρρωστα είναι μια κακουχία. Θέλει λοιπόν υγεία και ωριμότητα η αλήθεια. Γι' αυτό, όπως δεν πρέπει να δίνονται πολλά χρήματα στα παιδιά γιατί θα τα σπαταλήσουν ή θα τα χάσουν, έτσι και στους ανώριμους δεν πρέπει να δίνονται πολλές αλήθειες γιατί θα τις διαστρεβλώσουν ή θα τις πετάξουν.

Η μεγάλη αλήθεια μπορεί ν' ανατινάξει το μικρό κεφάλι, όπως το μεγάλο πάθος τη μικρή καρδιά. Ένας σωστός κανόνας είναι ο εξής: οι μικρές αλήθειες για τους μικρούς και απαίδευτους τα παραμύθια για τα παιδιά. Η αλήθεια μοιάζει με πολυεδρικό διαμάντι: καμιά θεωρία δεν μπορεί να φωτίσει ταυτόχρονα όλες τις πλευρές της. Άλλοτε πάλι η αλήθεια μοιάζει με τον φωσφόρο: όσο σκοτεινότερος είναι ο χώρος που βρίσκεται, τόσο περισσότερο λάμπει. Όταν πάρα πολλοί άνθρωποι σκοντάφτουν σε μια «αλήθεια» του κοινωνικού κατεστημένου, η αλήθεια αυτή παραμερίζεται κατά ένα ποσοστό κάθε φορά. Εξ άλλου, μια αλήθεια κινδυνεύει να παραμεριστεί λιγότερο από μια διαβολή και περισσότερο από μια νέα ισχυρότερη αλήθεια. Σε δυο περιπτώσεις η αλήθεια ασχημονεί: όταν προσπαθεί να στηρίξει ένα ψέμα ή όταν ζητάει τη βοήθεια ενός ψέματος για να στηριχτεί. Τη λαμπρότητά της μια νέα αλήθεια τη χρωστάει όχι τόσο στο περιεχόμενό της όσο στο ότι είναι καινούργια. Γιατί οι άνθρωποι είναι τρομερά ευαίσθητοι σε καθετί το νέο. Είναι και οι αλήθειες σαν τους ανθρώπους. Υπάρχουν αλήθειες που δε γεννήθηκαν ακόμα όπως υπάρχουν αλήθειες που πέθαναν.

Η επαφή του ανθρώπου με την αλήθεια δημιουργεί ορισμένες αντιδράσεις. Αρχικά, αυτός που πρωτολέει μια αλήθεια είναι πάντα μόνος. Με μεγάλη επιφύλαξη αν όχι εχθρότητα – τον αντιμετωπίζουν οι άλλοι. Μα γιατί; Απλούστατα. Είναι τόσο δυσάρεστο να σε ξυπνούν, ώστε η πρώτη αντίδραση είναι να θυμώσεις. Κι αυτό ας μη το ξεχνούν οι κήρυκες της αλήθειας που ταράζουν τον πνευματικό ύπνο των ανθρώπων και την αδράνειά τους μέσα στην πλάνη... Δύσκολα πάντα ο άνθρωπος λέει την αλήθεια και δύσκολα την δέχεται. Το να πει κανείς την αλήθεια θα 'ταν πολύ εύκολο αν η αλήθεια ήταν κάτι το απλό. Την λες και τελειώνει. Μα σέρνει πίσω της μια αλυσίδα από αιτίες και στοχεύει σε αποτελέσματα πολύ ανασταλτικά για την αυθόρμητη ανακοίνωσή της. Αν πάρεις όμως ελεύθερα και υπεύθυνα την απόφαση να την πεις πρέπει να το κάνεις. Αλλιώς η αλήθεια μέσα στην καρδιά σου που δεν τολμάει να την ανακοινώσει, παίρνει μια σημασία μεγαλύτερη απ' όση έχει. Και τότε προμηνύεται μια έκρηξη. Αλλά και τούτο: ημισή αλήθεια είναι μισό ψέμα: το ίδιο και η διπλά τονισμένη αλήθεια. Πρέπει να μάθουμε να λέμε την αλήθεια με όσα λόγια πρέπει να ειπωθεί. Με μια λέξη λιγότερο ή περισσότερο η αλήθεια κινδυνεύει. Ύστερα όσο περισσότερα λόγια επιστρατεύονται για ν' αποδειχτεί μια αλήθεια, τόσο περισσότερα σκοτεινή θα παραμείνει αυτή η αλήθεια. Με απλά λόγια διατυπώθηκαν οι μεγαλύτερες αλήθειες. Το γνωμικό κυριαρχεί πάνω στον πολυσέλιδο πεζό λόγο.

Οι σχέσεις της αλήθειας με την ηθική είναι πολύ ευαίσθητες. Όταν δείχνουμε την αλήθεια, δείχνει και η αλήθεια εμάς: πράγμα που πολλές φορές δεν το επιθυμούμε. Γιατί η αλήθεια μοιάζει και με τον καθρέφτη: όσο πιο καθαρή είναι τόσο πιο καθαρά δείχνει τις ατέλειές μας. Και το πόσο δύσκολα λέμε την αλήθεια όταν είναι σε βάρος μας, είναι γνωστό. Αλλά και πόσο εύκολα τη λέμε όταν είναι εις βάρος των άλλων!... Μερικοί πάλι καμώνονται πως υποφέρουν για την αλήθεια ενώ στην ουσία υποφέρουν από

την αλήθεια. Ο σωστός άνθρωπος με την ώριμη κοινωνική συνείδηση, ξέρει πως έξω απ' τη δική του αλήθεια δεν βρίσκεται το ψέμα: βρίσκεται η αλήθεια του άλλου. Και ξέρει ακόμα πως από μια αλήθεια που παραμένει κρυμμένη, πάντα κάποιος αδικείται και υποφέρει... Η κάθε αξία, διεκδικεί για τον εαυτό της τα πρωτεία: μα η αλήθεια έχει τα περισσότερα δικαιώματα σ' αυτά τα πρωτεία. Να γιατί η καρδιά του ανθρώπου γίνεται το φριχτότερο πεδίο μάχης, όταν εκεί συγκρουστεί η αγάπη με την αλήθεια.

Και οι σχέσεις της αλήθειας με τις αισθητικές αξίες είναι ενδιαφέρουσες. Είναι πλάνη να νομίζουμε πως η αλήθεια που βρίσκει ο νους, σε αντίθεση με την καρδιά, είναι φωτιά που φωτίζει χωρίς να θερμαίνει. Ό,τι φωτίζει θερμαίνει κιόλας την ψυχή. Ο έξυπνος είναι και ευαίσθητος κατά κανόνα. Για τη νόηση, «αλήθεια» είναι η επιστημονική διασάφηση όλων των ιδιοτήτων ενός αντικειμένου. Για το συναίσθημα, «αλήθεια» είναι η υποβλητική έξαρση μιας μόνο λεπτομέρειας. Και για την εύρεση της αλήθειας, ο επιστήμονας χρησιμοποιεί την αντικειμενική κρίση: ο καλλιτέχνης την προοπτική της φαντασίας. Επιστήμονας και καλλιτέχνης ολοκληρώνουν την εικόνα της αλήθειας.

Στον πολιτικό χώρο η αναζήτηση της αλήθειας – όπως και της αντι-αλήθειας – είναι δεμένη με την ελεύθερη προσωπικότητα του πολίτη. Και είναι έργο προσωπικού μόχθου και επιλογής η ένταξη του ατόμου κάτω απ' τη σημαία της αλήθειας που ανακάλυψε. Συχνά όμως, αποφεύγοντας την ταλαιπωρία της έρευνας εντάσσεται σε έτοιμα σχήματα. Δυστυχώς «ἀταλαίπωρος τοῖς πολλοῖς ἡ ζήτησις τῆς ἀληθείας καὶ ἐπὶ τὰ ἔτοιμα μᾶλλον τρέπονται» όπως είπε και ο Θουκυδίδης (Ιστορία, Α20).

ΙΑΣΩΝ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ

GABRIELE D' ANNUNZIO
 ΤΟ ΡΟΔΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ*
 (LA ROSA DI CIPRO)
 [ΛΥΡΙΚΗ ΤΡΑΓΩΔΙΑ]

«ΣΕΝΑΡΙΟ»

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στὸ παλάτι τοῦ Φράγκου Βασιλιᾶ τῆς Κύπρου, τὸ γνωστὸ ὡς «ἡ περὶ τεχνῆ βασιλικὴ αὐλὴ». Φαίνεται ἡ ἰσόγεια αἶθουσα ἢ λεγόμενη «Θόλος», λόγω τῆς θολωτῆς κατασκευῆς τῆς, μὲ τοὺς τοίχους τῆς καλυμμένους μὲ χρυσοῦφαντα παραπετάσματα. Μπροστὰ στὸ στρωμένο τραπέζι, σχήματος ἡμισελήνου, κάθονται οἱ δεκατέσσερις Ἐπίσκοποι, τέσσερις Ἕλληνες καὶ δέκα Λατίνοι. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Λευκωσίας κάθεται ἀνάμεσα στὸν Ἐπίσκοπο τῆς Πάφου καὶ στὸν Ἐπίσκοπο τῆς Ἀμμοχώστου. Ὁ θεῖος τοῦ βασιλιᾶ, πρίγκιπας τῆς Τύρου καὶ κοντοσταύλης¹ τοῦ Βασιλείου τῆς Ἱερουσαλὴμ, κάθεται ἀνάμεσα, στὸν Μάγιστρο τοῦ Σπιταλλίου² καὶ τὸν Μάγιστρο τοῦ Τέμπλου.³ Στὸ ἴδιο τραπέζι βρίσκονται ἀκόμη ὁ πρίγκιπας τῆς Ἀντιόχειας καὶ ὁ Πρίγκιπας τῆς Γαλιλαίας, ὁ Τουρκοπουλιέρης,⁴ ὁ Σινεσκάρδος⁵ καὶ οἱ Ἡγούμενοι, καθὼς καὶ τὸ ἄνθος τῶν Γάλλων ἱπποτῶν καὶ βαρῶνων. Στὴ μιὰ ἄκρη τοῦ ἡμισεληνοειδοῦς τραπεζιοῦ κάθεται ἡ Βασίλισσα, ἡ μητέρα τοῦ Σίρ Οὐγέττου. Στὴν ἄλλη ἄκρη ὁ νεαρὸς Βασιλιάς. Ἀρχιτρίκλινοι, κρεατοτεμαχιστὲς καὶ οἰνοχόοι εἶναι ἀπασχολημένοι ὑπηρετώντας. Μιὰ ομάδα τοξοτῶν βουλγάρων βρίσκειται κοντὰ στὴ μεσαία θύρα, τὴ λεγόμενη Μελουζίνα, λόγω τῆς παρά-

1. *Κοντοσταύλης (Conestabile)*: ἀνώτατος αὐλικὸς καὶ στρατιωτικὸς ἀξιωματοῦχος, ἀρχηγὸς τοῦ στρατεύματος, στρατιωτικὸς δικαστὴς, ὑπεύθυνος γιὰ τὰ λάφυρα τῶν πολέμων κ.ἄ.
2. *Μάγιστρος τοῦ Σπιταλλίου (Maliscalco dell' Ospital)*: ὁ ἀρχηγὸς τοῦ τάγματος τῶν Ἰωαννιτῶν μοναχῶν (ἱπποτῶν), οἱ ὁποῖοι εἶχαν ὀργανώσει Ξενώνα (Ospital) γιὰ τὴ φιλοξενία τῶν διερχομένων ἀπὸ τὴν Κύπρο προσκυνητῶν τῆς Ἁγίας Γῆς.
3. *Μάγιστρος τοῦ Τέμπλου (Maestro del Tempio)*: ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Τάγματος τῶν Ναϊτῶν μοναχῶν (ἱπποτῶν).
4. *Τουρκοπουλιέρης (Turcopliere)*: ὁ διοικητὴς τῶν μισθοφόρων ἱππέων.
5. *Σινεσκάρδος (Sinescalco)*: ἐπιστάτης τοῦ παλατιοῦ, αὐτάρχης, ὑπεύθυνος γιὰ τὶς τελετές, τὸ θησαυροφυλάκιο, τὴν ἐπίβλεψη τῶν φρουρῶν καὶ ἀντικαταστάτης τοῦ βασιλιᾶ κατὰ τὴν ἀπουσία του.

* [Στὸ προηγούμενο τεῦχος τῆς «Πνευματικῆς Κύπρου», παρουσιάζοντας κάτω ἀπὸ τὸν τίτλο «Ὁ Gabriele D' Annunzio καὶ ἡ Κύπρος», τὴν ἐνασχόληση τοῦ μεγάλου Ἰταλοῦ ποιητῆ, πεζογράφου καὶ θεατρικοῦ συγγραφέα μὲ θέματα ἀπὸ τὴν ἱστορία, τὴ φύση καὶ τὴ λαϊκὴ παράδοση τῆς Κύπρου, ἀναφέρθηκα καὶ στὸ «σενάριο» του «La Rosa di Cipro», προσχέδιο τοῦ ἐκτενοῦς θεατρικοῦ ἔργου του «La Pisanella». Τὸ «σενάριο» αὐτὸ, μὲ ὑπόθεση παρμένη ἀπὸ τὴ μεσαιωνικὴ ἱστορία τῆς Κύπρου, γράφτηκε ἀπὸ τὸν D' Annunzio, σὲ μιὰ «ἀρχαϊκὴ» ἰταλική, κατὰ τὸ πρῶτο ἔξάμηνο τοῦ 1912, ὁλοκληρώθηκε στὶς 10 Ἰουλίου 1912 καὶ δημοσιεύθηκε τὸ 1937. Δίνω ἐδῶ μιὰ μετάφραση τοῦ «σεναρίου», στὸ ὁποῖο φαίνεται ἡ ἐνδιαφέρουσα σύλληψη τῆς θεατρικῆς ἰδέας ἀπὸ τὸν D' Annunzio, καὶ ἡ διαπραγμάτευσή της σὲ ἕνα πρῶτο στάδιο, πρὶν ἀπὸ τὴν ὁλοκλήρωσή της στὴν «Pisanella». Γ.Χ]

στασης που τη στεφανώνει. Ένας από τους Μικρούς Άδελφούς,⁶ ο Έλεημοσυνιέρης του Βασιλιᾶ, με καλύπτρα στο κεφάλι, στέκεται κοντά στη θύρα τη λεγόμενη του Άναγλύφου, που βλέπει προς τὸν Κήπο τῆς Μύρρας, περιμένοντας γιὰ νὰ φροντίσει τὴ διανομὴ τῶν περισσευμάτων τοῦ συμποσίου στοὺς μαζεμένους ζητιάνους.

Ἡ Βασίλισσα ἔχει καλέσει σὲ σύναξη τοὺς Ἐπισκόπους γιὰ νὰ τοὺς συμβουλευθεῖ, ἐπειδὴ πιστεύει πὼς ἔφτασε ὁ καιρὸς νὰ παντρεύει τὸν Σιρ Οὐγέττο. Στὸ μεταξύ, ἐδῶ κι ἐκεῖ στὸ τραπέζι, ξεσποῦν ἔντονος συζητήσεις καὶ φιλονεικίες. Ὁ Καταλανὸς Τζοᾶν Βαλᾶρ, ἀναμμένος ἀπὸ τὸ κρασί, ξεστομίζει κατάρες ἐνόητα στὸν βᾶιλο τῶν Γενοβέζων. Ὁ πριγκίπας τῆς Τύρου, ὁ ἀσυγκράτητος γλεντζές, εἶναι κιόλας μεθυσμένος καὶ χλευάζεται ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπο τῆς Πάφου Πιέτρο Φραντζιπάνε, ρωμαῖο εὐγενή, που ἀφηγεῖται τὴν ἱστορία τοῦ Ἀστρολάβου καὶ τοῦ Δακτυλίου.

Ὅταν ὁ θόρυβος καταλαγιάζει, ἡ Βασίλισσα θέτει στὸ τραπέζι τὴν ὑπόθεση τοῦ γάμου. Ὁ Σιρ Οὐγέττος εἶναι σὰν χαμένος σ' ἓνα θλιβερὸ ὄνειρο, μακριὰ ἀπ' τὸ γεῦμα, στὴν σκιά τῶν ἀκούρευτων πυκνῶν μαλλιῶν του. Καὶ νὰ, ἀπαριθμοῦνται οἱ νεαρὲς ὑποψήφιος, οἱ πριγκίπισσες που βρισκονται σὲ ὦρα γάμου: ἡ θυγατέρα τοῦ βασιλιᾶ τῆς Ἀρμενίας, ἡ θυγατέρα τοῦ βασιλιᾶ τῆς Κιλικίας, ἡ θυγατέρα τοῦ Δόγη τῆς Βενετίας, ἡ Παλαιολόγα θυγατέρα τοῦ Δεσπότη τοῦ Μορέως, ἡ Ἰνφάντα τῆς Μαγιόρκα, ἡ θυγατέρα τοῦ δούκα τῶν Βουρβόνων Ντάμα Μαρία... Τῆς καθεμιᾶς περιγράφεται ἡ ὁμορφιά, συγίζεται ἡ προίκα, λαμβάνονται ὑπ' ὄψη οἱ συγγένειες.

Ὁ Σιρ Οὐγέττος ὅμως κουνιέται ἀνήσυχος στὴ θέση του – πίσω του κυματίζει τὸ πλῆθος τῶν Ἀλλοδαπῶν Ἀκολούθων του – καὶ παραπονιέται στὸν Φραγκισκανὸ Μοναχό, που τοῦ λέει τι γυναίκα τοῦ ταιριάζει.

«Φτωχή μου Παναγιά», ἀπαντᾷ ὁ Μικρὸς Ἄδελφός.

*Ἄγνωστη παντοῦ γυρνάει
Κι ὁ καθένας τὴν ἀρνιέται.
Θεὲ μου βοήθα! ὄλοι λένε
σὰν τὴ βλέπουν νὰ περνάει.*

*Μιὰ Ἀδελφὴ μαζί της πάει
που ἔχει φόρεμα κουρέλια.
Τόπο νὰ σταθεῖ ζητώντας
τὴ γῆν ὅλη τριγυρνάει.*

«Ἄ, ἐκείνη θὰ διαλέξω καὶ θ' ἀγαπήσω...» φωνάζει ὁ μικρὸς καλόκαρδος βασιλιάς, σ' ἓνα μυστικὸ ἐρωτικὸ ξέσπασμα. Πιστεύει πὼς τὴν ἔχει κιόλας δεῖ, πὼς ἔχει κιόλας ἀκούσει τὸ τραγούδι τῆς. Θυμᾶται τὰ μεγάλα τῆς μάτια, τὸ χρῶμα τῶν μαλλιῶν τῆς, τὰ γυμνά τῆς πόδια.

«Ἀκούστε! Ἀκούστε!»

Ἀκούγεται ἔξω ἀπὸ τὴ Θύρα τοῦ Ἀναγλύφου, μέσα στὸν κήπο τῆς Μύρρας, μιὰ χροστάλλινη φωνὴ νὰ τραγουδᾷ μὲ τρόπο μυστηριακό. Εἶναι ἡ Φωτεινὴ, ἡ Ζητιᾶνα τῆς

6. *Μικροὶ Ἄδελφοί (Fratrī Minorī)*: φραγκισκανοὶ μοναχοί, τοῦ τάγματος τῶν «μικρῶν» (φτωχῶν) μοναχῶν.

Ἄμαθούντας. Ἀφηγεῖται τὸν θρύλο τῆς παρθένας Ἀλήτης, γιὰ τοὺς λατίνους τῆς Ἁγίας Περιπλανώμενης.

Στὴν Ἀλήτη θ' ἀφοσιωθεί ὁ Σιρ Οὐγέττος. Ἡ Ἀδελφή τῆς Φτώχειας θὰ εἶναι ἡ μνηστή του. Πότε θὰ φτάσει; Πότε θ' ἀράξει στὴν Κύπρο;

*Τόπο νὰ σταθεῖ ζητώντας
τῆ γῆν ὅλη τριγυρνάει...*

Τώρα θέλει νὰ γιορτάσει, μὲ τὰ τελευταῖα φαγητά, τὸ συμπόσιο τῶν Ἀρραβόνων. Διατάζει ν' ἀνοίξει ἡ θύρα στοὺς ζητιάνους, στὴν ταπεινὴ στέρηση πού περιμένει στὸν Κῆπο τῆς Μύρρας. Φωνάζει στοὺς ἀρχιεπίκλινους καὶ τοὺς οἰνοχόους νὰ προσκομισθοῦν τὰ φαγητά καὶ οἱ κρασοκανάτες. Οἱ σκλάβοι τότε σηκώνουν τὰ βαρύτερα σκεύη, φέρνουν μέσα στὰ κάνιστρα τὰ ψωμιά καὶ τὰ φροῦτα, ἐνῶ ὁ Ἐλεμσυνιέρης ἀνοίγει τὴ θύρα τοῦ Ἀναγλύφου. Δὲν κάνουν θόρυβο οἱ στρόφιγγες καθὼς γυρίζουν. Μιά λωρίδα ἥλιου μπαίνει σιωπηλά μέσα στὴ χρυσὴ αἶθουσα καὶ τὸ φέγγος ἀντανακλάται τυλίγοντας τοὺς συνδαιτυμόνες. Κυριαρχεῖ μιὰ παράξενη σιωπὴ. Δὲν προβάλλει στὸ κατώφλι κανένα πλῆθος, δὲν ἀπλώνεται κανένα χέρι, δὲν ἀκούγεται καμμιά ἱκεσία. Μέσα στὴν ἀναμονή τους, καθὼς στέκονταν ἀκίνητοι ἀνάμεσα στοὺς μοσχοθάμνους, κάτω ἀπὸ τὰ εὐωδιασμένα δέντρα, οἱ ζητιάνοι ἀποκοιμήθηκαν. Στέκονται βυθισμένοι στὸν ὕπνο, ἀνασαίνοντας μέσα στὴ ζεστὴ μέρα. Μόνο ἓνα πλάσμα εἶναι ξύπνιο, καθισμένο στὸ πεζοῦλι τῆς κρήνης· μοιάζει νᾶναι ὁ φύλακάς τους. Πόσο εἶναι ὠραία! Οἱ ἀλλοδαποὶ ἀκόλουθοι μαζεύονται πίσω ἀπὸ τὸν Βασιλιά γιὰ νὰ τὴν δοῦν. Καὶ οἱ δοῦλοι στέκονται ἀσάλευτοι, φορτωμένοι μὲ τὰ ὠραία φαγητά καὶ τὰ ἐξαιρετὰ κρασιά. «Φωτεινὴ τῆς Ἀμαθούντας! Φωτεινὴ!» φωνάζει ὁ Σιρ Οὐγέττος στὴ ζητιάννα. Ἐκείνη πλησιάζει. Μέσα στὸ φῶς τοῦ ἡλίου δὲν φαίνεται· μόνο ἡ γαλάζια σκιά της πάνω στὸ κατώφλι.

Ὁ Βασιλιάς τὴν ρωτᾷ. Ἐκείνη ἀπαντᾷ μ' ἓναν τρόπο μυστηριώδη καὶ παιδικό. Ὁ Βασιλιάς τὴν παρακαλεῖ νὰ τραγουδήσει τὸ τραγούδι τῆς Ἀλήτης. Ἐκείνη τραγουδᾷ τὸν θρύλο τῆς περιπλανώμενης παρθένας, ἡ ὁποία, ὅπως ὁ Ἅγιος Μάμας ἄραξε, μέσα στὴ βαριά λάρνακα, στὴν ἀκτὴ τῆς Μόρφου, θὰ φτάσει μιὰ μέρα, δεμένη μὲ σχοινιά ἀπὸ σπάρτο, πάνω σὲ μιὰ κουρσάρικη γαλέρα.

«Ἐλα! Μπές!» τῆς λέει ὁ Βασιλιάς.

Ἐκείνη διστάζει.

«Μπές! ἔλα νὰ καθῆσαι στὸ τραπέζι μου. Κάθησε στὴ θέση μου. Γίνε ἡ βασίλισσα τῆς καινούργιας μου εὐωχίας, Φωτεινὴ, Λαμπερή!»

Ἐκείνη ἀρνιέται. Δὲν διαβαίνει τὸ κατώφλι, ὅπου ἔχει πέσει ἡ γαλαζωπὴ σκιά της.

«Τὶ μπορῶ νὰ σοῦ δώσω;» τὴ ρωτᾷ ὁ νεαρός.

«Ἐνα ψωμί».

«Μόνο ἓνα ψωμί;»

«Καὶ ἓνα τριαντάφυλλο».

Τότε ὁ Σιρ Οὐγέττος παίρνει ἀπὸ ἓνα ἀσημένιο κάνιστρο ἓνα ξανθόχρωμο ψωμί καὶ τὸ προσφέρει στὴ ζητιάννα. Δὲν φαίνεται, μέσα στὴ λωρίδα τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου, παρά μόνο τὸ δεξί της χέρι πού ἀπλώνεται γιὰ νὰ τὸ πάρει.

Τότε ένας από τους άλλοδαπούς ακόλουθους παίρνει από τὸ τραπέζι ἕνα τριαντάφυλλο· κι αὐτὸ περνᾷ ἀπὸ χέρι σὲ χέρι στὴ σειρὰ τῶν συντρόφων, σὰν μιὰ χορευτικὴ φιγούρα, μέχρις ὅτου ὁ τελευταῖος τὸ δίνει στὸν Βασιλιά. Κι ὁ Βασιλιάς τὸ δίνει στὴ ζητιάννα. Δὲν φαίνεται, μέσα στὴ λωρίδα τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου, παρὰ μόνο τὸ ἀριστερὸ τῆς χέρι ποῦ ἀπλώνεται γιὰ νὰ τὸ πάρει.

«Φωτεινή! Φωτεινή!»

Ἐκείνη ἔχει ἐξαφανιστεῖ. Καὶ μέσα στὸν ἀέρα μένει κάτι σὰν μαγεία, ποῦ κάνει τοὺς συνδαιτυμόνες νὰ μένουν ἐκστατικοὶ καὶ καρφωμένοι στὴ θέση τους.

ΠΡΑΞΗ ΠΡΩΤΗ

Φαίνεται ἡ ἀποβάθρα τοῦ λιμανιοῦ τῆς Ἄμμοχώστου, μπροστὰ στὸ δάσος τῶν κα-
ταριῶν καὶ τὰ ἀμέτρητα ξάρτια, μὲ τις ἀποθῆκες του, μὲ τις στοές του, μὲ τὰ ὑπόστεγά
του γεμάτα ἐμπορεύματα. Ἐνα ποικίλο πλῆθος ἀπὸ Ἄρμένηδες, Σύριους, Καταλα-
νοὺς, Προβηγκιανούς, Σικελούς, Ναπολιτάνους, Πιζάνους, Βενετσιάνους, Φλωρεντι-
νοὺς, Γενοβέζους, ἀπὸ ὅλα τὰ θαλασσοπόρα καὶ ἐμπορικὰ ἔθνη, σαλεύει γύρω ἀπὸ τὰ
λάφυρα ποῦ εἶναι στοιβαγμένα πάνω στὸν χῶρο ἐκφόρτωσης. Μερικὲς χριστιανικὲς
γαλῆρες εἶχαν συμπράξει στὴ σύλληψη τριῶν γολετῶν τῶν σαρακηνῶν, φορτωμένων μὲ
τὴ λεία τους, στὴ θάλασσα τῆς Κιλικίας. Τὴν ὥρα αὐτὴ οἱ κυβερνήτες τῶν караβιῶν
μοιράζουν τὸ φορτίο. Εἶναι οἱ γενοβέζοι Μπαντίν Σπίνα καὶ Μικὲλ ντέλλα Βότα, οἱ
βενετσιάνοι Μαρίν Μαλιπιέρο καὶ Τζιοᾶν Κορνέρο, ὁ καταλανὸς Τζιάκομο Μπελόνια,
οἱ πιζάνοι Πούτσιο Λανφράνκι καὶ Γκάνο Κίκοι, κι ὁ Μασούτσιο Καπουάνο ἀπὸ
τὴ Νάπολη. Οἱ λογομαχίες ξεσποῦν, ἐκτραχύνονται, ἐξελίσσονται σὲ φιλονεικίες, σὲ
καυγάδες, σὲ συμπλοκές. Ὅλη ἡ ἀποβάθρα εἶναι γεμάτη ἀναταραχὴ. Ναυτικοί,
ἐμπορευόμενοι, μεσίτες, μισθοφόροι στρατιῶτες, σκλάβοι, οὐρλιάζουν, χειρονομοῦν,
ἀνακατεύονται χωρὶς σταμάτημα. Οἱ βροσιές, οἱ κατάρες, οἱ ἀπειλὲς μαίνονται ἀπ’
ὄλες τις μεριές σὰν ἀνεμοστρόβιλος. Μόνη παραμένει σιωπηλὴ καὶ ἀκίνητη, σὰν κλει-
σμένη σ’ ἕνα μαγικὸ κύκλο, καθισμένη σταυροπόδι ἀνάμεσα σὲ σωροὺς ἀπὸ ἀρώματα,
ὑφάσματα καὶ χρυσαφικά, σχεδὸν γυμνή, μιὰ νεαρὴ γυναίκα ἐξαίσιος ὁμορφιάς, δεμέ-
νη μὲ σχοινιά ἀπὸ σπάρτο, σὰν ἄγριο ζῶο. Εἶναι μέρος τῆς λείας· εἶναι τὸ Ρόδο τῶν λα-
φύρων. Σὲ ποιοῦ τὸ μερίδιο θὰ πέσει;

Γύρω τῆς ὁ καυγὰς ἀνάβει πῶ ἀγριος. Ἡ ἀπληστία ἀστράφτει στὰ μάτια ὄλων. Ἐνα
εἶδος παράκρουσης μεταδίδεται ἀπὸ τοὺς διεκδικητὲς σ’ ὅλο τὸ πλῆθος. Ὁ καθένας
δείχνει ἔτοιμος νὰ χύσει αἷμα. Ἐκείνη σιωπᾷ, ἀκίνητη, σφιγμένη μέσα στὰ σχοινιά τῆς,
στρέφοντας τριγύρω τὰ ἀπαράμιλλα μεγάλα μάτια τῆς. Ἄν κανένας τῆς μιλήσει, ἂν
κάποιος τὴ ρωτήσῃ, ἐκείνη δὲν ἀπαντᾷ μὰ κοιτάζει τρομαγμένη.

Καὶ νά, ὁ Μαρίν Μαλιπιέρο προσφέρει τὸ ἕνα τέταρτο τοῦ μεριδίου του γιὰ νὰ
τὴν ἀποκτήσῃ. Τότε οἱ προσφορὲς ἀκολουθοῦν ὅπως γίνεται στὴ δημοπρασία.

«Στὴ δημοπρασία! Στὴ δημοπρασία!»

Προσφοροδότες ξένοι τρέχουν στὸ μοίρασμα. Ὁ Ἕλληνας Τζιόρτζιο Βαρδόλης
προσφέρει τριακόσια ὑπέρπυρα. Ὁ Νεστοριανὸς Σιρ Λάχας Φραζίης προσφέρει δυὸ χι-
λιάδες βυζάντια. Ἐνας νεαρὸς Σικελὸς εἰσορμᾷ, τραβᾷ τὸ μαχαίρι του καὶ θέλει νὰ πα-
λαίψῃ μὲ τὸν καθένα. Ἀμέσως τὰ μαχαίρια ἀστράφτουν ἔξω ἀπὸ τὰ θηκάρια τους.

Ἐκ τῆς μιᾶς μεριᾶ ἀκούγεται ἡ κραυγή: «Στὰ ζάρια! Στὰ ζάρια!» Ἐκ τῆς ἄλλης ἡ κραυγή: «Στὰ ὄπλα! Στὰ ὄπλα!»

Ἡ ταραχὴ μεγαλώνει ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή καὶ πάει νὰ γίνῃ μιὰ ἄγρια μάχη. Ὁ θόρυβος ἀπλώνεται ἀπὸ σκαρὶ σὲ σκαρὶ σ' ὅλα τ' ἀγκυροβολημένα καράβια. Ἐνας ἄνεμος τρέλλας περνᾷ μέσα στὸ σούρουπο.

Καὶ νά, καταφθάνει ἕνα σῶμα Τουρκόπουλλων,⁷ πού μὲ βίαιο τρόπο παραμερίζουν τὸ πλῆθος. Ραβδοῦχοι καὶ ὑπηρέτες ἀκολουθοῦν φωνάζοντας δυνατά: «Τόπο! τόπο γιὰ τὸν σινοῦρ ντὶ Σοῦρ! Τόπο γιὰ τὸν θεῖο τοῦ Βασιλιά!» Οἱ σαλπικιτῆς προχωροῦν παίζοντας ἕναν τροβαδούρικο σκοπὸ. Καὶ προβάλλει ὁ πρίγκιπας τῆς Τύρου μ' ἕνα πλῆθος ἀπὸ ξακουστὲς ἑταῖρες ἐξαισία στολισμένες. Ὁ θόρυβος καταλαγιάζει γιὰ λίγο μὲ τίς ἐντολὲς τῶν ραβδούχων. «Ποιὸς εἶναι ὁ λόγος τοῦ θορύβου;» Καθὼς ὁ Μπαντὶν Σπίνα εἶναι ἑτοιμος νὰ ἐξηγήσῃ τὸν λόγο στὸν πρίγκιπα, ξαναρχίζει ἡ πολὺβοη ταραχὴ. Οἱ ἑταῖρες περιεργεῖς πλησιάζουν στὴ δεμένη γυναίκα, ἡ ὁποία ὁμως σιωπᾷ καὶ κοιτάζει μὲ τὴν ἄκρη τοῦ ματιοῦ. Ἐρωτήσεις, γελᾶκια, ἀστεῖα, στάσεις καὶ χειρονομίες εὐνοίας ἢ χλευασμοῦ, ἐνῶ ὁ σινοῦρ ντὶ Σοῦρ κόβει τὸ νῆμα κάθε φιλονεικίας, ἀποφασίζοντας νὰ πάρεῖ γιὰ τὸν ἑαυτὸ του τὸ Ρόδο τῶν λαφύρων.

«Ποιὰ εἶσαι; Ποιὰ εἶσαι; Πῶς λέγεσαι; Ἐκ ποῦ εἶσαι; Ποῦ πιάστηκες; Ποιὸς σ' ἔδεσε;»

Ἡ περιέργεια τῶν γυναικῶν γίνεται πιεστικὴ.

«Κι ὁμως πιστεύω πῶς σ' ἔχω δεῖ κάπου», λέει ἡ Σολνταμόρε.

«Μὰ καὶ γιὰ μένα, καὶ γιὰ μένα δὲν εἶσαι κάτι νέο», λέει ἡ Πενθεσίλεια.

«Μοῦ φαίνεται πῶς σὲ θυμᾶμαι», λέει ἡ Ἀλταφιόρ.

«Τώρα ποῦ, τώρα ποῦ σὲ γνώρισα», λέει ἡ Σοπράνα.

Ἡ αἰχμάλωτη γελᾷ χαμηλώνοντας τὸ κεφάλι, καὶ τὰ ριγμένα μαλλιά της τὴ σκεπάζουν.

Κάποια στιγμή ἀπὸ τὸν δρόμο τοῦ Τελωνείου ξεσπᾷ ἡ βοή: «Ὁ Βασιλιάς! Ὁ Βασιλιάς! Ὁ Σιρ Οὐγέττος!»

Πληροφορημένος ἀπὸ τοὺς κατασκόπους του, ὁ νεαρὸς Λουζιανὸς ἔχει κατεβεῖ στὸ λιμάνι, μὲ μεγάλη ἀδημονία. Ἐμφανίζεται πάνω σ' ἕνα τιγρόχρωμο ἄλογο σκεπασμένο ὄλο μὲ ἕνα γαλάζιο κάλυμμα. Κοντὰ του ἐφιππος ὁ Ἐπίσκοπος τῆς Ἀμμοχώστου πάνω στὴ μούλα, ἀκολουθούμενος ἀπὸ τὸ ἱερατεῖο. Φρουρὰ του εἶναι οἱ βούλγαροι τοξότες. Ἐκ τῆς ὑψοῦς τῆς σέλλας του διακρίνει ξαφνικὰ τὴ νεαρὴ γυναίκα δεμένη μὲ τὰ σχοινιά ἀπὸ σπάρτο· καὶ στὸ πρόσωπό της βλέπει τὴν Ἀναμενόμενη, τὴν παρθένα Ἀλήτη, τὴν Ἁγία Περιπλανώμενη πού ἐπὶ τέλους ἀράζει στὴν Κύπρο.

Κατεβαίνει ἀπὸ τὸ ἄλογο μὲ ταραχὴ καὶ ἀγαλλίαση. Ἡ λαχτάρα του ἐκπληρώνεται!

Τώρα μοιάζει ἐκτὸς ἑαυτοῦ. Σπρώχνει τὸ πλῆθος, διώχνει μακριὰ τίς γυναῖκες, ἐπιπλήττει τὸν σινοῦρ ντὶ Σοῦρ. Κόβει ὁ ἴδιος μὲ τὸ μαχαίρι του τὰ σχοινιά ἀπὸ σπάρτο.

7. *Τουρκόπουλλοι (Turcopulli)*: μισθοφόροι ἵππεῖς μὲ ἑλαφρὸ ὄπλισμό.

το, ἐλευθερώνοντας τὴν αἰχμάλωτη. Ἐκείνη σηκώνεται τελικὰ ἀπὸ χάμω, ἡμίγυμνη. Κι αὐτὸς τὴν τυλίγει μὲ μιὰ βασιλικὴ χλαμύδα.

Πέφτει τὸ βράδῳ. «Ἀνάψτε τὶς δάδες! Ἄρχιστε τὰ τραγούδια! Κάψτε τὰ ἀρώματα!» Ἡ παραφορὰ τοῦ Βασιλιᾶ δὲν ἔχει πιά ὄρια. Ἡ πομπὴ σχηματίζεται. Ἡ παρθένα Ἀλήτη ἀνεβαίνει στὸ φορεῖο. Ἡ φαντασία τοῦ πλήθους ἔχει ἐξαφθεῖ. Οἱ δάδες ἀνάβουν, τραγούδια καὶ φωνές ἀντηχοῦν. Ἡ πομπὴ κινεῖται.

Μά, σὲ ἀντίθεση μὲ τὸν ἀπροσδόκητο ἐνθουσιασμό, ἀκούγονται οἱ θορυβώδεις ἀποδοκιμασίες στὶς ὁποῖες ξεσποῦν οἱ ἑταῖρες...

ΠΡΑΞΗ ΔΕΥΤΕΡΗ

Τὸ πρελούδιο ἀναγγέλλει τὴν αὐγὴ μὲ θέμα παρμένο ἀπὸ τὸ λάλημα τοῦ πετεινοῦ, στὸν σύντομο ὕμνο ἀπὸ τέσσερις φθόγγους, ποὺ τὸν παλιὸ καιρὸ ψαλλόταν τὴν ὥρα ποὺ χάραζε τὸ πρῶτο φῶς, στὶς ἀρχαῖες νύκτες τῆς ἀγρύπνιας κάτω ἀπὸ τὴ θεία βουλή τῆς Κύπριδος. Στὸν ἦχο ἀπαντᾷ ἕνας ἦχος πιὸ μακρινός. Ἀκατάπαυστες ἀντηχήσεις, ἀκατάπαυστες ἀπαντήσεις. Φαίνεται πῶς ἀπὸ τὴ μήτρα τοῦ νησιοῦ τῆς Κυθήρειας – ποὺ εἶναι τώρα σκεπασμένο μὲ μοναστήρια, ἐκκλησίες καὶ παρεκκλήσια – ἡ θαμμένη θεότητα εἶναι ἔτοιμη ν' ἀναστηθεῖ μέσα στὸ ζωογόνο τραγούδι.

Καὶ νά, μέσα ἀπὸ τὴν ὀρθρινὴ πανδαισία ἀναπηδᾷ ἕνα μέλος χριστιανικοῦ ὕμνου.

*Ὁ φτερωτὸς ἀγγελιαφόρος τῆς ἡμέρας
ὕμνει τὸ φῶς ποὺ φτάνει...*

Τὸ χορωδιακὸ τραγούδι τῶν Κλαριστῶν μοναχῶν ἀνεβαίνει ἀπὸ τὸ σιωπηλὸ μοναστήρι, ὅπου ξυπνοῦν ἀκόμη καὶ οἱ ροδῶνες ποὺ ἔβαψε τὸ αἷμα τοῦ Ἄδωνη.

*Τὸν Ἰησοῦ θ' ἀναζητήσω στὴν κλίνη,
στὸν κλειστὸ μέσ' στὰ δεσμά του θάλαμο.*

Καὶ προβάλλει ἡ αὐλὴ τοῦ μοναστηριοῦ τῆς Ἁγίας Κλάρας. Πάνω ἀπὸ τὶς ὀξυκόρυφες ἀψίδες στολισμένες μὲ ψηφιδωτά, ὑποστηριγμένες ἀπὸ διπλοὺς κίονες, εἶναι ἀνοιχτὰ τὰ μικρὰ παράθυρα τῶν κελλιῶν. Μιὰ κρήνη βρῖσκεται στὴ μέση. Σὲ κάθε γωνιὰ ὑψώνεται ἕνα κυπαρίσσι.

Τὸ μοναστήρι μέσα στὸ πρῶτῳ εἶναι πολυάσχολο σὰν μιὰ μεγάλη κυψέλη. Ἡ Ἁγία Ἀλήτη, ἡ Ἁγία Περιπλανώμενη φιλοξενεῖται στὸ φραγκισκανὸ μοναστήρι. Τὸ προηγούμενο βράδῳ εἶχε μεταφερθεῖ ἐκεῖ μὲ μεγάλη πομπὴ ἀπὸ τὸν Βασιλιά, τὸν Ἐπίσκοπο καὶ ὅλο τὸ ἱερατεῖο.

Οἱ μοναχὲς προβάλλουν στὰ μικρὰ παράθυρα, πᾶνε κι ἔρχονται, κατεβαίνουν στὴν αὐλὴ, ξανανεβαίνουν, κρυφοκοιτοῦν, κοντοστέκουν, ἀγκομαχοῦν. Ἀκούεται ἕνα μεγάλο τιτίβισμα, μιὰ μεγάλη φλυαρία ἀνάμεσα στοὺς κίονες καὶ τοὺς θάμνους. Τὸ ἴδιο πρῶι πρόκειται νὰ ρθεῖ ὁ Σίρ Οὐγέττος γιὰ νὰ ὀδηγήσει τὴν Καλότυχη στὴ Λευκωσία.

Καὶ νά, ἡ παρθένα Ἀλήτη, συντροφευμένη ἀπὸ τὴ Μητέρα Ἠγουμένη ἔρχεται κατὰ μῆκος τοῦ περιστυλίου. Ἄ, πόσο ὠραία εἶναι! Οἱ μοναχὲς μαζεύονται γύρω της, περνοῦν πλάι της, τὴν ἀγγίζουν, φιλοῦν τὴν ἄκρη τοῦ φορέματός της. Ἐκείνη κάθεται στὸ πεζοῦλι τῆς κρήνης. Οἱ μοναχὲς τὴν τριγυρίζουν. Τολμοῦν νὰ τῆς μιλήσουν, τολμοῦν νὰ ρωτήσουν. Ἐκείνη ἀπαντᾷ μ' ἕναν τρόπο διαφορῶμενο καὶ ἀπόμακρο μὲ

ἀπέραντη χάρη, μ' ἓνα γλυκὸ χαμόγελο ὅπως ἐκεῖνο τῆς πιὸ δροσερῆς παιδικῆς ἡλικίας. Ἡ ὁμορφιά της εἶναι σὰν ἓνα αἰώνιο θαῦμα. Ὅλες οἱ μοναχῆς τῆς Ἁγίας Κλάρας λάμπουν ἀπὸ χαρὰ. Μοιάζει σὰν νὰ γεμίζουν ἀπὸ μιὰ θαυμάσια δροσιά. Τὸ μοναστήρι μοιάζει νᾶναι γεμάτο ἀπὸ ἓνα τιτίβισμα χαρούμενων περιστρεφῶν.

«᾽Ω, μεῖνε μαζί μας, Καλότυχη! Μὴ φύγεις ἀπὸ δῶ. Σκέπασέ μας μὲ τὴ χάρη σου, Ἀλήτη!» Τὴν παρακαλοῦν, γονατίζουν μπροστὰ της, τῆς ἀπλώνουν τὰ χέρια ἱκετευτικά.

Ξαφνικὰ φτάνουν θόρυβοι καὶ φωνές. Κι ἡ μοναχὴ θυρωρὸς, οἱ δόκιμες, ὅλες οἱ διακόνισσες τοῦ μοναστηριοῦ τρέχουν μαζί τρομαγμένες...

Ἡ ἱερὴ πύλη παραβιάζεται ἀπὸ τὴ συμμορία τοῦ σιμιὸρ ντὶ Σοῦρ. Ἄντρες μισομεθυσμένοι καὶ τρελλές γυναῖκες ἔχουν εἰσβάλει βεβηλώνοντας τὸ ἄβατο τοῦ μοναστηριοῦ.

Καί, νά, ἐμφανίζεται ὁ πρίγκιπας τῆς Τύρου ἀκολουθούμενος ἀπὸ τὶς πόρνες καὶ τοὺς μπράβους του, καθὼς γυρίζει ἀπὸ τὴ νυκτερινὴ του κραιπάλη.

«Ἡ Πιζανέλλα! Τὸ κορίτσι ἀπὸ τὴν Πίζα! Ποῦ εἶναι ἡ Πιζανέλλα;»

Ἔρχεται ν' ἀρπάξει τὴν πολύπαθη γυναῖκα ποὺ οἱ συντρόφισσές του πίστεψαν πὼς τὴν εἶχαν ἀναγνωρίσει, ἐκεῖ κάτω, στὸ λιμάνι, ὅταν ἦταν δεμένη μὲ τὰ σχοινιά ἀπὸ σπάρτο. Ὅχι τὴν Ἁγία Ἀλήτη. Ὅχι τὴν Ἁγία Περιπλανώμενη, μὰ τὴν Κατερίνα τῆς Πίζας, τὴν Κατερίνα Γκουαλάντι, τὴν ξακουστὴ ἑταίρα, ποὺ πιάστηκε ἀπὸ τοὺς πειρατὲς ἐνῶ ἔκανε τὸ θαλασσινὸ της ταξίδι γιὰ τὴ Σμύρνη!

Εἶναι ἐκεῖ, ἀνάμεσα στὶς τρομαγμένες μοναχῆς τῆς Ἁγίας Κλάρας, ἀτρόμητη, ἔτοιμη μπροστὰ στὸν κίνδυνο. Οἱ γυναῖκες τοῦ ντὶ Σοῦρ τὴν τριγυρίζουν, τὴν προσβάλλουν· τῆς θυμίζουν τοὺς τόπους ὅπου τὴν εἶδαν, ὅπου τὴν συνάντησαν, τὶς ἐρωτοδουλειές της, τὰ τυχερὰ της, τοὺς ἀμέτρητους ἔραστές της...

Καὶ νὰ τώρα, ποῦ, ἐνῶ ὁ σιμιὸρ ντὶ Σοῦρ τὴν ἀρπάξει βίαια ἀπὸ τοὺς καρπούς γιὰ νὰ τὴ σύρει μαζί του, καταφθάνει ξαφνικὰ ὁ Σιρ Οὐγέττος, ἀνύποπτος. Στὴν ἀρχὴ ἡ φρίκη ἀπὸ τὴν ἱεροσυλία τοῦ παραλύει κάθε δύναμη ζωῆς καὶ τὸν ἀφήνει ἄφωνο. Ὅμως, ἐπειδὴ ὁ ἄθλιος ντὶ Σοῦρ δὲν ἐγκαταλείπει τὴ βία καὶ τὴν προσβολή, τυφλὸς ἀπὸ πόνο καὶ ὀργή, τραβᾷ τὸ ξίφος του, ρίχνεται ἐπάνω του καὶ τὸν διατρυπᾷ. Ὁ σιμιὸρ ντὶ Σοῦρ πέφτει κάτω μέσα στὸ αἷμα του. Ἡ μιὰ ἱεροσυλία ἀκολουθεῖ τὴν ἄλλη μέσα στὸν ἱερὸ χώρο. Ὅλα εἶναι χαλασμός καὶ θάνατος. Οἱ πόρνες φεύγουν στριγγλίζοντας, οἱ μοναχῆς ἐξαφανίζονται μεσ' ἀπὸ τὰ περιστύλια, οἱ μπράβοι μαζεύουν τὸν σκοτωμένο καὶ τὸν μεταφέρουν. Τὸ μοναστήρι μένει ἔρημο καὶ σιωπηλό. Μόνοι, ὁ ἓνας ἀπέναντι στὸν ἄλλο, παραμένουν ὁ σιρ Οὐγέττος καὶ ἡ Πιζανέλλα...

ΠΡΑΞΗ ΤΡΙΤΗ ΚΑΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ

Φαίνεται τὸ περιστύλιο πλάι στὸν κρεμαστὸ κῆπο τοῦ παλατιοῦ τῆς Κερύνειας, ποὺ καθρεφτίζεται στὴ θάλασσα τῆς Κιλικίας. Στὸ βάθος, πέρα ἀπὸ τὰ κάγκελλα, ἓνας ψηλὸς καὶ πυκνὸς ροδῶνας κυματίζει στὸν θαλασσινὸ ἄνεμο. Ἀκουμπισμένες στὰ κάγκελλα, ἑπτὰ ἀραπίνες σκλάβες, κρατώντας στὰ χέρια λεπτοκαμωμένα χρυσὰ δρεπάνια σὲ σχῆμα μισοφέγγαρου, παριστάνουν τὶς θερίστριες τὴν ὥρα ποὺ εἶναι ἔτοιμες ν' ἀρχίσουν τὴ δουλειά τους. Ἡ Βασίλισσα κάθεται στὸν θρόνο της, ἐνῶ πλάι της βρῖσκε-

ται ὁ Κρητικός Ψυλλούδης. Περιμένει τὴν Πιζανέλλα, τὴ μάγισσα γυναίκα ποὺ ἔχει ξετρελλάνει τὸν γιό της.

Ἐδῶ κι ἓναν χρόνο ὁ Σιρ Οὐγέττος εἶναι κλεισμένος μ' ἐκείνην στὸ φρούριο τὸ γνωστὸ μὲ τὸ ὄνομα Θεὸς τοῦ Ἐρωτα στὸ βουνό τοῦ Ἁγίου Ἰλαρίωνα. Κάθε προσπάθειά της νὰ τὸν μεταπεισεῖ, νὰ τὸν φέρει πίσω, νὰ τὸν φέρει στὰ σύγκαλά του, ἔχει ἀποτύχει.

Τώρα ἡ Βασίλισσα ἔχει στείλει στὸ φρούριο τὸ μήνυμα τῆς συγχώρησης: «Πηγαίνετε καὶ πέστε της νᾶρθει, ὅτι τῆς συγχωρῶ τὸ σφάλμα, ὅτι θέλω νὰ τὴν δῶ, νὰ συμβιβαστῶ μαζί της, νὰ τὴν ἔχω ἀπὸ δῶ καὶ πέρα σὰν ἀγαπημένη μου κόρη...»

Ἡ Πιζανέλλα ἔχει συγκατατεθεῖ νὰ ἐπισκεφθεῖ τὴ Βασίλισσα, ξεφεύγοντας τὴν προσοχὴ τοῦ σιρ Οὐγέττου.

Νά, ἡ πεντάμορφη φτάνει. Νά, ἀνεβαίνει τὴ μαρμάρινη σκάλα. Ἡ Βασίλισσα σηκώνεται, πηγαίνει στὸ κεφαλόσκαλο καὶ τὴν κοιτάζει ν' ἀνεβαίνει, γέρνει πρὸς τὸ μέρος της, ἀπευθύνοντάς της λόγια γλυκά. Μὲ παιδικὴ χάρη ἐκείνη ἀκουμπᾷ τὸ πόδι της στὸ τελευταῖο σκαλοπάτι. Δὲν ξέρει τίποτε κι ἔχει ἐμπιστοσύνη. Ἔχει μαζί της δυὸ σκλάβες ποὺ κουβαλοῦν ἓνα κοφίνι. Ἡ Βασίλισσα τὴν παίρνει ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τὴν ὀδηγεῖ σ' ἓνα σωρὸ ἀπὸ μαξιλάρια, βαλμένα πάνω σὲ πολύτιμα χαλιά, γιὰ νὰ ξεκουραστεῖ. Τὴν κοιτάζει, τὴν ἀγγίζει, τὴ χαϊδεύει· φαίνεται πὼς δὲν χορταίνει νὰ τὴ θαυμάζει.

«Εἶναι ἀλήθεια, Ὁραία μου, ὅτι τραγουδᾷς ὅπως δὲν τραγούδησε ποτὲ καμμιά ἄλλη; Εἶναι ἀλήθεια ὅτι παίζεις μουσικὴ; Εἶναι ἀλήθεια ὅτι χορεύεις; Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ξέρεις πολλὰ ὁμορφα παιγνίδια, μικρὸ μου τριαντάφυλλο;»

Ἡ Πιζανέλλα ἔχει μεταφέρει μέσα στὸ κοφίνι τὰ μουσικὰ της ὄργανα, τὰ φορέματά της, τὰ παιγνίδια της. Εἶναι καλόβολη καὶ γλυκειά· θέλει νὰ γοητεύσει τὴ Βασίλισσα, θέλει νὰ προκαλέσει τὸν θαυμασμό της καὶ νὰ τὴ μαγέψει.

Κάνει ἓνα χαριτωμένο παιγνίδι. Ἡ Βασίλισσα κοιτάζει μὲ προσοχὴ καὶ χαμογελᾷ.

Παίζει μουσικὴ καὶ τραγουδᾷ.

«Τὶ γλυκειὰ φωνή! Πόσο μ' ἀρέσεις, μικρὸ μου τριαντάφυλλο!»

Ἐκείνη χορεύει.

Στὸ μεταξὺ οἱ ἑπτὰ θερίστριες ἔχουν μπεῖ στὸν ροδῶνα καὶ κόβουν τὰ τριαντάφυλλα καὶ κάνουν μ' αὐτὰ ἀνθοδέσμες. Φαίνεται ἡ λάμπη τοῦ χρυσαφιοῦ τῶν δρεπανῶν μὲ τὸ σχῆμα μισοφέγγαρου πάνω στοὺς μίσχους.

Κι ἐκείνη κάνει κάποιον ἀστεῖο, καὶ τραγουδᾷ, καὶ χορεύει.

«Πόσο ὁμορφη εἶσαι, πόθε τοῦ γιοῦ μου! Πόσο μοῦ ἀρέσεις!» τῆς λέει ἡ Βασίλισσα. «Καλῶς ἦρθες, μικρὸ τριαντάφυλλο. Καλῶς ἦρθες, ἄσπρο μου περιστέρι. Τώρα δὲν θὰ φύγεις πιά ἀπὸ μένα. Μαζί μου θὰ τρῶς, μαζί μου θὰ πίνεις. Μὲ δῶρα θὰ σὲ χορταίνω καὶ μὲ χάδια. Μιά πολύτιμη πέτρα, πιδὸ μεγάλη ἀπὸ κείνην ποὺ ὁ Σιρ Λάχας ὁ Νεστορίτης ἀγόρασε ἀπὸ τὸν Καταλανό, θὰ σοῦ δώσω σήμερα, γιὰ νὰ στολίζεις μ' αὐτὴν τὸ στῆθος σου...»

Ἡ χορεύτρια ἔχει τελειώσει τὸν χορὸ της. Εἶναι ὄρθια, μὲ κομμένη τὴν ἀνάσα, γεμάτη ἐμπιστοσύνη, λάμπει ἀπὸ χαρὰ.

Και οί ἑπτὰ θερίστριες, κρατώντας στήν ἀγκάλη τους τίς βαρειές ἀνθοδέσμες τῶν κομμένων τριαντάφυλλων, προχωροῦν πρὸς τὸ μέρος της, μὲ προσοχή, ἢ μιὰ πίσω ἀπὸ τὴν ἄλλη, σὰν νὰ ἔχουν σκοπὸ νὰ τὴν παγιδεύσουν καὶ νὰ τὴν αἰχμαλωτίσουν. Ἐκείνη γυρίζει, καὶ γελᾷ. Καὶ ξαφνικὰ ἐπινοεῖ ἓνα νέο παιγνίδι, ξεφεύγοντας τὴν ἀλυσίδα, περνώντας ἀνάμεσα στὴ μιὰ καὶ στὴν ἄλλη ἀνθοδέσμη τῶν λουλουδιῶν, εὐλύγιστη, γρήγορη.

Οἱ θερίστριες προσπαθοῦν νὰ τῆς ἐμποδίσουν τὸ πέρασμα, νὰ τῆς κλείσουν τὸν δρόμο. Ἐκείνη γελᾷ πιὸ πολὺ, γίνεται πιὸ εὐλύγιστη καὶ πιὸ γρήγορη· λυγίζει, τεντώνεται, σκιρτᾷ, σέρνεται, χοροπηδᾷ.

Κι ἐκεῖνες, σιωπηλές, ὄλο καὶ περισσότερο τὴν περισφίγγουν, τὴ σπρώχνουν πρὸς τὸν σωρὸ τῶν μαξιλαριῶν, στὴν κλειστὴ γωνιὰ ἀνάμεσα στὰ κάγκελλα καὶ τὸν τοῖχο. Σὲ κάποια στιγμή συναντᾷ τὸ βλέμμα τῆς Βασίλισσας καὶ διαβάζει σ' αὐτὸ τὴ φονικὴ τῆς ἐπιθυμία. Γρήγορα διακρίνει ἀνάμεσα στίς δέσμες τῶν λουλουδιῶν τὰ μάτια τῶν σκλάβων, κι ἐκεῖ διαβάζει τὸν θάνατο. Τὸ γέλιο της παγώνει. Εἶναι χαμένη. Παρακαλεῖ τότε, ἱκετεύει, ὀδύρεται, γονατίζει. Δὲν θέλει νὰ πεθάνει! Ἄπειλεῖ, καταριέται, φωνάζει τὸν Οὐγέττο, ἐπικαλεῖται ἀπεγνωσμένα τὸν ἀγαπημένο της.

Δὲν ὑπάρχει σωτηρία. Εἶναι παγιδευμένη. Μάταια ἀντιστέκεται. Πέφτει ἀνάσκελα στὰ μαξιλάρια, μάταια ἀγωνίζεται. Οἱ θερίστριες τὴν πνίγουν κάτω ἀπὸ τίς δέσμες τῶν θανατερῶν τριαντάφυλλων...

10 Ιουλίου 1912

GABRIELE D' ANNUNZIO
(μετάφραση: Γ. ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΗΣ)

ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΤΙΜΑ ΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Την Τρίτη, 28 Μαρτίου 2000 στις 10 π.μ. η Αυτού Μακαριότης ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου κύριος κύριος Χρυσόστομος απένευσε το Χρυσό Παράσημο του Αποστόλου Βαρνάβα προς το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Το παράσημο δέχτηκε ο πρύτανης του Πανεπιστημίου κύριος Δημόπουλος στην παρουσία όλων των μελών της Ιεράς Συνόδου, του Προέδρου της Δημοκρατίας Γ. Κληρίδη, του Υπουργού Παιδείας Ουράνιου Ιωαννίδη, του πρέσβη της Ελλάδας Κ. Ροδουσάκη, καθηγητών του Πανεπιστημίου Αθηνών, φοιτητών της Φιλοσοφικής Σχολής του Π.Α. που πραγματοποιούσαν εκδρομή στην Κύπρο και των συνοδών τους και εκλεκτών πνευματικών ανθρώπων του τόπου μας. Η τελετή έγινε στο Μεγάλο Συνοδικό της Αρχιεπισκοπής μέσα σε μια άκρως επίσημη και κατανυκτική ατμόσφαιρα.

Μετά την παρασημοφόρηση και την αντιφώνηση του πρυτάνεως η χορωδία της Ιεράς Αρχιεπισκοπής έψαλλε το άπολυτίκιο του Αποστόλου Βαρνάβα και πατριωτικά τραγούδια. Τραγουδήσε επίσης η χορωδία του Πανεπ. Αθηνών. Την τελετή επισφράγισε ο Εθνικός Ύμνος. Τέλος η Αυτού Μακαριότης και τα μέλη της Ιεράς Συνόδου δεξιώθηκαν τους παρισταμένους.

Η εμπνευσμένη αυτή πρωτοβουλία της Ιεράς Συνόδου πιστοποιεί και ανανεώνει, πιστεύουμε, τους στενούς και άρρηκτους πνευματικούς δεσμούς ανάμεσα στο Εθνικό Κέντρο και την Εθναρχούσα Εκκλησία της Κύπρου, εκπρόσωπο ολόκληρου του κυπριακού λαού.

ΑΝΔΡΕΑΝΗ ΗΛΙΟΦΩΤΟΥ

ΜΝΗΜΗ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Κ. ΙΩΑΝΝΙΔΗ

Αφιερωμένη στη μνήμη του τέως Γραμματέα του Γεωργίου Κ. Ιωαννίδη ήταν η εκδήλωση που οργάνωσε ο Ελληνικός Πνευματικός Όμιλος Κύπρου την 1η Νοεμβρίου στο Πολιτιστικό Κέντρο του Ομίλου Λαϊκής σε συνεργασία με την Εταιρεία Κυπριακών Σπουδών και την Εθνική Εταιρεία Ελλήνων Λογοτεχνών Κύπρου. Την εκδήλωση τίμησαν με την παρουσία τους εκπρόσωποι της Πολιτείας και πλήθος φίλων και εκτιμητών του λαμπρού εκπαιδευτικού και πνευματικού ανθρώπου.

Εισαγωγική ομιλία έγινε από τον Πρόεδρο του ΕΠΟΚ Κώστα Χατζηστεφάνου και χαιρετισμοί απευθύνθηκαν εκ μέρους του Υπουργού Παιδείας και Πολιτισμού Ουράνιου Ιωαννίδη και από τον Αντιπρόεδρο της ΕΚΣ Ανδρέα Σπυριδάκη και την Πρόεδρο της ΕΒΕΛΚ Ανδρεάνη Ηλιοφώτου.

Κύριος ομιλητής ήταν ο Αντιπρόεδρος του ΕΠΟΚ Χρύσανθος Στ. Κυπριανού, με θέμα: Ο μαθητής μου Γεώργιος Κ. Ιωαννίδης, μια πολυδύναμη προσωπικότητα.

Απαγγέλλθηκαν επίσης στίχοι αφιερωμένοι στον Γεώργιο Κ. Ιωαννίδη και εκτελέστηκε καλλιτεχνικό πρόγραμμα από τη χορωδία του Γυμνασίου Λατσιών υπό τη διεύθυνση της Έλλης Μέση.

Ο ΕΠΟΚ ΤΙΜΗΣΕ ΤΟ ΝΙΚΟ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ

Αφιερωμένη στη μνήμη του εκλεκτού δημιουργού Νίκου Κρανιδιώτη ήταν η εκδήλωση του Ελληνικού Πνευματικού Ομίλου Κύπρου, την Τετάρτη, 20 Σεπτεμβρίου στο Πολιτιστικό Κέντρο του Ομίλου Λαϊκής, στην παρουσία ανθρώπων του πνεύματος και της τέχνης.

Ύστερα από εισαγωγική ομιλία του Προέδρου του ΕΠΟΚ Κώστα Χατζηστεφάνου, μίλησαν ο Επιθεωρητής Γιώργος Κιτρομηλίδης, μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του ΕΠΟΚ, με θέμα «Νίκος Κρανιδιώτης, ο εκπαιδευτικός, ο λογοτέχνης, ο αγωνιστής, ο άνθρωπος», ο Κώστας Χατζηστεφάνου με θέμα «Η παρουσία του αρχαίου ελληνικού κόσμου στην ποίηση του Νίκου Κρανιδιώτη», ο φιλόλογος Χαράλαμπος Ευθυμίου με θέμα «Νίκος Κρανιδιώτης, ο ποιητής της Κερύνειας» και η Λούλα Χρυσάνθη, μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του ΕΠΟΚ, με θέμα «Αναμνήσεις από τη γνωριμία μου με το Νίκο Κρανιδιώτη».

Στίχους του Νίκου Κρανιδιώτη απάγγειλε η Γραμματέας του ΕΠΟΚ Μαρούλα Βιολάρη-Ιακωβίδου.

Την εκδήλωση τίμησε με την παρουσία του και ο Αρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος.

ΜΑΡΟΥΛΑ ΒΙΟΛΑΡΗ-ΙΑΚΩΒΙΔΟΥ

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΗΜΕΡΑ ΠΟΙΗΣΗΣ

Η Εθνική Εταιρεία Ελλήνων Λογοτεχνών Κύπρου γιόρτασε κι φέτος μ' επισημότητα την Παγκόσμια Ημέρα Ποίησης. Η εκδήλωση έγινε στο Πολιτιστικό Κέντρο της Λαϊκής Τράπεζας, την Τρίτη 17 Οκτωβρίου στις 7.30 μ.μ. Ύστερα από σύντομη εισαγωγή της Προέδρου κυρίας Ανδρεανής Ηλιοφώτου η καταξιωμένη ποιήτρια κυρία Πίτσα Γαλάζη εισηγήθηκε το θέμα.

Η ομιλία εμπνευσμένη, βασισμένη σε προσωπικά βιώματα αλλά και πειστικές αναφορές σε γνώμες μεγάλων ποιητών και θεωρητικών της τέχνης, με φιλοσοφικές προεκτάσεις, κατενόησε κυριολεκτικά το ακροατήριο. Στη συνέχεια η χορωδία του Δήμου Λατσιών υπό τη διεύθυνση του Δημήτρη Κωνσταντίνου τραγούδησε μελοποιημένη ποίηση μεγάλων ποιητών μας: Σεφέρη, Γκάτσου, Ρίτσου, Ελύτη.

Η γιορτή έκλεισε με δεξίωση στην οποία οι συντελεστές της εκδήλωσης και το ακροατήριο κουβέντιασαν μέσα σε μια φιλική κι ευχάριστη ατμόσφαιρα.

ΑΝΔΡΕΑΝΗ ΗΛΙΟΦΩΤΟΥ

BIBΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ

Franco Loi: *Μια κραυγή στ' όνειρο της Κύπρου*

*Δώστε μας πίσω τὰ παιδιά μας
καὶ τὴν ψυχὴ μας, τὴν ψυχὴ μας.
Δὲν ἔχουν τὴν ξανθὴ ματιὰ τοῦ βρέφους μας
οἱ προσφορές σας οἱ εὐρωστες.
Δώστε μας πίσω τὰ παιδιά μας
καὶ τὴν κουρελιασμένη μας ψυχὴ,
τὴν ψυχὴ μας, τὴν ψυχὴ μας».*

γράφει ὁ Κύπρος Χρυσάνθης, ἓνας ἀπὸ τοὺς πιὸ σημαντικούς Κυπρίους ποιητὲς τῆς ἐποχῆς μας.

Τὸ ποίημα αὐτὸ ἀποτελεῖ μέρος μιᾶς ὠραίας ἀνθολογίας, ποὺ ἔχει τὸν τίτλο “CIPRO NELLA LETTERATURA”, ἡ ὁποία, σὲ δυὸ τόμους, παρουσιάζει ἓνα πανόραμα τῆς σύγχρονης ποίησης καὶ πεζογραφίας τῆς Κύπρου. Ὁ πρῶτος τόμος περιέχει τὰ ποιήματα περισσότερων ἀπὸ 60 ποιητῶν, ἐνῶ ὁ δεύτερος παρουσιάζει τὰ διηγήματα 17 συγγραφέων, ποὺ ὅλοι γράφουν στὰ ἑλληνικά. Ἐκτός ἀπὸ τὴν κυρία Κλαίρη Ἀγγελίδου, «γιὰ τὸν μεγάλο θεσμικὸ της ρόλο» καὶ τὸν Ν. Forzenza, ποὺ ἔκαμε τὶς ἐπαφές μεταξὺ τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου Argo καὶ τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας καὶ Πολιτισμοῦ τῆς Κύπρου, χάριτες ὀφείλονται στὸν Michele Iannelli, ποὺ μετέφρασε καὶ φρόντισε τὸ ὅλο ἔργο, «γιὰ τὸν γενναίόφρονα φιλελληνισμὸ του». Πρέπει νὰ λεχθεῖ πῶς μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ποιητὲς εἶναι πολὺ ἀξιόλογοι καὶ βρίσκονται ἀσφαλῶς στὸ ἐπίπεδο τῆς ψηλότερης σύγχρονης κουλτούρας. Ἀνάμεσά τους, γιὰ παραδείγμα, ὁ Ἄντης Περγάνης, ψευδώνυμο τοῦ Ἀνδρέα Παυλίδη (1903-1980), δημοσιογράφου, πεζογράφου καὶ θεατρικοῦ συγγραφέα, ποὺ ἐπανειλημμένα τιμήθηκε καὶ στὴν Κύπρο καὶ στὴν Ἑλλάδα. Ἀπ' αὐτὸν μποροῦμε νὰ δώσουμε μὴ λίγους, ἀλλὰ ἐκφραστικούς στίχους:

*«Κύριε, μισῶ, μισῶ πολὺ. Γιατὶ νὰ σοῦ τὸ κρῦψω
ἀφοῦ τὸ ξαίρεις;
Δὲ νοιώθω ἄλλο ἀπὸ μίσος γιὰ ὄλους καὶ γιὰ ὄλα
Κι ὅμως τώρα ποὺ μισῶ νοιώθω πιότερο ἄνθρωπος.
Ἄπομακρύνομαι ἀπὸ κοντὰ Σου
γιὰ νὰ μὴ βλέπω τὴ βλοσυρὴ ματιὰ σου νὰ μ' ἐπιτιμᾷ».*

Ἐπάρχουν ἀκόμα αὐτοὶ οἱ ὠραῖοι στίχοι τοῦ Μιχάλη Πασιαρδῆ:

*«Κατέβη ἀπὸ μὰ πρᾶτσέρα πράσινη
ὁ ἄγγελος μὲ τὸ γαλάζιο φορτίο – κάτι
σὰν ὕδρῖα, ὁμορφη, ἀπάνω στὸν δεξιὸ του ἄμο.
Προχώρησε ἀνάμεσα στὶς δεμένες παρόβαρκες
μὲ γυμνὰ ποδάρια στὸ ζεστὸ ἄμμο
καὶ κάθησε, γλυκὸς κι ἀμίλητος, μπρὸς
στὸ παραθαλάσσιο καφενεῖο. Ἦταν πρωτὶ
κι ἦταν δροσοσταλίδες στὰ μαλλιά του. Κοίταγεν
ἀνοικτὰ τὸ λουλουδένιο πέλαγο. Τοὺς γλάρους ποὺ πετοῦσαν.
Ἦστερα πῆρε τὸ φορτίο του καὶ λάμνισε
γιαλό-γιαλό τὸ περιγιάλι. Ἦταν ἀργὰ πιά,
ἀπόγεμα, σὰν ἄναψε ἡ συζήτηση
τὶ χρωμα εἶχε τὸ ἔνδυμά του. Λευκὸ ἢ κίτρινο
ἢ μενεξελί! Πολλοὶ ξενύχτησαν ὡς τὸ πρωτὶ.
Ὁ ἄγγελος μὲ τὸ γαλάζιο φορτίο δὲν ξαναφάνηκε.»*

Γεννημένος το 1941 ο Πασιαρδής είναι ποιητής που γράφει και στην κοινή νεοελληνική και στην τοπική διάλεκτο, θεατρικός συγγραφέας και λειτουργός του Ραδιοφωνικού Ίδρυματος Κύπρου. Πολυάριθμες είναι οι εκδόσεις ποιητικών και δοκιμιακών του έργων.

Διαβάζουμε μετά τους στίχους του Γιώργου Μολέσκη:

*«Έτσι μονάχο του ένα φίδι
γυρίζει τὰ χαλάσματα.
Κοιμήθηκε χειμώνες,
ξύπνησε καλοκαίρια,
ἄλλαξε ντύματα πολλά και πάντα
θυμᾶται ἕνα παιδί, μὰ κούνια
και τὴ ζωὴ που ἦτανε ἄλλοτε
φίδι και παιδί ἀγκαλιασμένα».*

και εκείνους του Τάσου Στεφανίδη:

*«ὦ! πόσο τρόμαξα που σ' ἔχασα
στην πρώτη συστάδα τῶν ἄστρον.
Εἶχαμε ἀπολησμονηθεῖ με χέρια δεμένα
μετρώντας τὰ νυχτοπούλια που ἔγραφαν
τους γρίφους τῆς ὑπαρξης».*

Πρέπει να πούμε πως ο Στεφανίδης είναι επίσης ζωγράφος και διηγηματογράφος, γεννημένος το 1917 από γονεὺς πρόσφυγες τῆς Μικρασίας και πως ἔχει ταξιδέψει σε πολλά μέρη τῆς Εὐρώπης και τῆς Ἀσίας.

Και μὴ φαίνεται ὅτι ταιριάζει να κλείσω αὐτὴ τὴ σύντομη διαδρομὴ μέσα σε μιὰ ἀνθολογία, που μᾶς ἐπιτρέπει να ἔχουμε μιὰ πρώτη ἐπαφὴ με μιὰ λογοτεχνία ἀσφαλῶς πολὺ λίγο γνωστὴ στὴν Ἰταλία, μ' αὐτὴ τὴν ὡραία προσευχὴ τοῦ Στεφανίδη:

*«Και δεόμεθὰ σου
μὲ ὀξύφωνες σάλπιγγες
και δεόμεθὰ σου
μὲ βαρυνόχα τύμπανα και κοντραμπάσσα
και μὲ ἀλαλαγμούς
και μὲ τριγμούς ὀδόντων,
Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν
ἐλέησον τὴν ἀπελπισία
τοῦ ταπεινοῦ δούλου σου
σπηλαιολόγου και καντηλανάφτη
τοῦ ἔνδον φωτός
Τάσου Στεφανίδη τοῦ Δημοσθένους».*

Μία προσευχὴ που για μένα πλησιάζει ἐκείνη τοῦ Περνάρη, για να μᾶς κάνουν να νοιώσουμε τὸν πόνο ἑνὸς λαοῦ κι ἑνὸς ἔθνους, που για τόσους αἰῶνες βρίσκονται κάτω ἀπὸ τὴν καταπίεση τῶν ξένων και σπαράσσονται ἀπὸ ἐσωτερικὲς ἀντιπαραθέσεις. Εἶναι δυὸ προσευχές, οἱ ὁποῖες, ὅπως σημειώνεται στὴν ἀφιέρωση τοῦ βιβλίου στὸν ἔθνομάρτυρα Εὐαγόρα Παλληκαρίδη, ἐκφράζουν «τὴν κραυγὴ τῆς νιότης που δὲν ἔζησε, τὴν κραυγὴ τοῦ ὄνειρου που ἔχει κλείσει».

Ἀπὸ τὴν ἰταλικὴ καθημερινὴ ἐφημερίδα
"IL SOLE - 24 ORE", 15 Ὀκτωβρίου 2000, σελ. 29
(Μετάφρ. Γ. ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΗΣ)

Γιώργου Πετρόπουλου: «Στοιχεία Γκρεκάνικης Ποίησης»

Μέσα στο 2000 ο λογοτέχνης και κριτικός Γιώργος Πετρόπουλος κυκλοφόρησε το βιβλίο «Στοιχεία Γκρεκάνικης Ποίησης» από τις εκδόσεις Γεωργιάδη στην Αθήνα. Το βιβλίο, πιστεύουμε, αποτελεί μια εθνική προσφορά, εφόσον μας κάνει γνωστή την ως την ώρα παρουσία του Ελληνισμού στην Κάτω Ιταλία, την ελληνική τους διάλεκτο, την αγάπη τους για την Ελλάδα, την ποιητική τους δημιουργία δημοτική και προσωπική.

Ο συγγραφέας εξηγεί στον Πρόλόγο του, γιατί ασχολείται με την ποίηση των Γκρεκάνων, των ελληνόφωνων δηλαδή κατοίκων της Κάτω Ιταλίας.

Ακολουθεί σύντομη εισαγωγή που αναφέρεται στην παρουσία των Ελλήνων στην Κάτω Ιταλία από την εποχή του πρώτου αποικισμού, στη διάρκεια της Βυζαντινής περιόδου και τέλος στην εγκατάσταση πολλών Ελλήνων εδώ μετά την άλωση.

Το βιβλίο χωρίζεται σε δύο ενότητες: η πρώτη περιλαμβάνει «Δημοτικά και Λαϊκά Τραγούδια των Γκρεκάνων» και υποδιαιρείται σε δύο μέρη. Στο Α μέρος με τίτλο «Τέσσερα Δημοτικά Τραγούδια των Ελλήνων της Κάτω Ιταλίας» περιλαμβάνει τέσσερα σύντομα ποιήματα ερωτικού περιεχομένου που ο συγγραφέας δεν τα θεωρεί δημοτικά, επειδή υστερούν από τα ελληνικά δημοτικά τραγούδια, αλλά ποιήματα αγνώστων ποιητών. Το Β΄ Μέρος με τίτλο «Λαϊκά τινα Γκρεκάνικα τραγούδια» περιλαμβάνει τα γνήσια δημοτικά τραγούδια που τα διακρίνει σ' επτά ομάδες: τα μοιρολόγια, τα ερωτικά, της πατρίδος, του κρασιού, σ' αυτά που αναφέρονται στη γεωργική ζωή και σ' όσα κάνουν λόγο για τη γλώσσα.

Δείγματα της κάθε ομάδας δημοσιεύονται με την αντίστοιχη νεοελληνική μετάφραση και με σύντομα πλιν εύστοχα σχόλια γύρω από την προέλευση, το περιεχόμενο και την ερμηνεία τους. Πολυπληθέστερη κατηγορία είναι τα ερωτικά.

Παραθέτουμε ένα χαρακτηριστικό δείγμα από την κατηγορία «του κρασιού» που θυμίζει αρχαιοελληνικά πρότυπα:

<i>Ωριον ε τό κρασί τσε σαπουρίτο κα τσεϊνό σου ντει σπίντε τσε απαιτίτο μπάστα τι σου το πίνει μετρημένο.</i>	[‘Ωραϊο είναι τὸ κρασί καὶ μυρωδάτο τὶ ἐκεῖνο σοῦ ἀνοίγει τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ὄρεξη φτάνει νὰ τὸ πίνης μετρημένο.]
--	---

Το Β΄ Μέρος περιλαμβάνει την «Προσωπική Ποίηση των Γκρεκάνων» διαιρεμένη σε έξι ομάδες: ποιήματα για την Ελλάδα, για την ελληνική γλώσσα, την αγάπη για την ελληνική Κάτω Ιταλία και τα ήθη κι έθιμά της, κοινωνικά, ερωτικά, αλλά και κάποια που δεν αποτελούν ιδιαίτερο θεματολογικό κύκλο και στεγάζονται κάτω από την επιγραφή «διάφορα». Στη συνέχεια παρατίθενται κατά ομάδα χαρακτηριστικά δείγματα και η απόδοσή τους στη νεοελληνική κοινή, όπως τα έχει αποδώσει η καθηγήτρια της Ιταλικής Σχολής Αθηνών κυρία Ελένη Βώκου. Δημοσιεύονται ποιήματα των ποιητών: Φίλιππο Αλτομόντε, Μάουρο Κασσόνι, Φίλιππο Κοντέμι, Φράνκο Λιρίτι και άλλων.

Παραθέτουμε χαρακτηριστικά ένα ποίημα του Μπρούνο Καζίλε από την Μπόβα που αναφέρεται στη νεοελληνική γλώσσα:

<i>Άνθρωποι που είστε ψηλά φουντάτε τούτη γενειά γιατί ώντε έφερε στα νικά μας χωριά γγράμματα τσε μελέτημα μέτρημα τσε ντουλεία.</i>	[‘Άνθρωποι που είστε ψηλά βοηθείστε αυτήν τὴν γενιά γιατί ἔδω ἔφερε στά δικὰ μας χωριά γγράμματα καὶ σπουδές, ἀριθμούς καὶ ἐργασία.
---	--

Ὡντε ο μέγα Πυτάγορα έκαμε γερουσία. Μελετάτε τσε χωρείτε πόσο χρωστία έχει αν τη ντική μας γλώσσα η γλώσσα ιταλική.	Ἐδῶ ὁ μέγας Πυθαγόρας ἔκανε γεράματα. Μελετάτε και βλέπετε πόσα χρωστάει στήν δική μας γλώσσα ἡ ιταλική γλώσσα.
---	--

Το βιβλίο τελειώνει με δύο σύντομα κείμενα για τους ποιητές Μπρούνο Καζίλε κι Φίλιππο Βιόλι κι ένα σύντομο επίλογο στον οποίο ο συγγραφέας από τη μια τονίζει τη δυσκολία του εγχειρήματός του λόγω της έλλειψης βοηθημάτων κι από την άλλη σπληντεύει την αδιαφορία του επίσημου ελληνικού κράτους για τους Γκρεκάνους της Κάτω Ιταλίας.

ΑΝΔΡΕΑΝΗ ΗΛΙΟΦΩΤΟΥ

Wolfgang Schuller, *Ιστορία της Αρχαίας Ελλάδας*, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης (Μ.Ι.Ε.Τ.), Αθήνα 1999, σελ. 339

Ο Βόλφγκανγκ Σούλλερ (γενν. στο Βερολίνο 1935) σπούδασε Νομικά, Κλασική Φιλολογία και Ιστορία στα πανεπιστήμια του Αμβούργου και του Βερολίνου. Στα 1976 αναγορεύτηκε σε καθηγητή της Αρχαίας Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο της Κωνσταντίας. Οι επιστημονικές του έρευνες επικεντρώνονται και ανατέμνουν θέματα που αφορούν την κλασική Αθήνα, το κοινωνικό status των γυναικών στον αρχαίο ελληνικό και ρωμαϊκό κόσμο, καθώς και προβλήματα διοίκησης της Ύστερης Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.

Το υπ' αυτού εκπονηθέν σύγγραμμα, *Ιστορία της Αρχαίας Ελλάδας* (τίτλος του πρωτοτύπου: *Griechische Geschichte*, εκδ. R. Oldenbourg Verlag, München 1991) στην παρούσα ελληνική έκδοση του Μ.Ι.Ε.Τ. έχει μεταφραστεί από τις κυρίες Αφροδίτη Καμάρα και Χριστίνα Κοκκινιά με την εποπτεία του Κώστα Μπουραζέλη, Αναπληρωτή Καθηγητή της Αρχαίας Ιστορίας στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Το εγχειρίδιο του Σούλλερ καλύπτει με εύληπτο τρόπο και πληρέστερη βιβλιογραφική υποστήριξη την αρχαία ελληνική ιστορία από την κρητομυκηναϊκή εποχή έως το τέλος των κλασικών χρόνων (Φίλιππος Β', Μακεδονικοί χρόνοι). Απαρτίζεται δε από τρία μέρη: Το πρώτο μέρος έχει να κάνει με τη μεστή καταγραφή της εικόνας της υπό εξέταση χρονικής περιόδου που επιτυγχάνεται τόσο χάρις στην αξιοποίηση των αρχαίων πηγών όσο και με τα πορίσματα που η νεότερη ιστορική έρευνα κομίζει.

Το δεύτερο μέρος συνιστά μία σημαντική ιστοριογραφικού χαρακτήρα ανάλυση των ερευνών που προαναφέρθηκαν και του συνακόλουθου «εν τω γίγνεσθαι» επιστημονικού διαλόγου, με τις επιμέρους θέσεις και αντιθέσεις που υφίστανται.

Το τρίτο και τελευταίο μέρος αποτελεί έναν διεξοδικό κατάλογο (κατά αύξοντα αριθμό) της σημαντικότερης ομόθεμης διεθνούς (global) βιβλιογραφίας.

Η σύλληψη της δομής του τόμου και τα προτερήματά της είναι πρόδηλα: «η προτασόμενη, παραδοσιακή ιστορική αφήγηση απαλλάσσεται από το βάρος της ανάλυσης επιμέρους προβλημάτων, που συχνά απασχολούν ακόμα την ιστορική έρευνα, και δίδεται μια εύληπτη εποπτική εικόνα της υπό εξέταση περιόδου» (απόσπασμα από το συνοδευτικό σημείωμα στο οπισθόφυλλο της κουβερτούρας).

Στο εργαστήριο του ιστορικού συζητούνται τα πάντα, σταθμίζονται, υπάρχει αναγωγή στις πηγές με υπόμνηση των σκόπμων κατευθύνσεων για παραπέρα έρευνα. Η σύνδεση και ο συντονισμός των δύο πρώτων μερών με το τρίτο, αντίστοιχα, μέρος κρίνεται απολύτως ευνοϊκά στην έκβασή τους και χάρις στα ευρητήρια συγγραφέων, ιστορικών προσώπων, τόπων και πραγμάτων.

Το πόνημα του Σούλλερ εμπλουτίζει την ελληνόγλωσση βιβλιογραφία (δεν είναι τυχαία η εκδοτική επιτυχία που σημείωσε στην γερμανόφωνη βιβλιαγορά αξιώσεων) και συντείνει και- ρια (αλλά και παραπληρωματικά) ως μιας βαρύνουσας αξίας συμβολή στη βάνουσα προς την ενηλικίωση εγχώρια ιστοριογραφία της αρχαιότητας. Ο αείμνηστος Ε.Χ. Κάσδαγλης στήριξε την προσπάθεια και η κύρια Αντιγόνη Φιλιππούλου έστρεξε να διαφυλάξει το βιβλίο από τυ- χόν γλωσσικές και άλλες αγκυλώσεις.

Υ.Γ. Ευχή του γράφοντος (και όχι μόνον!) να μεταφραστούν στην νεοελληνική και άλλες εξειδικευμένες σειρές, όπως το «Διμη» (Εικονογραφημένο Λεξικό της Κλασικής Μυθολογίας) του ελβετικού εκδοτικού οίκου Άρτεμις, η σειρά Clio (PUF) και η Nouvelle Histoire de l' Antiquité (Éditions du Seuil) επίσης αμετάφραστες, Είθε...

Σημείωση: Στο Διοικητικό Συμβούλιο του Μ.Ι.Ε.Τ. μετέχουν οι: Θεόδωρος Β. Καρατζάς, Διοικητής της Ε.Τ.Ε. ως Πρόεδρος, Αριστόβουλος Ι. Μάνσης, Συνταγματολόγος, Αντιπρόε- δρος, Βίκτωρ Θ. Μελάς, Γενικός Γραμματέας και ως μέλη οι Καθηγητές κ.κ. Νικηφόρος Διαμα- ντούρος, Δημοσθένης Κοκκινίδης, Κ.Β. Κριμπάς, Νίκος Οικονομίδης, Μιχ. Α. Τιβέριος, Διευ- θυντής του Μ.Ι.Ε.Τ. είναι ο ποιητής και μεταφραστής Διονύσης Καψάλης.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΔΗΜΟΥ

Δ η μ ή τ ρ η Κ α ρ α γ ι ά ν ν η, «Σιωπηλή Συνεννόηση», Λευκωσία 1999

Μια ακόμη ποιητική συλλογή στο τέλος του 1999. Ο Δημήτρης Καραγιάννης με ευαισθη- σία μας δίδει με το πιο πάνω βιβλίο τη δική του σιωπή, τη σιωπηλή συνεννόσή του, που δεν εί- ναι τίποτε άλλο από μια ειλικρινής και δυνατή κραυγή για την κατάντια της κοινωνίας, μια φω- νή που θέλει να μας σώσει από τον βραχνά που η πραγματικότητα των κοινωνικών φαινομένων μας προκαλεί, δυσκολεύοντας την αναπνοή μας και τη γαλήνια πορεία της ζωής.

Η ίδια η ζωή μας δίδαξε και μας διδάσκει, κυρίως μετά την τραγωδία και κατοχή του 1974 πως η ποίηση δεν σημαίνει μουσική αοριστία ή σχηματοποιημένη εικόνα.

Η αληθινή ποίηση δεν εκφράζει διαθέσεις. Συνθέτει καταστάσεις. Η πείρα των πραγμάτων μας διδάσκει πως ο ποιητικός λόγος τότε μονάχα είναι ουσιαστικός όταν δοκιμάζεται από την αντίληψη των ανθρώπων στους καιρούς της δοκιμασίας τους. Όταν η ζωή δυσκολεύει τότε πολύ πιο άμεσα οι άνθρωποι ζητούν μια απόκριση από τα έργα της λογοτεχνίας.

Ο λόγος του Δημήτρη Καραγιάννη είναι δυνατός εκεί που για άλλους η φωνή πνίγεται στην πλήξη και την απόγνωση. Είναι ειλικρινής όταν τραγουδά:

*Απολιθωμένα χαμόγελα
συμβιβασμένες συνειδήσεις
ξεθωριασμένες αποφάσεις
λόγια ξεφτισμένα.*

*Μετέωρα βλέμματα
κι αξίες που προδόθηκαν*

*Η ζωή πτώχευσε στο χρηματιστήριο της υποκρισίας
και γω να ισορροπώ
και να επιμένω πεισματικά
να ονειρεύομαι
το αινιγματικό χαμόγελο της Τζοκόντα.*

Δεν προσπαθεί να δημιουργήσει ένα παραδοσιακό χώρο απολυμασμένο από την άμεση αί- σθηση του υλικού κόσμου. Αντίθετα, έρχεται να καυτηριάσει τα κακώς έχοντα στη μικρή πατρί- δα μας και να προβληματίσει:

«Σε λεηλατούν καθημερινά
 ένοχοι νυχτοβάτες
 προφασιζόμενοι
 τη σωτηρία της ψυχής
 και του σεβαστού ιερατείου τους
 και εσύ απελπισμένη
 Μαντόνα της Αναγέννησης
 ονειρεύεσαι την άνοιξη
 ανάμεσα σ' ένα στίχο
 και μια κραυγή μοναξιάς».

Αγωνία για το μέλλον αυτού του τόπου και το μέλλον των συνανθρώπων του, των παιδιών της γης του ο στίχος του μας επιτρέπει να δούμε, να ακούσουμε και να ξεχωρίσουμε την ουσία

Ο Δημήτρης Καραγιάννης με το βιβλίο του «Σιωπηλή Συνεννόηση» κατορθώνει να ελευθερώσει τον στίχο του από τον χώρο του ονείρου, να προσγειώσει το ωραίο εκεί που αρχίζει η πραγματικότητα, την οποία πρέπει να έχουμε τη δύναμη να αντιμετωπίσουμε όσο πικρή κι αν είναι.

Γεώργιου Χρ. Παπαχρήστου, «Παράλληλες Σχέσεις», Εκδόσεις «Νέα Σύνορα» - Α.Α. ΛΙΒΑΝΗ, Αθήνα, 1999

Ο συγγραφέας Γ. Παπαχρήστος γεννήθηκε στα Γιάννενα το 1955. Σπούδασε Οικονομία και Διοίκηση Επιχειρήσεων στην ΑΣΟΕΕ και είναι πολιτικός συντάκτης της εφημερίδας ΤΑ ΝΕΑ.

Έχει διατελέσει μέλος του Δ.Σ. της ΕΣΗΕΑ (Ένωση Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών) και βραβεύτηκε το 1999 με το Βραβείο του Ιδρύματος Μπότση για το ρεπορτάζ της χρονιάς:- την αποκάλυψη της Έκθεσης Κωστούλα για την υπόθεση Α. Οτζαλάν.

Το πρώτο του μυθιστόρημα ΣΚΙΕΣ ΣΤΟ ΠΕΡΙΣΤΥΛΙΟ για πολλούς μήνες του 1999 ήταν μπεστ σέλερ. Με το βιβλίο του ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ επιχειρεί τη δεύτερη του προσπάθεια στο χώρο της μυθιστοριογραφίας. Προσωπικές σχέσεις, πολιτική και τρομοκρατία συνθέτουν ένα συναρπαστικό μυθιστόρημα που έχει ένα γρήγορο ρυθμό, εντυπωσιακή πλοκή και περιγραφές που σοκάρουν έτσι όπως κινούνται στα όρια της πρόκλησης.

Τρεις άνθρωποι, δύο άντρες, μια γυναίκα, μια παράνομη σχέση, κανονικά συνθέτουν ένα τυπικό ερωτικό τρίγωνο, χωρίς καμιά πρωτοτυπία. Ακόμη και αν ο ένας εκ των δύο αντρών είναι ο διοικητής της Κεντρικής Τράπεζας της Ελλάδας.

Εκείνος, ο Απόστολος Χρόνης και ο Συμεών Λάζαρης, είναι φίλοι από παιδιά. Εκείνη, η Νέλλη Πάτση, μια μοιραία γυναίκα, σύζυγος του ενός. Η σχέση θα διαλυθεί βίαια, αλλά η αιτία δε θα είναι η δολοφονία του διοικητή στο κέντρο της Αθήνας από μια τρομοκρατική οργάνωση.

Τρεις άνθρωποι, δύο άντρες, μια γυναίκα και ένας τέταρτος. Παρατηρητής. Ο Νίκος Μπάρος, που ανιχνεύει τα πάθη, τα συναισθήματα, τις εντάσεις, τη σύγκρουση, τους χαρακτήρες των πρωταγωνιστών, αλλά και τα πραγματικά περιστατικά μιας εκτέλεσης που συγκλόνησε τη χώρα. Και επιχειρεί μέσα απ' αυτή την καταγραφή να δικαιωθεί απέναντι στον εαυτό του και σε μια κοινωνία που τον κράτησε πεισματικά στο περιθώριο. Ο συγγραφέας καταφέρνει να κεντρίσει το ενδιαφέρον του αναγνώστη του και να τον ωθήσει στην περιπετειώδη πλοκή του κάνοντάς τον κοινωνό.

ΝΙΚΗ ΛΑΔΑΚΗ-ΦΙΛΙΠΠΟΥ

Πότη Κατράκη*, «Απατηλοί Παράδεισοι»

Μέσα στην πληθώρα των βιβλίων που κυκλοφορούν σήμερα στην αγορά, υπάρχουν και μερικά που τα διαβάξεις αλλά δεν τα αφήνεις. Οι εικόνες στροβιλίζονται συνέχεια στο μυαλό σου δυνατές και αληθινές όπως κάθε περιστατικό που συμβαίνει μπροστά στα μάτια σου. Οι «Απατηλοί παράδεισοι» το νέο μυθιστόρημα του Πότη Κατράκη ανήκει στην κατηγορία αυτών των βιβλίων. Συναρπαστικό από την αρχή μέχρι το τέλος, περιγράφει με φυσικότητα τα κοινωνικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν σήμερα οι νέοι και παραθέτει με μοναδική τέχνη, όπως αυτός ξέρει, κάθε πρόβλημα με τις πραγματικές του διαστάσεις, χωρίς να καταφεύγει σε αφορισμούς και υστερίες, απλά και αληθινά, λέει τα πράγματα με τ' όνομά τους. Πολύ περιγραφικός με τις εικόνες που δημιουργεί, για τα παιδιά που από διάφορες αιτίες εμπλέκονται στη χρήση των ναρκωτικών, την πορνεία, το έγκλημα ακόμα μερικά από αυτά οδηγούνται και στον θάνατο: Το απλό γράψιμο του Κατράκη δεν κουράζει τον αναγνώστη, αντίθετα του κεντρίζει συνεχώς το ενδιαφέρον και τον κρατά συνέχεια σε αγωνία. Η κλιμακωτή πτώση των πρωταγωνιστών από τη μια φάση της ζωής τους σε άλλη χειρότερη στις δύσκολες μέρες και το αντίτιμο που πρέπει να πληρώσουν κάθε φορά για να εξασφαλίσουν τις δόσεις τους, συγκλονίζουν τον αναγνώστη.

Οι πρωταγωνιστές κυλούν στο βούρκο όσο πιο βαθιά μπορεί να φτάσει το μυαλό του ανθρώπου. Και όμως ο συγγραφέας ανακαλύπτει τις απεριόριστες δυνάμεις του ανθρώπου και τις ξεθάβει από μέσα του οδηγώντας τον στο τέλος στη σωτηρία, δηλαδή στα κέντρα αποτοξίνωσης. Ο άνθρωπος έχει τις δυνατότητες να πετυχαίνει και τα πιο δύσκολα, φτάνει να το θέλει πραγματικά.

Στη συνέχεια παραθέτουμε ένα μικρό δείγμα από το βιβλίο του ΠΟΤΗ ΚΑΤΡΑΚΗ «Απατηλοί παράδεισοι».

Κουβεντιάσαμε λίγο και της έκανα πρόταση γάμου. Ήταν κάτι που το περίμενε, φαίνεται και η απάντησή της έπεσε σαν ώριμο φρούτο.

Η ζωή μου άλλαξε και άρχισε να κυλάει ομαλά. Η μελαγχολία και η κατάθλιψη σχεδόν εξαφανίστηκαν. Ξανάρθε στα χείλια μου το χαμόγελο και φούντωσε η αγάπη μου για τη ζωή. Παράτησα τα ηρεμιστικά και μείωσα το τσιγάρο και τα ποτά σε φυσιολογικά όρια.

Εκείνο που με απασχολούσε κάπως, ήταν, αν θα 'πρεπε να της φανερώσω ή να εξακολουθώ να της κρύβω το σκοτεινό παρελθόν μου.

Τελικά, αποφάσισα να της τα πω όλα. Γιατί, λέω, κάποια στιγμή με τον έναν ή τον άλλον τρόπο θα τα μάθει. Θα μάθει πως θεραπεύτηκα μέσα στην κοινότητα, πως έκανα χρήση ναρκωτικών, πως για να κάνω χρήση ναρκωτικών θα έχω κάνει ποιος ξέρει τι άλλο. Θα 'βρισκε την άκρη του νήματος και θα ξετύλιγε το κουβάρι. Και, οπωσδήποτε, θα με 'φερνε σε δύσκολη θέση. Το πρόβλημα ήταν, τότε και πώς να της το πω.

Ένα μαρτιάτικο Σάββατο την πήρα και πήγαμε σ' ένα παραλιακό χωριό της Σιθωνίας, για να περάσουμε το διήμερο. Φτάσαμε εκεί κατά τις δέκα το πρωί και πιάσαμε ένα δωμάτιο σ' ένα τουριστικό ξενοδοχείο. Ήταν μια ηλιόλουστη γλυκιά μέρα. Τα λουλούδια είχαν ανθίσει. Τα πουλιά ήταν στο ζευγάρωμά τους και κελαηδούσαν σ' ένα ξέφρενο ρυθμό. Οι ψαρόβαρκες είχαν

* Ο Πότης Κατράκης γεννήθηκε στη Δαμιονιά Λακωνίας. Είναι επίτιμος Αντιπρόεδρος του Δικηγορικού συλλόγου Πειραιώς και μέλος της Εθνικής Εταιρίας Ελλήνων Λογοτεχνών, του Παρνασσού, του Πειραιϊκού Συνδέσμου και άλλων Ενώσεων. Έχει διατελέσει πρόεδρος και αντιπρόεδρος σε διάφορα σωματεία. Το πρώτο του βιβλίο εκδόθηκε το 1966, ένα μυθιστόρημα με τίτλο «Ο επίορκος». Μέχρι σήμερα έχει εκδόσει εξήντα τρία λογοτεχνικά βιβλία και έχει λάβει αρκετές τιμητικές διακρίσεις.

ανοιχτεί στο πέλαγος και ψάρευαν. Περιπατήσαμε αρκετή ώρα στο ύπαιθρο και όταν κουραστήκαμε, καθήσαμε σ' ένα παραλιακό κέντρο και φάγαμε φρέσκο ψάρι. Μετά πήγαμε στο ξενοδοχείο και κάναμε έρωτα. Το απόγευμα κάναμε βόλτα στην παραλία και έπειτα καθήσαμε σ' ένα κέντρο δίπλα στη θάλασσα να πάρουμε έναν καφέ. Σε μια στιγμή βρήκα το θάρρος και της είπα:

— Σ' αγαπώ τόσο πολύ! Αλλά έχω κάτι, που μου βαραίνει τη συνείδηση και θέλω να σου το πω, για ν' αλαφρώσω.

— Και γιατί δεν το λες;

— Δεν ξέρω πώς θα το πάρεις. Μπορεί να απογοητευτείς και να σε χάσω. Και δε θα το 'θελα. Είμαι σε δίλημμα.

ΤΑΣΟΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

Λογοτέχνης - μελετητής

Τάσου Αριστοτέλους, «Το στοισιό του ποταμού - Όμορφα Παραμύθια»

Μ' αυτή την πρόσφατη λογοτεχνική του κατάθεση ο Τάσος Αριστοτέλους μας δίνει ένα αυθεντικό δείγμα λαϊκού παραμυθιού.

Γραμμένο πρώτα στη Δημοτική γλώσσα του δίνει τον τίτλο «Το μαγεμένο άλογο» με αρχική σκέψη να το συμπεριλάβει με άλλα τρία παραμύθια του στο βιβλίο «Στο μαγικό κόσμο των παραμυθιών» που θα κυκλοφορήσει σύντομα.

Επειδή όμως, όπως αναφέρει και ο ίδιος, χρησιμοποίησε κατά δύναμη το λαϊκό στοιχείο, θεώρησε χρήσιμο να το μεταγλωττίσει στην κυπριακή διάλεκτο, μεταδίδοντας έτσι στο κείμενο, στον υπέρτατο βαθμό τη δυναμική και τη σοφία της λαϊκής μας παράδοσης.

Σε μια εποχή που οι διάλεκτοι τείνουν να εκλείψουν και που ολοένα και λιγότεροι συγγραφείς τολμούν να γράψουν στην τοπική τους διάλεκτο ο Τάσος Αριστοτέλους χειρίζεται με μαεστρία τη γλώσσα και φέρνει φυσικά και αβίαστα το παιδί κοντά στις ρίζες του, στον πολιτισμό του.

Γιατί το παραμύθι καθώς διέρχεται απ' όλες τις φάσεις της ιστορίας ενός λαού γίνεται η παρακαταθήκη του, κουβαλώντας τις μνήμες, τα έθιμα, τις δοξασίες του. Αυτά κατά τη γνώμη μου οφείλουμε να τα μεταδώσουμε στις νεότερες γενιές. Το βιβλίο τούτο αποτελεί αναμφίβολα μια μεγάλη συμβολή στη διατήρηση της πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

Η ιδέα του να παρουσιάσει σε μια έκδοση στην κυπριακή διάλεκτο και στη Δημοτική γλώσσα το παραμύθι, πιστεύω πως του δίνει τη δυνατότητα να διαβαστεί και από παιδιά εκτός του Κυπριακού χώρου, ώστε αυτά να γνωρίσουν και να σεβαστούν τον πλούτο της διαλέκτου μας. Του δίνει ακόμα μια ξεχωριστή ιδιαιτερότητα χάρη στο ξεχωριστό ύφος που υπάρχει στην κάθε μορφή.

Το παραμύθι «Το στοισιό του ποταμού» ο συγγραφέας το εμπνεύστηκε και το έγραψε αφού είχε μια στενή επαφή και γνωριμία με το τοπίο και αφού επισκέφθηκε πολλές φορές τη Μοναστική κοιλάδα που σχηματίζουν τα χωριά Μονάγρι, Άγιος Γεώργιος, Δωρός, εκεί ακριβώς που βρίσκεται το πανάκριβο σε ιστορία και παράδοση Μοναστήρι της Παναγίας της Αμασγούς.

Αυτό ακριβώς φανερώνει από τη μια ότι το κυπριακό τοπίο αποτελεί πάντοτε αστείρευτη πηγή έμπνευσης για τους καλλιτέχνες του τόπου μας. Από την άλλη όμως διακρίνω μεγάλη ευαισθησία στον συγγραφέα ο οποίος κατορθώνει να μεταδώσει με τον λόγο του όλα όσα έχει πάρει απ' αυτή την προσωπική του σχέση με τη φύση. Ένα βιβλίο γεμάτο δροσιά, με τη φύση να παίζει τον κυρίαρχο ρόλο και που ο άνθρωπος μένει έκθαμβος μπροστά στο μεγαλείο της.

Ο Τάσος Αριστοτέλους πλάθοντας τον μύθο του σκιαγραφεί τον Κύπριο επαρχιώτη μιας περασμένης εποχής.

Ο Μιχαλός και η μάνα του είναι άνθρωποι απλοί μα και καλόπιστοι. Με την αθωότητα και την αφέλεια που τους διακρίνει καλοδέχονται τους ληστές στο σπίτι τους χωρίς να πονηρευτούν για τους σκοπούς τους.

Είναι ακόμη άνθρωποι θεοφοβούμενοι αφού στηρίζουν όλες τις ελπίδες τους στον Θεό για τη γιατριά του Μιχαλιού.

Μέσα στις σελίδες του βιβλίου το παιδί θα πάρει σαν εφόδια κάποιες αξίες που είναι αδιάρρηκτα δεμένες με τη φυσιογνωμία του Κύπριου γενικότερα.

Η φιλοξενία, αξία ριζωμένη στον Έλληνα από τα ομηρικά χρόνια, είναι αισθητά φανερό στα πρόσωπα των πρωταγωνιστών του παραμυθιού.

Η αφειδόλευτη βοήθεια προς τον συνάνθρωπο φαίνεται όταν ο Μιχαλιός και η μάνα του δίνουν τη βοήθεια τους απλόχερα αυτή που θα τους βοηθούσε αργότερα.

Το βιβλίο πλαισιώνει η όμορφη εικονογράφηση, έργο της Άντρος Γρηγορίου Ιωάννου, η οποία κατορθώνει να δώσει κιάλας από το εξώφυλλο ένα νοσταλγικό τόνο στο βιβλίο. Χρησιμοποιεί απαλά χρώματα δημιουργώντας ξεκάθαρες και απλές φιγούρες.

Μέσα στο παραμύθι του Τάσου Αριστοτέλους όπως αναφέρθηκα και στην αρχή ανιχνεύουμε τους λαϊκούς αφηγηματικούς τρόπους που συναντούμε σχεδόν σε όλα τα λαϊκά παραμύθια.

Ας μου επιτραπεί να σταθώ σ' αυτούς που τουλάχιστον εντόπισα εγώ.

α) *Η κλιμακωτή διατύπωση*

Η συμβουλή της κυράς του μοναστηριού στη μάνα του Μιχαλιού ήταν η ακόλουθη:

«Να πιάσεις σαράντα κιλά μετάξι καθαρό, να το φάνεις τζιαι να κάμεις σαράντα μέτρα δίχτυ. Να το πλύνεις σαράντα φορές μέσα στον ποταμό, τζιαι να πάεις να το απλώσεις μέσα στο μονοπάτι της Αρκάκας. Να το σταυρώσεις σαράντα φορές με χρυσόσκονη καθαρή, να το καπνίσεις με σαράντα κόκκους λιβάνι τζιαι σαράντα φύλλα ελιάς θκιαβασμένη που Επίσκοπο.

Τη νύχτα θα πάεις κοντά στο ποτάμι. Θα φωνάξεις σαράντα φορές του αλόγου. Να το αφήσεις να κοντέψει τζιαι να πεταχτεί άξιππα μέσα στο δίχτυ. Όταν ορμήσει πάνω σου τότε να πεταχτεί έξω από το δίχτυ τζιαι να βάλεις το άλογο μέσα. Τότε να πεις «δίχτυ μου κλείσε». Να το δέσεις αμέσως σαράντα κόμπους τζιαι τότες το άλογο θα χάσει ούλη του τη δύναμη τζιαι θα γενεί σαν το αρνί».

Ο συγγραφέας εκμεταλλεύεται την κλιμακωτή διατύπωση και την επαναφορά προκειμένου να φτάσει σε μια κορύφωση συναισθημάτων, που συνδέεται με το κεντρικό θέμα που είναι η λύση της σιωπής του ήρωα.

Τα κλιμακωτά παραμύθια χρησιμεύουν παράλληλα για να καλλιεργούν τη μνήμη.

Στο συγκεκριμένο παράδειγμα εντοπίζουμε και τη χρήση *συγκεκριμένων αριθμών*, ένα ακόμη στοιχείο των λαϊκών παραμυθιών.

Ο αριθμός «σαράντα» επαναφέρεται σε πολλά σημεία όπως και ο αριθμός «εκατό»

«Να τον πάρετε, αμμά να ξέρετε με την πρώτη βολάν εν γιανίσκει. Πρέπει να τον πάρετε εκατό βολές».

γ) Η τετραπλή στερεότυπη επανάληψη των στίχων είναι ένα ακόμη δομικό στοιχείο του λαϊκού παραμυθιού

*«Στοισιωμένο αλογάκι
άμα θέλεις παιχιδάκι
έλα να μου κλέψεις την λαλιά
ξέρω όμως τέχνη εγώ παλιά
να σε δέσω να σε κάνω
σαν αρνί και παραπάνω»*

δ) *Η σύνθεση των αντιθέσεων*

Το κακό και στοιχειωμένο άλογο γίνεται στο τέλος το υπάκουο και εργατικό ζώο του σπιτιού.

- ε) Στο παραμύθι υπάρχει ακόμη η λειτουργία της παραβίασης μιας απαγόρευσης. Το μοτίβο αυτό υπάρχει εκεί όπου ο Μιχαλός παραβαίνει τον κανόνα και μένει έξω από το σπίτι του βράδου για να κόψει άγρια ραδίκια.
- στ) Το μαγικό νερό που το συναντούμε στα λαϊκά παραμύθια και έχει καθαριστική δύναμη. Εδώ το ποτάμι, κυρίαρχο στοιχείο «Ωσπου να πεις τζαι να δεις ερούφησεν τζαι τους ληστές, τζαι το άλογο τζαι ούλλον τον θησαυρό».
- ζ) Τέλος η ένταση της αφήγησης επιτυγχάνεται με τη σταδιακή διαδικασία της δημιουργίας του διχτού και η χαλάρωση με τη μεταμόρφωση του στοιχείου σε κανονικό άλογο.

Ο συγγραφέας είναι αναμφίβολα άριστος γνώστης των λαϊκών αφηγηματικών τεχνοτροπιών διασώζοντας έτσι βασικά στοιχεία της λαϊκής μας αφήγησης.

Παράλληλα όμως επινοεί και παράγει κάτι εντελώς δικό του, ένα νέο δηλαδή αφηγηματικό χαρακτήρα, δηλωτικό της νεο-αφήγησης των λαϊκών παραμυθιών.

Οικειοποιεί δημιουργικά, σ' ένα δικό του προσωπικό ύφος, τους αφηγηματικούς τρόπους που χαρακτηρίζουν την αισθητική των λαϊκών παραμυθιών και το αποτέλεσμα είναι άριστο.

Σε μια εποχή που οδεύουμε σε μια παγκοσμιοποίηση και τον πρώτο λόγο θα έχει μάλλον η ηλεκτρονική τεχνολογία, τέτοιες ενέργειες που μας φέρνουν κοντά στην παράδοση, όπως αυτή του Τάσου Αριστοτέλους, κρατάνε το συναίσθημα ενός άλλου ανθρωπιστικού πολιτισμού που έχουμε τόσο ανάγκη.

Μακάρι αυτή η προσπάθεια να συνεχιστεί από τον ίδιο τον συγγραφέα και να βρει μιμητές.

ΑΓΑΘΗ ΠΙΑΓΚΟΥΛΛΗ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Μικροφιλολογικά: τεύχος 7. Άνοιξη 2000.

Σπουδές: Πολιτισμός και Έκπαίδευση, τεύχος 1, Σεπτ. - Οκτωβρίου.

Νέα Αριάδνη: Τεύχος 21-22, Φεβρουαρίου - Απριλίου 2000.

Δαυλός: 224-225, Αύγουστος - Σεπτέμβριος 2000.

Σύγχρονη Σκέψη: Ιουλίου - Αυγούστου 2000. (Υπάρχει ποίημα του Μιχαλάκη Μαραθεύτη: Κοινή Τύχη)

Σύνδεσμος: Τεύχος 351 Αυγούστου - Σεπτεμβρίου 2000.

Οικογένεια: Τεύχος 86 και 87, 2000 (Αθήνα).

Διεθνές Βήμα: Το Μήνυμα του 1821 σήμερα, τεύχος 5, Μαρτίου - Απριλίου 2000.

Νέα Σκέψη: Τεύχος 425, Νοεμβρίου 2000. Σε κείμενο του Δημ. Σιατόπουλου γίνεται αναφορά στην Κύπρο.

Φύση και Ζωή: Τεύχος 117, Ιουλίου - Αυγούστου - Σεπτεμβρίου 2000.

Σύγχρονη Σκέψη: Σεπτεμβρίου - Οκτωβρίου

Δαυλός: Τεύχος 226, Οκτωβρίου 2000, τεύχος 227 Νοεμβρίου 2000.

Μικροφιλολογικά: Τεύχος 8, Φθινόπωρο 2000.

Διαδρομή: Τεύχος 134, Δεκεμβρίου 2000.

Καλαρρυτιώτικα Νέα: Ιουλίου - Αυγούστου 2000.

Τριφυλιακή Εστία: Τεύχος 111

Λογοτεχνία τώρα: Νοέμβριος 2000.

Φηγός: Τεύχος 8, Άνοιξη - Καλοκαίρι 2000 (Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Ίωαννίνων).

Διαδρομή: Νοέμβριος 2000.

Λογοτεχνία Τώρα: Νοέμβριος 2000 (Θεσσαλονίκη).

Νουμάς: Ιούνιος - Ιούλιος 2000.

Νέα Αριάδνη: Τεύχος 25 Ιουλίου - Σεπτεμβρίου 2000.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

Ίάνθης Θεοχαρίδου: «Η μικρή Ίάνθη κι η παρέα», (ποίηση, παιδικό).

Άνδρούλας Νεοφύτου Μούζουρου: «Ανάστα Κύπρος», πεζογραφήματα για μεγάλα παιδιά Δημοτικού.

Μετάφρ. Νικηφόρου Βρετάκου: «Ο Ταύγετος και η Σιωπή». Roger. Millieux
Έκδοση Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης Σπάρτης

Αντώνη Ν. Συμιγδαλά: «Η Διαφορά του Χριστιανισμού» (Μελέτη) Θεσσαλονίκη.

Αντώνη Ν. Συμιγδαλά: «Στον άστερισμό της αγάπης» (ποιήματα)

Κωνσταντίνα Λάβδα: «Εποχές Ήωκαίνου» (ποίηση), Αθήνα.

Σάββα Θ. Γαβριηλίδη: «Αγώνας και Άγωνία» (ποίηση), Θεσσαλονίκη.

Κατερίνας Τσαλίκη: «Φωνές από το παρελθόν» (ποίηση) (Ιωλκός).

Πόπης Άντωνίου - Σφαλαγκάκου: «Κρύπτες Όνειρων» (ποίηση) Θεσσαλονίκη 2000.

Φοίβου Κληρίδη: «Η Μοιρασμένη μου Πατρίδα» (ποίηση), Λευκωσία 2000.

Μαρούλας Βιολάρη - Ίακωβίδου: «Ψηφίδες ποίησης», Λευκωσία 2000.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ (συνέχεια)

Ἀνδρεανή Ἡλιοφώτου: Τὰ φῶτα τῆς πόλης	183
Τούλα Μπούτου: Ἡ γιορτὴ τῆς κυρίας Θάλειας	187
Κούλα Παρασκευᾶ: Τὰ γρουσόμελα	191
Ἰάσων Εὐαγγέλου: Ἡ Ἀλήθεια καὶ ὁ Ἄνθρωπος	193
Gabriele d'Annunzio [μετάφραση Γ. Χατζηκωστής]. Τὸ Ρόδο τῆς Κύπρου	196

ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ - Ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου τιμᾷ τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν - Ἀνδρεανή Ἡλιοφώτου. Μνήμη Γεωργίου Κ. Ἰωαννίδου - Ο Ε.Π.Ο.Κ. τίμησε τὸ Νίκο Κρανιδιώτη - Μαρούλα Βιολάρη-Ἰακωβίδου. Παγκόσμιον Ἡμέρα Ποίησης - Ἀνδρεανή Ἡλιοφώτου. Franco Loi - Μιὰ κραυγὴ στ' ὄνειρο τῆς Κύπρου, [μεταφρ. Γ. Χατζηκωστής]. Γιώργου Πετρόπουλου- «Στοιχεῖα Γκερεκάνικης Ποίησης» - Ἀνδρεανή Ἡλιοφώτου. Wolfgang Schuller - Ἱστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδας - Δημήτρης Δήμου. Δημήτρη Καραγιάννη - «Σιωπηλὴ συνεννόηση» - Γεώργιου Χρ. Παπαχρήστου. «Παράλληλες σχέσεις», Νίκη Λαδάκη-Φιλίππου, Πόπη Κατράκη, «Ἀπατηλοὶ Παράδεισοι», - Τάσος Ἀριστοτέλους. Τάσου Ἀριστοτέλους, - «Τὸ στοιεὶο τοῦ ποταμοῦ - Ὅμορφα Παραμῦθα» - Ἀγάθη Γιαγκουλλῆ. Περιοδικὰ - Βιβλία.

ΠΡΟΣΑΡΤΗΜΑ

1. Τιμητικὴ Πλάκα γιὰ τὸν Κύπρο Χρυσάνθη	221
Στέλιος Ἰερωνυμίδης - Εἰσαγωγὴ στὴν τελετὴ τοποθέτησης τιμητικῆς πλάκας Κύπρου Χρυσάνθη	222
Κώστας Ε. Χατζηστεφάνου, Πρόεδρος Ε.Π.Ο.Κ. - Χαιρετισμὸς	223
Ἀνδρέας Κ. Σπυριδάκης, Ἀντιπρόεδρος Ε.Κ.Σ. - Χαιρετισμὸς	224
Ἀνδρεανή Ἡλιοφώτου, Πρόεδρος Ε.Ε.Ε.Λ.Κ. - Προσφώνηση	225
Νίκος Παναγιώτου - Ὁμιλία	276
2. Τόπος καὶ Ποίηση - Συνέδριο στὴν Πάφο	231
Κύπρος Χρυσάνθης - Ἡ Λευκωσία στὴν ποίησή μου», ὁμιλία	233
Κύπρος Χρυσάνθης - Στὴ γειτονιὰ τ' ἀρχαίου Ρογιάτικου	238

Περιοδικὸ «ΣΠΟΥΔΕΣ»

Πολιτιστικὸ Περιοδικὸ γιὰ τὴν Ἐκπαίδευση
 Θέατρο • Μουσικὴ • Λογοτεχνία • Εἰκαστικά • Γλώσσα
 Παιδ. Λογοτεχνία • Ἑλληνικὴ Παράδοση • Κινηματογράφος
 Ἑγγραφεὶς: Τ.Θ. 64055, 15710 Ζωγράφου, Ἀθήνα
 Συνδρομὴ: Λίρες Κύπρου: 10

Τιμητική Πλάκα
για τον
ΚΥΠΡΟ ΧΡΥΣΑΝΘΗ

Ο Δήμος Λευκωσίας
σας προσκαλεί
τη Δευτέρα 30 Οκτωβρίου 2000, και ώρα 12.00 το μεσημέρι,
στα αποκαλυπτήρια τιμητικής πλάκας
για τον αείμνηστο Κύπρο Χρυσάνθη
που θα γίνουν από τον Δήμαρχο Λευκωσίας
κ. Λέλλο Δημητριάδη
στο σπίτι που έζησε και έγραψε ο τιμώμενος
στην οδό Ανδροκλέους 2 στη Λευκωσία

Π.Α.
662043

ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΠΛΑΚΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΥΠΡΟ ΧΡΥΣΑΝΘΗ

«Εδώ έζησε κι έγραψε ο Κύπρος Χρυσάνθης. Γιατρός-λογοτέχνης. 1915-1998»

Η πλάκα με τη λιτή αυτή επιγραφή τοποθετήθηκε έξω από το σπίτι όπου έζησε κι έγραψε ο Κύπρος Χρυσάνθης, στην οδό Ανδροκλέους 2 στη Λευκωσία. Τα αποκαλυπτήρια της πλάκας έγιναν από τον δήμαρχο Λευκωσίας κ. Λέλλο Δημητριάδη στις 30 Οκτωβρίου 2000, μέσα σε μια σεμνή και συγκινητική ατμόσφαιρα, στην παρουσία της συζύγου του ποιητή κ. Λούλας Χρυσάνθη, της οικογένειάς του, εκπροσώπων κομμάτων, βουλευτών, δημοτικών συμβούλων και πλήθους εκτιμητών και φίλων.

Για την πολύπτυχη προσωπικότητα του ποιητή μίλησε ο κ. Νίκος Παναγιώτου, φιλόλογος και μελετητής. Μίλησε επίσης ο Πρόεδρος του Ελληνικού Πνευματικού Ομίλου Κύπρου κ. Κώστας Χατζηστεφάνου, ο κ. Αντρέας Σπυριδάκις, Αντιπρόεδρος της Εταιρίας Κυπριακών Σπουδών, καθώς και η κ. Ανδρεανή Ηλιοφώτου, Πρόεδρος της Εθνικής Εταιρίας Ελλήνων Λογοτεχνών Κυπρου. Οι ομιλητές αναφέρθηκαν σύντομα στο τεράστιο σε όγκο έργο του ποιητή αλλά και στις ποικίλες άλλες επιστημονικές και πολιτιστικές του δραστηριότητες. Στάθηκαν ιδιαίτερα στη μεγάλη αγάπη του ποιητή για την Ελλάδα και τη γενέτειρά του τη Λευκωσία, στην οποία αφιέρωσε πολλά ποιήματά του, γι' αυτό και η τιμητική πλάκα αποτελεί την εκπλήρωση ενός χρέους μας προς αυτόν. Στην εκδήλωση ακούστηκαν μελοποιημένα ποιήματα του λογοτέχνη και ο ίδιος να απαγγέλλει το ποίημά του «Λευκωσία». Τέλος έγινε εισήγηση όπως η οδός Ανδροκλέους μετονομαστεί σε οδό Κύπρου Χρυσάνθη.

Εισαγωγή από τον Πρόεδρο της Επιτροπής Περιβάλλοντος,
 Δημοτικό Σύμβουλο κ. Στέλιο Ιερωνυμίδη,
 για την τοποθέτηση τιμητικής πλάκας Κύπρου Χρυσάνθη

30 Οκτωβρίου 2000

Σε ένα από τα ποιήματά του με τίτλο «Της Λευκωσίας» ο Κύπρος Χρυσάνθης γράφει:

*«Στο πρόσωπο της Λευκωσίας της φιλενάδας μου
 με τα μεγάλα μάτια χρώμα Ελληνικό
 θα κλείσω τον επίγειο χρόνο μου
 μ' ένα σκουφί ανοιξιάτικο
 κι ένα ρυθμό από το Χαίρε ω χαίρε λευτεριά».*

Αξέχαστε Κύπρο Χρυσάνθη,

Η φιλενάδα σου, η Λευκωσία, δε σε ξεχνά και σήμερα σου ανταποδίδει τον ελάχιστο φόρο τιμής με τούτη τη σεμνή τελετή. Η εισήγηση της δικής μας επιτροπής ομόφωνα εγκρίθηκε από την ολομέλεια του Δημοτικού Συμβουλίου για την τοποθέτηση πλάκας στο χώρο όπου έζησες, εργάστηκες και έγραψες.

Είχα την τύχη και την ευτυχία να γνωρίσω τον Κύπρο Χρυσάνθη, να μιλήσω μαζί του, αλλά και να συναναστραφώ με τα παιδιά του, τον Άνθο και τον Πάνο. Ο Κύπρος Χρυσάνθης, ο λογοτέχνης, ο γιατρός, ο ερευνητής, ο διανοούμενος, ο αξιοσέβαστος, αγάπησε την πόλη του και έγραψε για τη Λευκωσία. Σε ένα στίχο του, στο ποίημα του με τίτλο «Στα Στενά της Λευκωσίας» καταδεικνύει με τον γλαφυρότερο τρόπο τούτη την αγάπη του και γράφει:

*«Χωρίς επάνοδο οι αναχωρήσεις έχουν
 στα σπλάχνα τους διπλό το θάνατο.
 Χαρίζω στα στενά της Λευκωσίας την αίσθηση
 των άλλοτε ημερών μου
 κι αναχωρώ μ' ένα μαντήλι δειλινό».*

Η επίσημη αρχή της Λευκωσίας, ο Δήμαρχος και οι συνάδελφοι Δημοτικοί Σύμβουλοι, δέχονται την παρακαταθήκη που τους αφήνεις και να είσαι βέβαιος ότι με το δικό σου ρυθμό θα ξαναπερπατήσουμε από άκρου εις άκρο σε μια λεύτερη πόλη.

Σύντομος χαιρετισμός του Προέδρου
του Ελληνικού Πνευματικού Ομίλου Κύπρου
Κώστα Ε. Χατζηστεφάνου

Ο Ελληνικός Πνευματικός Όμιλος Κύπρου χαιρετίζει την απόφαση του Δήμου Λευκωσίας να εντοιχίσει την εγχάρακτη αυτή πλάκα στο σπίτι όπου έζησε ο πνευματικός δημιουργός Κύπρος Χρυσάνθης, τιμώντας έτσι τη μνήμη ενός εκλεκτού δημότη της Λευκωσίας, της πάλαι ποτέ Λήδρας, που την ύμνησε με τους στίχους του ο αείμνηστος Χρυσάνθης, σαν «του νησιού μας το αφάλι», «της πρώτης του ζωής η πατρίδα», όπου τον βρήκαν «οι ερωτιές οι αγίες», κι όπου «οι Μούσες σε λυρική φλογέρα τα συλλοϊκά του πήρανε γελούσες».

Οι αρχαίοι Λέδροι, η Λήδρα και η Λευκωσία συναντώνται σήμερα σ' αυτό το σημαδιακό μέρος του ομφαλού της Κύπρου, σαν σε μια φωτεινή εστία πνευματική, γιατί απ' εδώ οι ξεμυαλιστρες Μούσες ξεσήκωσαν με τον μαγευτικό αυλό τους, συνεπαρμένο από έρωτα ιερό τον ποιητή μας και τον οδήγησαν στις «Παλιές πατρίδες», στη Σαλαμίνα και την Ταμασό, στην Αρσινόη, τους Γόλγους και το Κίτι, στους Σόλους, τη Λάπηθο, την Πάφο και το Δάλι, κι όπου αλλού, για να τον πάνε «με τα φτερά του νου στον Παρθενώνα» στις Αθήνας «τ' ασημένια κάλλη», στις «Αττικής το χώμα», με της Ελλάδας το πάθος στην καρδιά του και τα Ελληνικά χρώματα να ζώνουν το κορμί του.

Την Κύπρο και την Ελλάδα ο Χρυσάνθης τις περπάτησε με τη λύρα στο χέρι μες στους αιώνες, με το νου και τη φαντασία του, από την αρχαιότητα ως σήμερα. Τις αγάπησε και τις εξύμνησε, την Κύπρο «αντρών ηρώων κι ωραίων γεννήτρα», την Ελλάδα πηγή αρετής, κάλλους και σοφίας. Τραγούδησε τη δόξα και τον πόνο τους, αφουγκράστηκε τα όνειρα και τους οραματισμούς τους.

Εδώ έζησε τη δημιουργική ζωή της μια ψυχή που χώρεσε μέσα της αιώνες Κυπριακής και Ελληνικής ιστορίας και Χριστιανικής αυταπάρνησης, εδώ κτυπούσε τους παλμούς της μια καρδιά που ένιωσε την ψυχή του λαού μας, την θαύμασε και την τραγούδησε. Εδώ, πλάϊ μας, σ' αυτό το δωμάτιο σκυφτός στο γραφείο κατάγραψε με τον τρόπο του το μεγαλείο της φυλής ο Ελληνολάτρης Χρυσάνθης, όπως ο ίδιος το είδε και σ' όλες τις διαστάσεις του, με την Τριανταφυλλένη του πολύτιμο συμπαραστάτη, να του δίνει κουράγιο και ανάσα, με τα παιδιά και τα εγγόνια του να γιομίζουν το σπίτι χαρά και χαμόγελο, με τις εγγονές να κρατούν χοροπηδώντας «τα περιδέραια» που τους χάρισε ο παππούς.

Οι άξιοι δημιουργοί δίνουν αξία στον τόπο. Η Οδός Ανδροκλέους συνταιριασμένη με άνδρες ευκλείεις δεν πρέπει ποτέ να χάσει τ' αρχαίο της όνομα για χάρη οποιουδήποτε σύγχρονου ή κατοπινού. Ο αρχαιολάτρης κι Ελληνολάτρης Χρυσάνθης θα κατοικεί εσαεί στην Οδό Ανδροκλέους, που την τίμησε και τον τίμησε, θα ζει στην ψυχή του λαού, και σε όσους διαβάτες θα περνούν απ' εδώ αυτή η πλάκα θα τους τον θυμίζει. Η Οδός Ανδροκλέους 2, ένα μικρό μουσείο, με τα βιβλία, τις μνήμες και τα αριστεία του. Κι αυτή η πλάκα, ένα ακόμα αριστείο που τιμά αυτούς που την εντοιχισαν.

ΚΩΣΤΑΣ Ε. ΧΑΤΖΗΣΤΕΦΑΝΟΥ
Πρόεδρος Ε.Π.Ο.Κ.

Χαιρετισμός Δρ. Ανδρέα Κ. Σπυριδάκι Αντιπροέδρου της Εταιρείας Κυπριακών Σπουδών

Ο πολυαγαπημένος και πολυσέβαστος από όλους μας λογοτέχνης και γιατρός, ο πρᾶος και ο μειλίχιος, ο ευπροσήγορος και γλυκός, ο ανεξίκακος και αεικίνητος γιατρός Κύπρος Χρυσάνθης, τιμάται σήμερα επάξια από τον Δήμο Λευκωσίας, ο οποίος με τη γενναία πρωτοβουλία της Επιτροπής Περιβάλλοντος πήρε την απόφαση να εντοιχίσει τιμητική πλάκα στο σπίτι που έζησε και έδρασε ο μεγάλος λογοτέχνης και ο μεγάλος άνθρωπος. Η τιμητική αυτή εκδήλωση, θα πρέπει να συμπληρωθεί με την μετονομασία της οδού Ανδροκλέους σε οδό Κύπρου Χρυσάνθη, σαν εκδήλωση υπέρτατης τιμής προς τους πνευματικούς ανθρώπους που έδρασαν σε δύσκολους καιρούς.

Ο Κύπρος Χρυσάνθης γεννήθηκε στη Λευκωσία το 1915, τελείωσε το Παγκύπριο Γυμνάσιο το 1933 και σπούδασε ιατρική στο Πανεπιστήμιο Αθηνών από όπου απεφοίτησε το 1939. Η Ακαδημία Αθηνών του απένειμε το βραβείο «Χρυσά Έπη του Κοραή» για τη λογοτεχνική του προσφορά. Ανακηρύχθηκε διδάκτωρ της Ιατρικής το 1948 και μετεκπαιδεύτηκε στην Παιδιατρική στο «Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού» του Πανεπιστημίου του Λονδίνου.

Ο Κύπρος Χρυσάνθης στηριγμένος στο μυαλό του και τη δημιουργική του φαντασία, περήφανος για τις ελληνικές του ρίζες, πιστός στην παράδοση και την ορθοδοξία εξάσκησε με ιδιαίτερη επιτυχία το λειτούργημα του γιατρού και κατέκτησε με τον τίμιο ιδρώτα και την ομολογουμένη αξιοσύνη του μια από τις κορφές της λογοτεχνίας μας. Αδιάψευστη μαρτυρία είναι τα 150 και πλέον βιβλία του, τα πολυάριθμα άρθρα, μελέτες, επιστημονικές ανακοινώσεις, η εκδοτική του δραστηριότητα και προπαντός η για 40 χρόνια συνεχής έκδοση του περιοδικού «Πνευματική Κύπρος». Ακόμα οι πολλές, άξιες βραβεύσεις του από την Ακαδημία Αθηνών και άλλες Ακαδημίες, από την κυπριακή πολιτεία και πολλές λογοτεχνικές εταιρείες και ομίλους της Κύπρου και του εξωτερικού, μαρτυρούν τη ζωή και τη δράση του τιμωμένου.

Πρωτοπόρος από τους λίγους, στενός συνεργάτης του αείμνηστου Κωνσταντίνου Σπυριδάκι, ίδρυσε νέους ομίλους και άνοιξε νέους δρόμους σε όλα τα είδη της λογοτεχνίας. Ως πρόεδρος πολλών επιστημονικών σωματείων και οργανώσεων, οργάνωσε διεθνή και τοπικά συνέδρια και σειρά αξιόλογων εκδηλώσεων. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι πολλά βιβλία του μεταφράστηκαν σε πολλές, κυρίως ευρωπαϊκές αλλά και άλλες γλώσσες, και ότι η φήμη του ξεπέρασε τα στενά όρια της μικρής μας πατρίδας.

Ο Κύπρος Χρυσάνθης εδέσποσε για μια ολόκληρη πεντηκονταετία στα λογοτεχνικά δρώμενα του τόπου μας και υπήρξε μια από τις κύριες μορφές των πνευματικών αγώνων μιας περασμένης εποχής.

Ο θάνατος ενός δημιουργού όπως ήταν ο Κύπρος Χρυσάνθης, έχει σφραγίσει τον κύκλο της επίγειας ζωής. Αυτή μας δίνει τη δυνατότητα να στοχαστούμε πάνω στην πορεία που έχει χαράξει σε αυτή τη γη. Με ψυχραμία, χωρίς τα πάθη των ανταγωνισμών και των συμφερόντων, μπορούμε να αξιολογήσουμε το έργο του νεκρού, ανεξάρτητα αν ο χρόνος θα έχει μια άλλη ετυμηγορία. Η αξιολόγηση του έργου αυτού πρέπει να γίνεται μέσα στα χρονικά περιθώρια που έζησε και έδρασε ο Κύπρος Χρυσάνθης.

Η οφειλή μας προς τον Κύπρο Χρυσάνθη αλλά και προς όλους τους πνευματικούς ανθρώπους που έφυγαν δεν τελειώνει εδώ. Η οφειλή αυτή δεν έχει ούτε τέλος ούτε ανασασμό. Γιατί όπως είπε ο Σίμος Μενάρδος οφείλουμε να τιμούμε τους παλαιούς διότι «άνευ αυτών ημείς δεν θα υπήρχαμε».

Προσφώνηση και Ανδρεανής Ηλιοφώτου Προέδρου της Εθνικής Εταιρίας Ελλήνων Λογοτεχνών Κύπρου

Επαινετική και ευπρόσδεκτη η σημερινή πρωτοβουλία του Δήμου Λευκωσίας, εντιμε κύριε Δήμαρχε, αγαπητή κυρία Χρυσάνθη και λοιπά μέλη της οικογένειας, κυρίες και κύριοι, διότι κατά τον σοφό λόγο του αρχαίου ιστορικού «ἄθλα γὰρ οἷς κεῖται ἀρετῆς μέγιστα, τοῖς δὲ καὶ ἄνδρες ἄριστοι πολιτεύουσιν» (γιατί της αρετής έπαθλα όπου έχουν οριστεί πολύ μεγάλα, εκεί ζουν και οι πιο καλοί πολίτες).

Κι ο τόπος μας σήμερα περισσότερο χειμάζεται από την έσωθεν φαυλότητα παρά από τα έξωθεν εχθρικά πυρά. Η αρετή βρίσκεται υπό διωγμόν, αφού η λεγόμενη πρόοδος έχει ανεγείρει ναούς του χρήματος – τράπεζες, χρηματιστήρια, εμπορικά κέντρα – όπου η ύλη θεοποιείται ερήμην της ανθρώπινης υπόστασης. Για τούτο όλως ιδιαιτέρως οι κύπριοι οφείλουμε να τιμούμε και να μνημονεύουμε τα πνευματικά αγαθά, ν' αντισταθμίζουμε το στέγνωμα της αγάπης και της ανθρωπιάς με το λυτρωτικό λόγο των πνευματικών δημιουργών μας. Συντριπτικά πληθωρικός ανάμεσά τους στέκεται ο αλησμόνητος, ακούραστος πρωτεργάτης του πνεύματος Κύπρος Χρυσάνθης.

Προτύργιο κι ορμητήριό του τούτο το σπίτι που το θεμέλιωσε η «Ελληνίσσα» ψυχή του, ο έρωτάς του στην αφοσιωμένη συντρόφισσα της ζωής του, η αγάπη του στη γενέθλια πόλη του «τη Λευκωσία των είκοσί του χρόνων», η εμπνοή της προσφοράς του στην υπόθεση του ανθρώπου. Τούτο το σπίτι έθρεψε και σέλεπασε την οικογενειακή γαλήνη, τον δημιουργό έρωτα, την πατρική στοργή, τη φιλική συντροφιά, την ελληνική σοφία του· εδώ έζησαν κι ενσαρκώθηκαν οι πόνοι κι οι πόθοι του, οι χαρές κι οι λύπες του, τα όνειρα και τα οράματά του, ανάμεσα στα πράματα π' αγιάσανε τα χέρια του, ανάμεσα στο χτες και το αύριο την ιστορική στιγμή μας. Εμείς λοιπόν που ζήσαμε την ευλογημένη παρουσία του ανάμεσά μας, που παιδιά παίζαμε στα θεατρικά παιδικά του έργα, που έφηβοι τραγουδήσαμε τους δικούς του στίχους στον Ύμνο του Παγκυπρίου Γυμνασίου, που ώριμοι χαρήκαμε το συναρπαστικό λυρικό του λόγο και τις σοφές συμβουλές του, πιστεύουμε πως σήμερα ανταποκρινόμαστε μ' ευγνωμοσύνη στο δικό του μεγάλο έργο.

Αγαπητή κυρία Χρυσάνθη, αγαπητοί φίλοι, η Ε.Ε.Ε.Λ.Κ., το πνευματικό σωματείο που για χρόνια υπηρέτησε και λάμπρυνε με τον λόγο και τη δράση του ο αιώνηστος Κύπρος Χρυσάνθης νιώθει ιδιαίτερη ικανοποίηση και χαρά τούτη την ώρα, αφού εκτός από την πλούσια κατάθεση της δημιουργίας του στην αστείρευτη τράπεζα των πνευματικών θησαυρών κι ένα συγκεκριμένο κτίσμα της πόλης που τον γέννησε θα θυμίζει και θα διαιώνίζει το πέρασμά του από δώ και στις αυριανές και στις μελλούμενες γενιές των κυπρίων.

ΑΝΔΡΕΑΝΗ ΗΛΙΟΦΩΤΟΥ
Πρόεδρος Ε.Ε.Ε.Λ.Κ.

Ομιλία κ. Νίκου Παναγιώτου

Άξια επαίνου είναι η πρωτοβουλία του Δήμου Λευκωσίας να οργανώσει τη σημερινή σεμνή τελετή, για να αποκαλύψει τιμητική πλάκα στον χώρο αυτό, όπου έζησε και δημιούργησε ο Κύπρος Χρυσάνθης κι όπου πολλές φορές γεύτηκαν ζεστή τη φιλοξενία ομότεχνοί του από την Ελλάδα κυρίως. Τόσο η σημερινή εκδήλωση όσο και εκείνη του 1981, κατά την οποία ο Δήμος απένειμε στον Χρυσάνθη τιμητικό δίπλωμα για τη συγγραφική του προσφορά προς την πόλη, αποτελεί ευγνώμονα ανταπόδοση ανθ'ων υπέρ αυτής και έπραξε και έγραψε.

Γέννημα και θρέμμα της Λευκωσίας, ιδιαίτερα της γειτονιάς του Ρογιάτικου, που κατά τον ίδιο είναι μίτρα, δηλαδή η κορώνα της πρωτεύουσας, εμπνεύστηκε από τη Λευκωσία και αφιέρωσε σ' αυτή στίχους πολλούς, ειδικά γραμμένους ή διάσπαρτους σε άλλα ποιήματά του. Στη Λευκωσία των παιδικών και νεανικών του χρόνων, στη Λευκωσία του απελευθερωτικού αγώνα, στη Λευκωσία του φόβου και της εγκατάλειψης, λόγω των τούρκικων βανδαλισμών, στη μοιρασμένη Λευκωσία, στη Λευκωσία των ώριμών του χρόνων και των αναπολήσεων, στη Λευκωσία, όπου έπαιξε ανέμελα τα δειλινά στα τείχη της, όπου άρχισε να γράφει στίχους κι όπου δημιούργησε οικογένεια κι έζησε στιγμές ευτυχίας.

*Λοιπόν, τις παιδικές μου μέρες καλημέριζα στη Λευκωσία,
δεν είναι πιο θαυμάσιος τόπος απ' το δειλινό παιγνίδι στα τειχιά της Λευκωσίας,
με τη σειρά τους ήρθαν σαν το λόχο εθνοφρουράς
ο στίχος ο λεβέντης με τα υακίνθινα μαλλιά
κι ο γάμος σαν τη χτένα στα μαλλιά να συγκρατεί το πάθος
κι ανοίξαν τα τριαντάφυλλα να βγουν οι γιοι στο κυριακάτικο περίπατο.*

Με τη Λευκωσία να δένει μια διά βίου ερωτική, θα έλεγα σχέση, όπως φαίνεται και από τους ακόλουθους στίχους.

*Η Λευκωσία μου περπατά μες το αίμα μου
απαριθμεί τις πράξεις μου στ' αριθμητήριό της
ομολογεί μες τα τετράδιά της τις παλιές κινήσεις μου
είναι συνένοχέ μου σε όλα, αυτή μου δίδαξε την ποίηση
μου δρομολόγησε τις ευκαιρίες
με χώνεψε στους ίσκιους της
με ζύμωσε με φως
με γέμισε Θεό!*

Όμως ο Κύπρος Χρυσάνθης δεν ανήκει μόνο στη Λευκωσία, αλλά και στην Κύπρο ολόκληρη και στον Ελληνισμό ευρύτερα, αφού το συνολικό έργο του δεν είναι τίποτε άλλο παρά υπομνηματισμός και έξαρση της Ελλάδας, της Ελλάδας ως ιδέα, φύση, ιστορία, μύθος και παράδοση, αντρειωσύνη, ανθρωπισμός κι ελευθερία.

Ας μη λησμονούμε ότι ο ποιητής γαλουχήθηκε στο λίκνο της Ελληνικής Παιδείας, το Παγκύπριο Γυμνάσιο, ότι έφηβος έζησε την εξέγερση του 1931. Ήταν, επομένως, όπως άλλωστε κι όλοι οι απόφοιτοι τότε της Σχολής του Κυπριανού, εμποτισμένος με τη λατρεία της Ελλάδας και το πάθος για τη λευτεριά και την Ένωση που του ενέπνευσαν μεγάλοι δάσκαλοι. Εδώ έθεσε και στέρεες βάσεις για τη γλωσσική επάρκεια και τον

γνωσιολογικό πλούτο ως μυθολογία κυρίως κι ως ιστορία, που συναντούμε στο έργο του. Μετά τη συμπλήρωση των σπουδών του στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και την επιστροφή του στην Κύπρο επανενώνεται με τον κύκλο του Παγκυπρίου Γυμνασίου, ως σχολίατρος και καθηγητής Υγιεινής, συνδέεται με πρωτεργάτες του περιοδικού *Κυπριακά Γράμματα* και των σωματείων Εταιρεία Κυπριακών Σπουδών και Ελληνικός Πνευματικός Όμιλος Κύπρου και μάχεται μαζί τους με πάθος για την πνευματική κι εθνική προκοπή της Κύπρου με στόχο κι όραμα την Ακρόπολη. Ακολουθεί μετά ο απελευθερωτικός αγώνας του 1955-1959, οι μετέπειτα περιπέτειες, τα πάθη, η συμφορά. Παρά τους όποιους συναισθηματικούς κλονισμούς ποτέ δεν μετακινήθηκε από το κέντρο η Ελλάδα, γιατί, όπως ο ίδιος γράφει,

*Χωλαίνει ο στίχος δίχως την Ελλάδα
(οθ')*

Και μέσα στην ευρύτερη Ελλάδα, η Κύπρος, κόρη ακριβή, με την πλούσια ομορφιά της, τον ήλιο και τη θάλασσα, τα αγάλματα, τις εκκλησίες και τα κάστρα της, τα παθήματά της τα πολύχρονα, τους αγώνες και την πάντα παρούσα ελπίδα για προκοπή και λευτεριά.

Η Κύπρος

*Η Κύπρος είναι μια μέρα απ' τις μέρες του Θεού.
Η Κύπρος αναπνέει τις παρελάσεις των αιώνων,
διανυκτερεύει στα παλιά χειρόγραφα, στολίζεται σε χάλκινες επιγραφές
καμιά φορά τη βρίσκεις με τα ερπετά στις πέτρες και τα μάρμαρα
Ανοίγει τα παράθυρά της να χωρέσει ο ουρανός·
τις πόρτες της ανοίγει να περάσει ο ξένος σαν το χέρι του απογεύματος.*

*Έχει ένα γαρούφαλλο στ' αυτί κι ας έχει λιωμένα τα παπούτσια της απ' τις
οδοιπορίες.*

*Διαβάτη, αν την ρωτήσεις, θ' απαντήσει με το μέτωπο της
Κυριακής: «Ελευθερία».*

Δεν θα ήταν υπερβολή να λεχθεί ότι, ιδιαίτερα από την ανεξαρτησία κι ως το θάνατό του, ο Κύπρος Χρυσάνθης βρέθηκε στο κέντρο της πνευματικής κίνησης της Κύπρου, ως δημιουργός ο ίδιος, αλλά κι ως καταλύτης πολιτιστικών διεργασιών.

Μέσα από την πλούσια, τη συνεχή και γόνιμη πολιτιστική του δραστηριότητα έβρισκε τρόπους να κεντρίζει το ενδιαφέρον των νεότερων, αλλά και των παλαιότερων, να τους προτρέπει, να τους ενθαρρύνει, να τους παρωθεί να πλησιάσουν τις διάφορες πνευματικές ομάδες, όπου ήταν ο κινών μοχλός, ή να πλαισιώσουν προσπάθειες τις οποίες εκείνος ξεκινούσε και καθοδηγούσε. Και πάντα μ' εκείνο το μελίχιο ύφος του, την πάντα εύχαρι διάθεση, τη ζεστή ματιά του να έρχεται και να επανέρχεται και με τη χαρακτηριστική ψιλή φωνή του να ζητά να γράψεις κάτι για το περιοδικό, να συμμετάσχει σε κάποια συγκέντρωση, να μιλήσεις από κάποιο βήμα. Κι ακόμη να σου πει δύο λόγια καλά για κάτι που έγραψες, να σε προβάλει μέσα από τις στήλες των εφημερίδων ή των περιοδικών, να σου δώσει αυτοπεποίθηση.

Τι να μνημονεύσει κανείς; Τα διάφορα πνευματικά σωματεία των οποίων υπήρξε ιδρυτικό μέλος, μέλος του Συμβουλίου ή πρόεδρος, όπως, ιδιαίτερα, της Εταιρείας Κυ-

πριακών Σπουδών, του Ελληνικού Πνευματικού Ομίλου Κύπρου και της Εθνικής Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών Κύπρου, με τις διαλέξεις, τους επετειακούς εορτασμούς, τις συνεσιάζσεις, τα συνέδρια και συμπόσια, τις παρουσιάσεις βιβλίων και τις εκδόσεις τους; Ή μήπως τα περιοδικά, λογοτεχνικά και άλλα, που διηύθυνε όπως τη *Φιλολογική Κύπρο*, την *Πνευματική Κύπρο* και τα *Θέματα Κριτικής*, τους *Κυπριακούς Καιρούς*, όπου υπήρξε διευθυντής της συντακτικής επιτροπής ή τη *Χαρά των Παιδιών* παλαιότερα (με τον Νέαρχο Κληρίδη) ή τα ιατρικά περιοδικά που διηύθυνε μόνος ή με τον Γεώργιο Μαραγκό;

Αν η κατάθεση του Χρυσάνθη στην κυπριακή πνευματική ζωή περιοριζόταν μόνο στην έκδοση του περιοδικού *Πνευματική Κύπρος*, αυτή και μόνη θα ήταν ικανή να τον κατατάξει ανάμεσα στους κορυφαίους πνευματικούς παράγοντες του τόπου. Από το 1960 ίσαμε τον θάνατό του εξέδιδε αδιάλειπτα το περιοδικό. Στα 37 χρόνια της ζωής του – της πιο μακράς λογοτεχνικού περιοδικού στην Κύπρο – το περιοδικό κυκλοφόρησε 387 τεύχη με πάνω από 11.500 σελίδες, πραγματοποίησε περισσότερες από 80 εκδόσεις, οργάνωσε συγκεντρώσεις, προκήρυξε διαγωνισμούς, αφιέρωσε σελίδες ή ολόκληρα τεύχη του σε θέματα, γεγονότα και πρόσωπα της νεοελληνικής πνευματικής ζωής. Μάζεψε γύρω του τους παλαιότερους πνευματικούς ανθρώπους της Κύπρου, που έμειναν χωρίς εκφραστικό όργανο μετά τη σιωπή του περιοδικού *Κυπριακά Γράμματα*, ενθάρρυνε νέους να ξεπεταχτούν και να δοκιμάσουν τις δυνάμεις τους και πρόσφερε φιλόξενα τις σελίδες του σε Ελλαδίτες δημιουργούς. Ο ίδιος κάλυψε μεγάλο μέρος των σελίδων του περιοδικού με ποίηση, πεζό, μελέτη, βιβλιοκριτική, σχόλιο, θεατρική κριτική, χρονικό εκδηλώσεων και δημοσιευμάτων.

Και πέρα απ' όλα αυτά τα δημοσιεύματα στο περιοδικό του υπάρχει πληθώρα άλλη σε εφημερίδες και περιοδικά της Κύπρου και της Ελλάδας, αλλά κυρίως το τεράστιο εκδομένο σε βιβλία έργο του. Αν αφήσουμε κατά μέρος τα επιστημονικά ιατρικά του, τα διδακτικά εγχειρίδια, τις μεταφράσεις ιατρικών εγχειριδίων και τις ανθολογίες και περιοριστούμε μόνο στο λογοτεχνικό του έργο, δεν μπορούμε παρά να εντυπωσιαστούμε από τον όγκο της παραγωγής του. Δυο ογκωδέστατοι τόμοι ποίησης με τον τίτλο *Λυρικός Λόγος Α' και Β'* και πολλές άλλες ποιητικές συλλογές, τέσσερις ογκώδεις τόμοι με διηγήματα, νουβέλες και μυθιστορήματα, αλλά και άλλες συλλογές με διηγήματα και νουβέλες, ένας μεγάλου μεγέθους τόμος με θεατρικά και άλλα ξεχωριστά βιβλία με θέατρο, περισσότερα από 15 βιβλία μελέτης, βιβλιοράκια με μεταφράσεις και πάνω από 25 βιβλία παιδικής λογοτεχνίας, όλα τούτα σε χιλιάδες πυκνοτυπωμένες σελίδες αποτελούν το σύνολο του εκδομένου σε βιβλία λογοτεχνικού του έργου.

Όλοι οι μελετητές του έργου του συμφωνούν, χωρίς να παραγνωρίζουν την αξία της άλλης του λογοτεχνικής παραγωγής, ότι υπήρξε κυρίως ποιητής. Δεν είναι τυχαίο που πρωτοεμφανίστηκε στα *Γράμματα* με στίχους, και με στίχους έκλεισε τα μάτια. Κι όλα τούτα τα χρόνια, από το 1932 που πρωτοδημοσίευσε ποίηση στην εφημερίδα της Λεμεσού «Παρατηρητής» μέχρι την ύστατη μέρα έγραφε και δημοσίευε ποίηση. Στο έμμετρο δοκίμιό του για την ποίηση, από τη συλλογή *Δώδεκα σελίδες έμμετρα δοκίμια*, γράφει:

*Την καλημέρα μου με στίχο αρχίζω
σαν τον αυγερινό.
Τη μέρα μου αποχαιρετώ, με στίχο πάλιν
αποσπερίτη.*

(οζ')

Εκείνο που από την πρώτη στιγμή εντυπωσιάζει τον μελετητή του έργου του ποιητή είναι ο θεματικός του πλούτος. Είναι πραγματικά εκπληκτική η ποικιλία των πραγμάτων και των χώρων, των καταστάσεων, των σκηνών και των στιγμών, των μύθων και των γεγονότων, των προσώπων που τον συγκίνησαν.

Ο πλούτος, η τόλμη, η γονιμότητα της έμπνευσης και της φαντασίας του είναι εμφανή, ιδιαίτερα σε θέματα που ή δεν απασχόλησαν πολύ την ποίηση γενικά ή που δύσκολα προσελκύουν τον κοινό αναγνώστη. Η ευαισθησία του είναι πάντα ακονισμένη, ώστε να αδράχνει, με μια διάθεση εφηβική, κάθε ερεθισμό, που η φύση, η ιστορία, τα διαβάσματα, η ζωή του προσφέρουν. Πολύπτυχος, πολυεδρικός και πολύφωνος μετατρέπεται σε στίχο, με μια καταπλήσσοσα ευκολία, καθετί που είναι δυνατό να αγγίξει τη δεκτικότητά του.

Ο γλωσσικός πλούτος που συναντούμε στο έργο του ποιητή μαρτυρεί και αποδεικνύει την κατοχή του Έλληνος λόγου με επάρκεια. Η γλωσσοπλαστική εξάλλου ικανότητά του μας οδηγεί κατ' ευθείαν στον Παλαμά, όπως, άλλωστε, και πολλά άλλα στοιχεία της ποιητικής του.

Η Αροδαφνούσα, για παράδειγμα, είναι ερωτοκρίτρα, χρυσομελιτάρισα κι απριλοφορεμένη, χελιδονογλυκόχειλη κι ερωτοτραγουδίστρα, ερωτοπλόναταχη και ωραιόπλάστρα.

Να τι λέει ο ίδιος πάλι στο έμμετρο δοκίμιο για την ποίηση:

*Ακούω τη λέξη, γεύομαι τη λέξη, βλέπω τη λέξη.
Πρώτη λαχτάρα η λέξη μες στον στίχο.*

(α')

Πολύ σημαντικό γνώρισμα της ποίησής του είναι η θετική προσέγγιση των πραγμάτων, η προβολή των αξιών της ζωής, η χαρά, η αισιοδοξία, το φως, η ευτυχία, η αγάπη, τα απλά πράγματα που προσφέρουν τη γαλήνη, την ικανοποίηση. Κι ο ίδιος υπήρξε στη ζωή του χαρούμενος άνθρωπος, αισιόδοξος, απλός και καταδεκτικός.

Στην Προσωπογραφία του γράφει ο ίδιος για τον εαυτό του:

*Πάντα χαρούμενος και φιλικός
άπλός στους τρόπους καθημερινός
λεπτή φωνή πολύ όμιλητικός
περίεργος για όλα και πειρακτικός
δέν κάθεται στιγμούλα κι έρευνᾶ
ἀρχεῖα κ' ἐπιστολές και συζητᾶ
ἀναπνέει, διαβάξει και γεύεται, θωρεῖ
κοιμᾶται κι ὄνειρεύεται πολύ
ποιητῆς τῆς Λευκωσίας κι ἐραστής.*

Έζησε ήρεμη ζωή, σε θαυμάσια οικογενειακή ατμόσφαιρα, με τη σύζυγό του Λούλα – την Τριανταφυλλένη των ποιημάτων του, που πολύ του συμπαραστάθηκε σ' όλες τις αναζητήσεις του – τα παιδιά και τα εγγόνια του. Προσωπικά, πιστεύω ότι η ενασχόλησή του με τόσα πολλά πράγματα εξηγείται ως ένα βαθμό από τη συμπαράσταση και την αγάπη των δικών του και από το μέσα πλούτος της ψυχής του. Πάντα είχε ένα καλό λόγο να πει για τους άλλους. Δεν είχε φθόνο να τον περισπά και να του αφαιρεί γόνιμες δυνάμεις. Έτσι, χρησιμοποιούσε τον χρόνο του δημιουργικά.

Και θ' αγαπώ

Όσο χτυπούν την πόρτα μου οι φιλίες θα συλλαβίζω
ευχαριστίες στις ποίησης το Θεό,
θα παίρνω την καρτέλα μου στον ίσκιο της κληρονομιάς
με το βιβλίο στο χέρι
να διαβάσω
τα θαύματα της γης και τ' ουρανού, να χαιρετώ τα
εργόχειρα του ανέμου που
τα πλέκει μες στα φύλλα
και θα καλώ το παρελθόν να με κερνά σε πήλινα δοχεία
το κρασί των είκοσι μου χρόνων,
επάργυρους θα γράφω στίχους
και θ' αγαπώ και θ' αγαπώ και θ' αγαπώ
όσο χτυπούν την πόρτα μου οι φιλίες.

Ο Κύπρος Χρυσάνθης ευτύχησε στη ζωή του ως άνθρωπος, ως οικογενειάρχης, ως δημιουργός· είχε μαθητές πολλούς και φίλους κι εκτιμητές του έργου του στην Κύπρο και στην Ελλάδα. Επάξια βραβεύτηκε από σωματεία, το κράτος, κυπριακό και ελληνικό, και το ανώτατο πνευματικό ίδρυμα του Ελληνισμού, την Ακαδημία Αθηνών.

Αν δούμε συνολικά το έργο του, δεν μπορούμε παρά να το θαυμάσουμε για το ποσοτικό, αλλά και το ποιοτικό του μέγεθος. Για 65 χρόνια σμίλεψε τον λόγο με εκπλήσσοσα εργατικότητα, πάθος και συνέπεια κι όχι λίγες φορές κατόρθωσε να φτάσει σε επιτεύγματα υψηλής τέχνης, σ' ακρόκορφα της ποίησης. Εκείνο που σίγουρα δεν μπορεί να αμφισβητήσει κανένας σχετικά με τη δημιουργική συνεισφορά του είναι ότι δεν μπορεί να μελετηθεί η πνευματική παραγωγή της Κύπρου των τελευταίων 40 χρόνων χωρίς να περάσει μέσα από το Χρυσάνθειο έργο με θέρμη κι αγάπη, γιατί ο Χρυσάνθης υπήρξε συνείδηση του τόπου του. Η Λευκωσία και η Κύπρος σίγουρα δεν έχουν ξεπληρώσει ακόμη το χρέος τους.

ΤΟΠΟΣ ΚΑΙ ΠΟΙΗΣΗ
ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΣΤΗΝ ΠΑΦΟ

Ἡ Λευκωσία στὴν ποίησή μου

Εἶναι στὴν πραγματικότητα ἑξομολόγηση καὶ αὐτοκριτική ἢ τωρινὴ ἀνακοίνωση μου.

Τὸ συναίσθημα κατέχει πρώτη θέση σὲ κάθε ἐκδήλωσή μας. Εἶναι τοῦτο μεσογειακό ἢ ἑλληνικό «προτέρημα»; Δὲν ξέρω. Γι' αὐτὸ ἀρχίζω μὲ τὸ πρῶτο μου ποίημα γιὰ τὴ Λευκωσία, ποὺ γράφτηκε τότε στὴ διάρκεια τοῦ Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου.

ΛΕΥΚΟΣΙΑ

Γύρα θαμμάτων ὦρα καὶ πλημμύρα,
λύχνων θυμητικῶν ροδάτη φλόγα,
κι ᾧ Λευκωσία, τὸ δέιλι ἐκορφολόγα
τὸν οὐρανὸ σου σὰ θαυμάσια μοῖρα.

Θρύλος παλιὸς τὰ κάστρα σου ἐπλημμύρα
καθὼς μελίτσι σὲ ἄνοιξη ποὺ εὐλόγα
λεπτὸς ἀνθὸς, καὶ ξάμωναν τὰ μύρα
γύρα σὰ νέα παράκληση ἀνθολόγα.

ᾠξένε, ἐδῶ τὸ κύπελλο ν' ἀδειάσεις
μὲ τὴν εὐχὴ τὴν τριανταφυλλορόγα.
Ἐδῶ τῆς Κύπρου βρίσκεται τ' ἀφάλι.

Τὸν ὕμνο, σὰ γιὰ ὠραῖο κι ἀρχαῖο κεφάλι
γιὰ τὸ νησί μας, ξένε, νὰ ξοδιάσεις,
π' ἀνθεῖ, ἀπ' τοὺς ξένους ἄν κι ἐφυλλορόγα.

Τὸ σονέττο αὐτὸ τῆς Λευκωσίας δημοσιεύτηκε τὸ 1942 στὰ «Κυπριακὰ Γράμματα» καὶ ἀναδημοσιεύτηκε, ἀνθολογήθηκε καὶ μεταφράστηκε στὰ ἀγγλικά πολλές φορὲς ποὺ σημαίνει πῶς πλούσιος λυρισμὸς τὸ διατρέχει καὶ τὸν ὅποιο μας χάρισε ἀφειδώλευτα ὁ τόπος μου.

Μὲ ἀπασχόλησε κι ἄλλοτε τὸ θέμα τῆς λυρικῆς πλευρᾶς τοῦ τόπου. Πρὸς τοῦτο ἔκανα διάλεξη στὸν Γεωγραφικὸ Ὅμιλο Κύπρου τὸ 1979 μὲ τίτλο «Ἡ λυρικὴ γεωγραφία τῆς Λευκωσίας», ποὺ δημοσιεύτηκε στὰ «Γεωγραφικὰ Χρονικά» (1979-1980).

Ὅμως πιὸ μπροστὰ ἀσχολήθηκα μὲ τὸν ἀποθησαυρισμὸ ποιημάτων γιὰ τὴ Λευκωσία, τὰ ὅποια μὲ τὸν τίτλο «Τὰ τραγούδια τῆς Λευκωσίας» ἐξέδωσα τὸ 1958 στὴ σειρά τῶν ἐκδόσεών μου τῆς «Λυρικῆς Κύπρου».

Κανένας δὲν μπορεῖ νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὸν τόπο του. Τοῦτος ὁ τόπος σὲ ἀκολουθεῖ παντοῦ. Σὰς ὑπενθυμίζω ἐδῶ μερικὸς στίχους ἀπὸ τὴν «Πόλη» τοῦ Καβάφη τοὺς ἐξῆς:

Εἶπες· «Θὰ πάγω σ' ἄλλη γῆ, θὰ πάγω σ' ἄλλη θάλασσα.
Μιά πόλις ἄλλη θὰ βρεθεῖ καλλίτερη ἀπὸ αὐτή.

Καινούριους τόπους δὲν θὰ βρεῖς, δὲν θὰ βρεῖς ἄλλες θάλασσες.
Ἡ πόλις θὰ σὲ ἀκολουθεῖ. Στους δρόμους θὰ γυρνᾷς
τοὺς ἴδιους. Καὶ στές γειτονιές τές ἴδιες θὰ γερνᾷς·

καί μές στά ἴδια σπίτια αὐτά θ' ἀσπρίζεις.
 Πάντα στήν πόλι αὐτή θά φθάνεις. Γιά τά ἄλλου – μὴ ἐλπίζεις –
 δὲν ἔχει πλοῖο γιὰ σέ, δὲν ἔχει ὁδὸ.
 Ἔτσι πού τή ζωή σου ρήμαξες ἐδῶ
 στήν κόχη τούτη τήν μικρή, σ' ὄλην τήν γῆ τήν χάλασες.

Μπορεῖ κάποιες φορὲς νὰ ξεφεύγεις ἀπὸ τὸ χρόνο σου. Κι αὐτὸ μᾶλλον συζητήσιμο. Τὸ βέβαιο εἶναι πὼς κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὸν τόπο καὶ τὸν χρόνο του, τὴν ἐποχή του, προπάντων ὅταν δημιουργεῖ.

Ὅμολογῶ ὅτι ἔγραψα πολλὰ καὶ γράφω πολλὰ συνεχῶς καὶ στά διάφορα εἶδη τῆς λογοτεχνίας, ἀνάλογα μὲ τὶς περιστάσεις καὶ τὴ διάθεσή μου. Θέλω ὁ λόγος μου νὰ λειτουργεῖ τουλάχιστον στὸν χῶρο μου, νὰ εἶμαι πάντοτε παρῶν. Τί θά διαδοθεῖ στὸν μελλοντικὸ χρόνο; Ποῦ νὰ ξέρω καὶ κατὰ βάθος δὲν πολυνοιάζομαι παρόλο πού κάπου, ὡς φυσικὴ φιλοδοξία, λέγω:

«Σῶσέ μου ὦ χρόνε, δυὸ μονάχα στίχους
 μὲ τ' ὄνομά μου»

Λοιπόν, ὁ τόπος μου γεωγραφικὰ καὶ συναισθηματικά, καλύτερα λυρικά, εἶναι τὸ Ρογιάτικο, μὴ γειτονιὰ τῆς Λευκωσίας, ἢ Λευκωσία, ἢ Κύπρος, ἢ Ἑλλάδα. Ἀπὸ τὶς ἐπὶ μέρους αὐτὲς περιοχὲς συνέθεσα κατὰ καιροὺς τὴν κάθε μου ἔκφραση. Ὅμως ὁ στενὰ δικός μου χῶρος, ὁ γενέθλιος, ἢ Λευκωσία, κυριαρχεῖ στήν ἔμπνευση καὶ ἔκφρασή μου, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ αἰσθητικὸ ἐπίπεδο καὶ τὴ λειτουργικότητα πού κατορθώνουν. Ἡ ἀπλῆ ἀπαρίθμηση δίνει κατὰ κάποιον τρόπο τὸ φάσμα τῆς λευκωσιάτικης συναισθηματικῆς μου ἀποστολῆς. Δημοσίευσα:

Περισσότερα ἀπὸ 70 ποιήματα καὶ ὅπως νοιώθω συνεχίζω
 17 πεζογραφήματα
 1 θεατρικὸ

πάρα πολλὰ κείμενα επιστημονικά, τοπογραφικά, ἐνθυμήματα, περιγραφές, π.χ. ἡ ἱατρικὴ Λευκωσία, Σωματεῖα καὶ σύλλογοι Λευκωσίας κι ἄλλα.

Ὅμως ἡ ποίηση ὡς ἡ ἐντονώτερη συναισθηματικὴ ἔκφραση, θά μᾶς ἀπασχολήσει τώρα σὲ συντομία.

Καὶ πρῶτα ἡ γειτονιά. Αὐτὴ ἡ γειτονιά μᾶς δίνει τὶς πρῶτες ἐντυπώσεις, γνωριμίες, φιλίες, μικροεπεισόδια, ἔρωτες, συναγωνισμούς. Κατὰ κάποιον τρόπο σοῦ καθορίζει τὰ συναισθηματικά σου ὄρια. Γιὰ μένα γειτονιά μου, μὲ πολλὴ ἱστορία καὶ ζωντάνια, ἦταν τὸ Ρογιάτικο, τὸ Ρογιάτικο τῶν ἡρεμῶν χρόνων τῶν ἀργοβάδιστων. Αὐτὸ τὸ Ρογιάτικο λίγο-πολύ τὸ γεύτηκαν οἱ Ἄ. Περνάρης, Γιώργος Κωνσταντῆς, Κώστας Μόντης, Μάνος Κράλης γιὰ νὰ περιοριστῶ στὸν κύκλο τῆς ποίησης. Αὐτὸ τὸ Ρογιάτικο σὲ συνέντευξη τῶν ἡρεμῶν καιρῶν τὸ ἀποκαλῶ «μᾶνα τῆς γλύκας», «μίτρα τῆς Λευκωσίας», «θεσπέσιος κρίνος» «φυτὸ μὴδ ἄχραντης στηθοκορφάδας». Καὶ τὸ προσωποποιῶ στὸ ἄτομό μου ἀπὸ εἰλικρινῆ ἐνστικτώδη πίστη.

Ἀπὸ τὴ γειτονιά σου προχωρεῖς στὶς ἄλλες γειτονιὲς πού συμπληρώνουν τὶς συναισθηματικὲς σου ἀποθηκεύσεις καὶ τὶς γνωριμίες σου γιὰ ἀνθρώπους καὶ τόπους. Ἡ νεανικὴ ἀναζήτηση ἀπὸ περιέργεια μὲ ἔσπρωξε κατὰ φυσικὸ λόγο σὲ περιδιαβάσεις στὶς ἄλλες γειτονιὲς μᾶς Λευκωσίας προπολεμικῆς, μὲ τὶς 30-35 χιλιάδες κατοίκους,

πού ζούσαν «έντος τῶν τειχῶν», ὅπως λέμε σήμερα χαρακτηριστικά. Ὁ ρομαντικός παλμός ἐκείνων τῶν ἡρεμῶν ἐποχῶν στοῦ κλίμα τοῦ δεκαπεντασύλλαβου διαφαίνεται στα ποιήματά μου ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, πού δημοσιεύθηκαν στοῦ περιοδικοῦ «Καιροὶ τῆς Κύπρου» (Times of Cyprus) το 1959. Αὐτὰ τὰ ποιήματα γιὰ ἄγνωστο γιὰ μένα λόγο δὲν τὰ περιέλαβα σὲ κάποιαν ἀνθολογία μου, ἐνῶ ὁ Νίκος Σπανός τὰ ἀνθολόγησε στὴν ἐκδοση τοῦ Δήμου Λευκωσίας «Ἔωρες τῆς Λευκωσίας» (1980).

Κι ἦρθαν οἱ εὐρύτεροι καιροὶ τοῦ Ἀπελευθερωτικοῦ μας Ἀγῶνα 1955-1959. Ἡ ζωὴ εἶχε πιά ἕνα ἀδέσμευτο ρυθμὸ κι ἄς φαινόταν ἀπὸ πρώτη ματιὰ ὡς σιωπηλὴ παθητικὴ ἀντίσταση. Ἡ ἐλευθερία στὴν κίνησή μου παντοῦ, κυρίως στοὺς κατ' οἶκον περιορισμούς, καὶ ἡ προσφορά μου ἐξ ἐπαγγέλματος ἀλλὰ καὶ ἐκ συνειδητῆς στρατεύσεως στὸν ἀγῶνα μας, μοῦ γνώρισε πολλὰ καὶ μὲ πλούτισε σὲ νέους καὶ ποικίλους συναισθηματισμούς. Μιὰ σειρά ποιημάτων γεννήθηκε σὲ νέους ρυθμούς ἀπόλυτα δεμένους μὲ τὸν τόπο καὶ τοὺς ἀνθρώπους τῶν χρόνων ἐκείνων. Ἐνα δείγμα εἶναι τὸ ἐξῆς: Ἐπὶ τίς ἐγκαταλειμμένες φτωχογειτονιές, πού κτυπήσανε οἱ τούρκικοι ὄχλοι:

*Δὲν ἔχουν μάτια πιά τὰ σπίτια
καὶ μιὰ παλάμη ὑποδοχὴ.*

*Τὰ πράγματα θρηνοῦνε μαραμμένα
μὲς τὴν ὑγρὴ σιωπὴ.*

*Δὲν ἔχει σθένος τὸ στενὸ
κι ἔμεινε στόμα γερασμένο.*

*Γαλάζιος εἶναι ὁ οὐρανός
γαλάζια πεθαμένα μάτια.*

*Κι οἱ αὐλὲς δὲν ἔχουνε παιδιά
καὶ μιὰ σταλιά νερὸ τὰ γιασεμιά.*

*Τρέμει στοῦ βῆμα του ὁ διαβάτης
σὰ νὰ πατᾶ τὴν ἴδια του καρδιά.*

*Τῆς Λευκωσίας μου φτωχογειτονιές,
ἡ μνήμη βελονιές!*

Εἰκόνες ἀσυνήθιστες στὴν τότε κυπριακὴ ἐμπειρία ἄλλαξαν τὴν ὄψη τῆς Λευκωσίας. Πῶς θὰ μπορούσε ἡ φαντασία κανενὸς νὰ δεῖ τὸ περιαύλιο τῆς Φανερωμένης σιδηροδρόμο μέσα στα πυκνὰ συρματομπλέγματα; Τοῦτο δὲν εἶχε χαρακτῆρα δεσμευμένου τόπου μόνο· ταυτόχρονα ἐνωθεῖς στὸν θρησκευτικὸ χῶρο, πού σ' ἐμᾶς ἔχει καὶ ἐθνικὸ χαρακτῆρα ὡς ρωμισσύνη, ψυχικοῦ τύπου συρματοπλεκτες δεσμεύσεις. Εξάλλου ὁ τόπος δὲν εἶναι ἀπλῶς μορφὴ, σχῆμα, ὁμορφιά, πού ὅπωςδήποτε ἐπηρεάζει τὸ συναίσθημα. Εἶναι καὶ ἱστορία μὲ εὐρὴ φάσμα ὡς ἐθνικὸ, θρησκευτικὸ, παραδοσιακὸ καὶ ἄλλα που συνεργάζονται στοὺς ἐπηρεασμούς.

Κι ἔρχεται τὸ 1964 καὶ μοιράζει τὴ Λευκωσία, τὴ στενεύει, τὴ πνίγει καὶ ὡς τόπο ἀλλὰ καὶ ὡς ψυχὴ. Κάποια ἄλλα αἰσθήματα παρεμβάλλονται στὸν καθημερινὸ της βίο, προπάντων στίς προοπτικές. Κι ἀντὶ νὰ δημιουργεῖ ἕνα μέτωπο ἀντίστασης, ἡ προο-

δευτική ἀδιαφορία καὶ ἡ ἀποδοχὴ τῶν οἰκονομικῶν εὐκαιριῶν γαμίζει τὶς μέρες μὲ ἐμφάνιση προοδευτικὰ τῆς εὐμάρειας. Καὶ ἀπρόσμενα τὸ 1974 ἔρχονται οἱ βάρβαροι στὴν Κύπρο ἀπὸ δική μας καὶ ὁμαιμόνων ἀδελφῶν μας βλακώδη προδοτικὴ συμπεριφορά. Θὰ σᾶς διαβάσω τὸ πρῶτο ποίημα, πεζοτράγουδο, μὲ τίτλο «Ἐπιστολὴ στὸν ξάδερφο». Νομίζω πῶς λέγει πολλὰ καὶ σὲ εὐρὺ χῶρο:

Ἐπιστολὴ στὸν ξάδερφο

*ἡ Μαριγῶ ζητᾷ τὸν ἄντρα της κι ὁ Προδρομάκης τοὺς γονιοὺς του κάποιος ρωτᾷ-
ει ἂν εἶδανε τὸν Πέτρο Στυλιανοῦ παρακαλεῖ νὰ δώσουνε πληροφορίες στὸν ἀριθμὸν
ἑπτὰ δεκαῆξη δώδεκα ἢ ὁδὸς Οὐράνη χίλια πέντε Λευκωσία μηνᾷ ὁ πατέρας στοὺς δι-
κούς του βρῖσκεται στὸ τάδε μέρος ὁ λαϊκὸς ποιητὴς Παῦλος Λιασιδῆς πρόσφυγας στὰ
γερατεῖα του μὲ δυὸ γίδια πρόσφυγες συνθέτει ποιήματα*

*χθὲς μάθαμε γιὰ μιὰ πορεία μανάδων πὺν ζητᾶνε τὰ χαμένα τους παιδιὰ φο-
ροῦσαν μαῦρα νᾶτανε τουλάχιστον αἰχμάλωτοι στὸ κάτω-κάτω θᾶρχονταν μιὰ μέρα μ'
ἂν τοὺς ἔφαγαν οἱ γύπες ποῦ θὰ βροῦνε τὰ παιδιὰ τους τὰ χαμένα μάτια τους τὰ
ώραῖα τους νιάτα ποῦχαν μιὰ φορὰ κι ἓνα καιρὸ*

*θὰ πέσουνε τὰ νοίκια κάτι λέν οἱ ἐφημερίδες τί μ' αὐτὸ μὰ ποιὸς κρατᾷ λεφτὰ τὸ
ὑπόλοιπο γιὰ νὰ πλερώσει σου ζητᾶνε φόρους ἤρθαν οἱ λογαριασμοὶ τοῦ ἠλεκτρικοῦ
καὶ τοῦ νεροῦ καὶ μιὰ εἰδοποίηση πὺν κάτι λέει γιὰ δικαστήρια κι ἐπιβαρύνσεις εἴκοσι
τοῖς ἑκατόν*

*χθὲς βράδου δὲν ἀκούσετε καλὲ δυὸ ἐκρήξεις κι ἓνα ψιλοντουφεκίδι πήρανε πολλοὶ
τὰ λίγα ὑπάρχοντά τους καὶ τραβήξανε γιὰ τὰ χωριά νὰ ξεγυμνήσουνε σὲ χωματόδρο-
μους ἀπόκεντροὺς ἀνοίξανε δυὸ σπίτια καὶ τὰ ξεγυμνώσανε ἀπὸ ἐπιπλα καὶ ρουχικὰ
δικοί μας βέβαια ἢ ἀστυνομία κοιτοῦσε τὰ δικά της ποῦ καιρὸς νὰ κυνηγᾷ ἀτσίδες λέ-
νε ἀντιδραστικοὶ πῶς βάλανε δυὸ μπόμπες*

*λοιπὸν αὐτὰ συμβαίνουνε στὴν Κύπρο ἀγαπητέ μου ξάδερφε στὴν Αὐστραλία πὺν
θέλεις νὰ σοῦ πῶ πολλὰ γιὰ νᾶχης λόγια ζουμερὰ νὰ πείσης γιὰ τὸν ἔρανο θὰ κάμης τὸ
ταξίδι σου δωρεάν θὰ δῆς καὶ τοὺς δικούς σου κάτι θὰ ἐξοικονομήσουμε κι ἐμεῖς νὰ
μὴν τὰ λέμε φανερὰ νὰ κλείουμε λίγο καὶ τὰ μάτια*

ἡ Κύπρος ἀνοιξε κατάλογο εἰσφορῶν

*Κι ἀρχίζει πιά τὸ μεγάλο μας βάσανο τῶν πατημένων ἔδαφῶν καὶ οἱ ὑποψίες μιᾶς
χαμένης πατρίδας. Λυπητεροὶ ἦχοι μὲ νοσταλγίας παρεμβολές, ἀλλὰ καὶ ἀνατάσεις
ἐνεργοῦ ἀντίστασης καὶ διαμαρτυρίας μπαίνουν στὴν ποιητικὴ μου ἤρημη γῆ. Καὶ
σιγὰ-σιγὰ ἡ Λευκωσία μετατρέπεται σὲ σειρὰ ἰδεῶν, γίνεται κάτι πνευματικὸ μὲ διάφο-
ρες ἐκφάνσεις, ἀποπνευματοποιεῖται, μετατρέπεται σ' ἓνα κύριο ὑλικὸ γιὰ προσωπικὴ
ἐκφραση πᾶν σὲ πολλὰ θέματα, ἀπόψεις καὶ συμπεριφορές. Τὸ ποίημα «Ἡ Κυριακὴ
μου» ἀποκαλύπτει αὐτὴ τὴν ἀποπνευμάτωση.*

*Ἡ Κυριακὴ μου ξεπετάχτηκε ἀπ' τὰ παράθυρα
αγουροξυπνητη, με καθαρὴ ποδιά,
πήρε τους δρόμους με το πράσινο καπέλο της,
αντάλλαξε χαιρετισμούς πρωτοχρονιάτικους ἡ Κυριακὴ μου,
χάιδεψε τα μαλλιά του γιασεμοῦ,*

και στις χαρούμενες προθήκες χαμογέλασε η Κυριακή μου,
 θυμήθηκε τις φιλαρμονικές παλιών καιρών,
 τους εϋθυμους περίπατους...
 κι έφτασε εκεί που ξεχωρίζουν οι εχθροί –
 στη Λήδρα όλου του κόσμου
 κι ας είναι η Λήδρα οδός της Λευκωσίας –
 κι απ' τα σακκιά της άμμου, που τα στόλιζε χορτάρι
 και μια μικρούλα παπαρούνα,
 ψήλωσε το κεφάλι η Κυριακή μου κι είπε
 στους άλλους, με την άλλη γλώσσα
 και τ' άλλο πρόσωπο,
 τους είπε: «καλημέρα».

Κάποτε μπαίνεις στην προχωρημένη ηλικία, σέ μιὰ σειρά πολλών-πολλών Μαΐων. Και τότε «παλινδρομείς» στο πολύ νεανικό σου τοπίο στὸν στενό σου αίσθηματικό χῶρο. Τὸ πρόσεξα σέ πολλούς ποιητές πού διάγουν την προχωρημένη ηλικία. Θυμούνται τὸ προγονικό σπιτάκι τους, τὸν στενό περίγυρο, τοὺς πρώτους συναισθηματισμούς. Σ' ἕνα τέτοιο κλῆμα εἶδα τὴν παλιά μου Λευκωσία καὶ μίλησα ὡς ἑξῆς:-

Η ΠΑΛΙΑ ΛΕΥΚΩΣΙΑ

Η Λευκωσία μας αποδημεί στους χάρτες
 σε αταχυδρόμητες φωτογραφίες
 απ' τις ψηλές ταράτσες την κοιτάμε
 να ταξιδεύει στην ποδιά του Πενταδάκτυλου.
 Μα η άλλη Λευκωσία φυλλορροεί στα στήθη μας
 στα βραδυνά μας βλέφαρα
 η Λευκωσία μας η παλιά
 η Λευκωσία μας.

Τὸ ποίημα αὐτὸ συνοδεύουν καὶ ἄλλα πού ἀσχολοῦνται μὲ τὰ ἐπὶ μέρους τῶν παλιῶν ἐκείνων ἡμερῶν.

Μὲ ἄλλα λόγια ὁ τόπος ὡς τοπίο καὶ ἡ ἱστορία του ὡς ἀνθρώπινο τοπίο εἶναι τὸ ἄλφα καὶ τὸ ὠμέγα τοῦ πνευματικοῦ σκηنيκοῦ τῆς δημιουργίας. Ἡ παιδεία ἐνδυναμώνει τὸν παράγοντα αὐτό, ἰδίως στὸν πνευματικό του τομέα. Ἡ εὐρύτερη γνωριμία μὲ ἄλλα τοπία καὶ ἐκφράσεις πλαταίνουν τὴν ἀντίληψη σου καὶ γιὰ τὸν τόπο σου καὶ σέ βοηθοῦν νὰ ἐπιλέξεις ἐκφραστικά στοιχεῖα γιὰ καλύτερη καὶ εὐτυχέστερη διατύπωση τῶν προσωπικῶν σου ἰδεῶν καὶ συναισθημάτων.

Καὶ γιὰ νὰ φτάσουμε σ' ἕνα ὑποχρεωτικό κλείσιμο τῆς ἐξομολογητικῆς αὐτῆς ἀνακοίνωσής μου θα σᾶς διαβάσω δίπλα στὸν ἐπαινό μου γιὰ τοὺς διοργανωτὲς αὐτοῦ τοῦ συνεδρίου, θὰ σᾶς διαβάσω ἐπαναλαμβάνω τὸ «ἐγώϊστικὸν» ἀλλὰ καθόλα φυσικοῦ τύπου ποίημά μου γιὰ τὴ γενέτειρά μου Λευκωσία, τὴν ὁποία τρεῖς προηγούμενες γενιές μου εἶχαν γενέθλιο τόπο κυρίως οἱ ἄντρες. Ἡ ὑπερβολὴ στίς ἀδέσμευτες ἐξομολογήσεις εἶναι φυσιολογικὸ φαινόμενο, προπάντων σέ ποιητές. Γι' αὐτὸ μὲ συγχωρεῖτε.

Η ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΤΙΣΣΑ ΛΕΥΚΩΣΙΑ ΜΟΥ

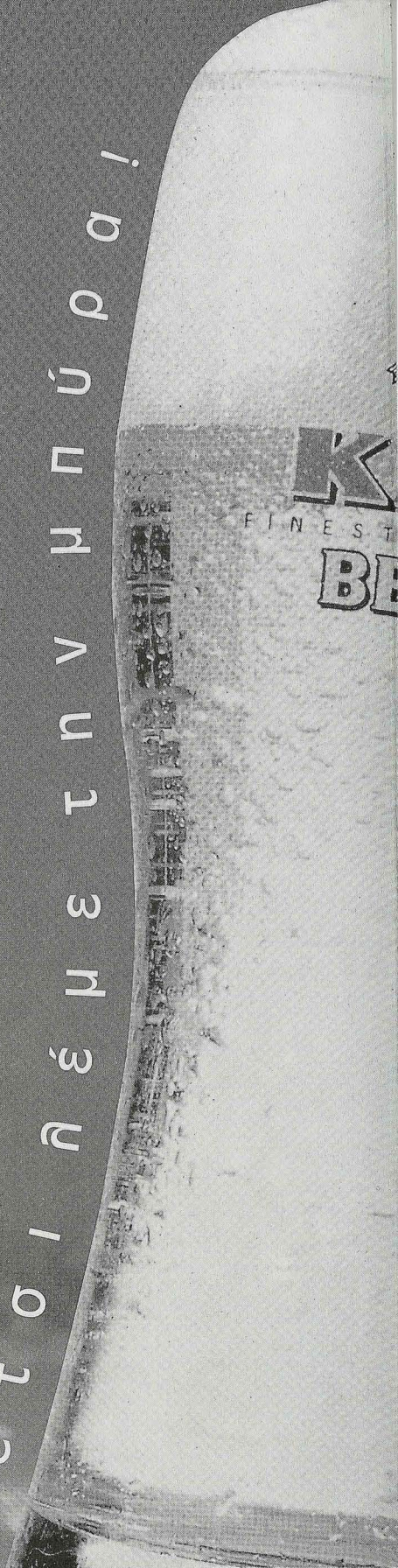
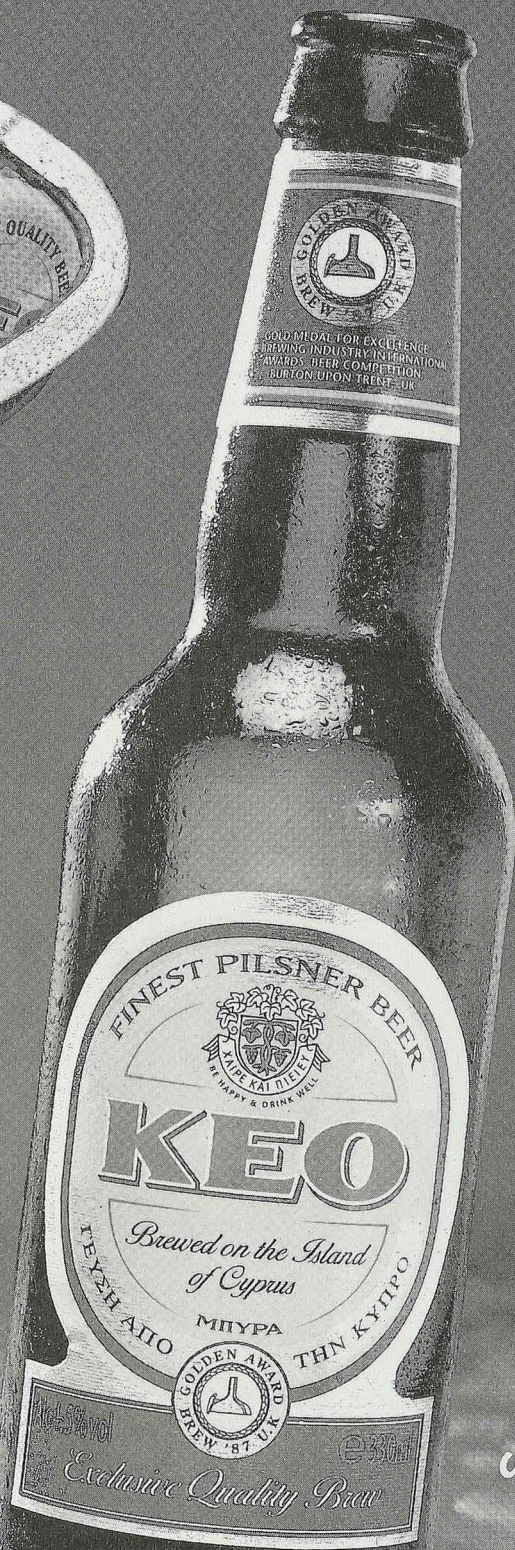
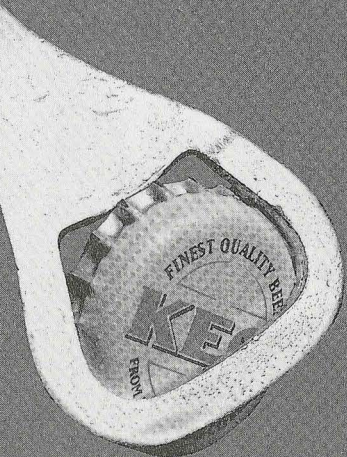
Ἄνθ' ἄφνη μεσοκαμπίτισσα πολυενορίτισσα
 πολυχρονίτισσα
 πολύχρυσο τῆς Κύπρου κεφαλόσκαλο
 κι ἀστέρι τῆς Μεσόγειος χιλιοχρυσοπερίχνητο
 παρακοιμώμενη τοῦ Πενταδάκτυλου καὶ ξεφυρόλουστη
 στὰ καταπόρφυρά σου δειλινὰ
 μ' ἓνα κατάχρυσο ζωνάρι ἀπὸ προάστια καὶ δήμους
 ἐλλήνισσα καὶ ὀρθόδοξη
 σὲ καταγράφω στ' οὐρανοῦ τὸ λεξιλόγιο, Λευκωσία,
 ἀρχάγγελη κι αὐτοκρατόρισσα.

ΣΤΗ ΓΕΙΤΟΝΙΑ Τ' ΑΡΧΑΙΟΥ ΡΟΓΙΑΤΙΚΟΥ

Μπορεῖ νὰ μὲ ξεχάσουν καὶ οἱ Θεοὶ
 λίγες στιγμὲς μετὰ τὸν θάνατό μου.
 Γεμίσανε ποιητὲς τοῦ τετραδίου τὰ περιθώρια.
 Ὅμως ὁ Μάης στὴ γειτονιά τ' ἀρχαίου ρογιατικου
 πού μ' ἀνακήρυξε ἔφηβό του
 ἐκεῖ στὰ χρόνια τὰ ἤρεμα τῆς Λευκωσίας
 τοὺς πρώτους στίχους μου θὰ ψιθυρίζει
 ὅταν τὸ ἐσπέρας θὰ μιᾶ μὲ τὴν πανσέληνο.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Τυπώθηκε στα
Τυπογραφεία - Λιθογραφεία
«ΘΕΟΠΡΕΣ» Λτδ
Τηλ.: 674940 - 678883
Λευκωσία

Σ Τ Ο Ι Ν Ε Μ Ε Τ Η Ν Μ Π Ύ Ρ Α Ι